BKSH

ꞬQIIIꝑRIA

Ç' KA QꝑNꝑ, Ç' ꝑCTꝑ E Ç' DO Tꝑ BꝑHETꝑ?

MENDIME ΠꝑR CΠꝑTIMT Tꝑ MꝑMꝑƀEUT NGA REZIKET Qꝑ E KANꝑ REΘUARꝑ

BUKURECT

1899

BKSH

BKSH

ÇQIΠΡRIA

Ç' KA QΡNΡ, Ç' ΡCTΡ E Ç' DO TΡ BΡHETΡ?

REPUBLIKA POPULLORE E SHQIPËRISË
BIBLIOTEKA KOMBETARE
TIRANË

MENDIME ΠΡR CΠΡTIMT TΡ MΡMΡBEUT
NGA REZIKET QΡ E KANE REΘUARΡ

BUKURECT

1899

BKSH

BKSH

ÇQIIIERIA

KRYE E-IIARE

Ç' KA QENE ÇQIIIERIA?

I. Iɛlasgete.

Çqiperi i ðone giðe ati vendi tɛk pine Çqipetarete. Çqipetarete jane m'i-vjɛter' i kombɛvɛt t'Evropese. Dukɛte qe keta ɛrðe me pare sɛ giðe prɛj mɛzit t'Asise n' Evrope, ɛðɛ keta prune ne kete vent ditjɛn' ɛ te berit ɛtepi mɛ mur si ɛðɛ diturin' ɛ te leruarit, te mbjɛλit ɛ te kopurit; sɛ ata ŋɛres qe gendɛsine mê pare tyrɛ n' Evrope iɛsine t'-ɛgere ɛ ronine neper pyjɛ ɛ neper ɛpɛλa, dukɛ uɛqyɛre mɛ pɛmera t'-ɛgera ɛ mɛ miɛ gahu. Π'andaj prinderete tane te-vjɛtere uquajtene *Arbene*, fjale te-cilene na Toskete, pas zakonit tene qe bejme *n* ne *r*, ɛ keðyɛme ne *Arbere*, si ɛ perdorim ɛðɛ sot. Do-mɛ-ðene ky komp kaq' i-vjɛtere ðuheɛe qe m' ate-hɛre *Arbene* a *Arbân*, do-mɛ-ðene ata qe punojne arene, qe kopin' ɛ mbjɛλine. Kete fjale Romanete ɛ kane keðyɛre me *Alban* dukɛ ðene ɛðɛ vendit te tyrɛ *Albania*, si ɛ ðone ɛðɛ sot Evropjanete. Grɛqt' ɛ-pastajme na ðane *Arvanit*, dukɛ keðyɛre prape *l* ne ne *r*; ɛðɛ

nga kjo fjal' ε Grεqεt Tyrqite kane bere fjalene *Arnaut*, si na quajn' εâε sot. Πo na vεte fjalene *Arbεrε* ε kεmi perpεâuare vεtem ne ηe fare te kombit tene te-cilen' ε âεmi εâε *Lap;* εâε kombi i-tere ka mape εmerine *Gqipetar* ε vendi yne *Gqipneri*, fjale te-bera prεj εqipεse, zogut te-bεkuare te Hyjit q' i faleεine prinderit' ε-vjεtere tane, εâε tecilit fytyrene ε kiεime εâε ne flamurt. Πo kjo fjale dukεte te mos jεte εum' ε-vjεtere a te mos kεte qene qe ne kryεt ε-perpiâçimε, sε veλεzerite tane qe rojne jaεte Gqiperise, n' Itali, ne Grεqi ε pεtke nuk' ε dine, pô quhεne εâε sot *Arbere*.

Mê te-vjεterte prinderť' tane bota i quajne *Πεlasge*, fjal' ε-mbεture nga prindrεt tane mê te-pastajme, tecilete quanine mê te-pareť' ε-tyre *Πlak* a *Πleq*. Si do te jεte, ky komp kaq'i- vjεtere ε kaq'i vjεjture per istorit kε qen' i-εum' ε i-forte ε i-pèrhapure neper piâ' Evropet te Lindjεse. E-tere Sinisi ε Baλkanit εâε pertεj Tunese, Ungria, Kroatia εtj. si εâε Grεqia ε piâe anet' ε pεrendimit t' Asis' se-vogele, do-mε-âene t' Anatoλit iεine vend' i Πεlasgevεt, Gqipetarevεt te-vjεtere. Ca nga keta Πεlasge uhoâe pertεj dεn' Adriatik, n' Itali; Etrusqite, Λatinete ε tetjere kombε t' Italise jane prεj fares' se Πεlasgevεt. Mê pastaj εrâ ηe komp i-vogele q' i âoεine Hεlεn a Grεk, ε zu vent ne Grεqj neper nisit te Πελgut Epε ε neper anet te dεtit rotuλ, dukε perzene Πεlasgete andεj a dukε perzjere mε ta. Πô εâε keta Hεlεne q' εrâe n' ata vendε iεine prεj ηe farε mε Πεlasgete, si εâε Gqehte, Γεrmanete Γεltte a Galete ε te-tjere kombε t'-arâure ng' Asia, te-cilete âuhεne piâe baεke *Ariane*, femij' ε-maâε qe perpuε-

ton εđε Πεrsεte. Indianete ε te-tjεre ḳombε t' Asise. Πô Λatinete jane mê t' afere nga ɡiđe mε na Cqipεtarete; p'andaj εđε ɡuha jone i nɡan ϭume Λatiníεtεse ε ɡuhevεt qe jane ndare prεj asaj, si italiεtja, franciεtja εtj.

Πεlasgete kiϭine ŋe bεse te-bukur' ε vjεrϭetorε. Bεsonine ɡiđe ϭeŋat' ε naturese, ε trupεt' ε qjελit; i faleϭine djελit, henese, yjεvεt te-mbeđεŋ, qjελit, rεvεt, εrese, dεtit ε te tjεravε. Vεtetima, ɡemimi. pufεja ε ɡiđe ϭeŋat' ε naturese iϭine te-ϭeŋteruara ne syt te tyrε. Zjape ε kiϭíne ne ϭume ndεr, ε me ca vendε s' ε ϭuanine kupe. As ne qεvεrit as ne bεset nuke donine ŋe vεte qe ben ç'do pô u kiε enda keϭiλen' ε kuvendín'ε ϭumevε. Kjo bεse, te-cilene Grεqt'ε Λatinete ε xɡeruan'ε ε xbukuruane mê tεpere, eεt' εđε sot, n' Evrope ε ne ɡiđe botet te-qytεtuare, bεs' ε vjεrϭetarevεt, te-cilete ne kete ɡejne bukurin' ε ϭiene q' u duhεte. Kjo bεse qe duhεte *mγđologi* eεte bεs' ε te-parevεt prinder tane Πεlasgevεt.

Πεlasgete, pas vendεvεt qe pinine, ndaheϭine mê ϭume fara ε fisε, nga te-cilete mê te-mbeđεŋt' ε mê te-ŋohurite jane: Illyrianete a te-Lirete (te Dlirete), Maqεdonasite, Θrakasite (te-Traϭete). Frygasitε εtj. Nga keta Illyrianete iϭine ne Cqiperi εđε ne vendεt te vεriut qe đuhεne sot Bosŋe, Erzεgovine Mali-Zi, Kroati, Dalmati εtj. ɡεr ne funt t' Adriatikut ε ɡεr pertεj Savese; Maqεdonasit' ε Θrakasite pinine ne Maqεdoni ε ne Θrake; Frygasite iϭine n' Asi qe nga anet ε dεtit ɡεr nε lumi Alis qe đuhεte sot Kezeλ-Irmak. Θuhεte qe Illyrianete iϭine ϭume t'afere mε Maqεdonasit' ε Θrakasite mε Frygasite; pô tetere iϭine ŋe komp, εđε kupetonine ɡuhen ε ŋeri-jaterit.

Ɛr ne kohet te Romanevɛt ɡiđe keta kombɛ Hɛlasge iɕine te-ɡaλe ɛ te-tere. Maqɛdonasite qe per se vjɛteri kiɕine ɳe mbrɛteri miaft te-forte, ɛ-cila ne kohet te Filippit u-rit ɛ u-ɕtua ɕume; ɛđɛ i-bir' i keti Alɛksandri i-Mađ vuri ne dore mê te-ɕumen' ɛ botese, qe dihɛɕ ate-hɛrɛ, Grɛqine, Θrakene, Asin' ɛ-vogele, Hɛrsine, Indine, Eɡyptene ɛtj., pô jo Illyrine ɛ Epipe, do-mɛ-đene Cqiperin' ɛ-sotmɛ. Has vdɛkjɛs' s' Alɛksandrit Maqɛdonasite bene disa mbrɛteri n' Asi, n' Eɡypte ɛ n' Evrope; pô duk mɛ mos qene te-baɕkuare, dukɛ ndare ne ɕume dɛga ɛ dukɛ ngren' ɛ duke vrare ne mɛst te-tyrɛ, s' qendruane dot ɕume kohe, pas pake kohɛ upoɛtuane nene Romanete, te-cilete duaλe mɛ ɳe force te-mađɛ, ɛ zune ɡiđe vendɛt' ɛ Maqɛdonasɛt ɛđɛ Maqɛdonine vete.

Romanete u đane funt Frygasɛt ɛ Θrakasɛt, te-cilete humpne ɛ uɕuane dukɛ leftuare ɛ dukɛ perzjɛre mɛ disa komba q' ufutne ne mɛst te tyrɛ. Ne Maqɛdoni diç mbaheɕine pô fort te-perzjɛre. Kur ne te-ɡaɕtet ɛɕkuλ te Kriɕtit Buλgarete komp tatar ɛđɛ Serbet' ɛ Kroatete kombɛ ɛqɛh hyne ne Sinisit te Baλkanit si mizeri. ɛđɛ mbuluan' ɛđɛ mê te-ɕumen' ɛ Maqɛdonise, dukɛ nxjɛre Hɛlasgete andɛj a dukɛ perzjɛre mɛ ta. Keɛtu humpne Maqɛdonasite, Θrakasite. Frygasite ɛ te-tjɛra fara te Hɛlasgevɛt, perveç Illyrianevɛt, te-cilete jane drɛjt prinderɛt tane.

II. Illyrianete ɛ Epirotete.

Illyri ɛ-vjɛtere nuke puɛtontɛ te-tere Cqiperine, sɛ nuke uɳeɕ mê poɛte Vijosese nga juga; pô nga

vɛriu iɕ ɕume mɛ maðɛ, sɛ, sindekur ðame, xgateɕe gɛr ne Save ɛ gɛr ne funt t'Adriatikut dukɛ perpuɕtuar' ɛðɛ Bosɳen' ɛ te-tjɛre vendɛ. Qe nga Vijosa ɛ gɛr ne menget t' Ambraqîse (t' Artese) coɲ' ɛ juges 'se Toskeris' se-sotme quheɕ Epir (Ipere, Hipere a Sipere) fjale ɕqiɲ mɛ te-cilene ɛ permentnine vendesit' ɛ anes' ɛe dɛtit se poɕtermi, ɛðɛ te-cilene Grɛqte qe qaseɕine atjɛ per trɛgeri ɛ depuane nga keta. Mbrɛteri ɛ Illyrise iɕ vɛçan, ɛ Epirit vɛçan. Ηô Illyrianete si ɛðɛ Epirotete nuke iɕine farɛ t'-uɳure ɛ te-poɕtuare nene keto mbrɛteri; iɕine te-perndare ne ɕume fara ɛ fisɛ, nga te-cilete si-cili-do qɛvɛriseɕ prɛj keɕiλes' se paresíse ɛ te plɛqɛt te-tyrɛ. Keto keɕiλa quheɕine *Illakoni* a *Illɛqesi*.

Nga keto dy mbrɛteri, te-cilate, istorija na ðote, qe kiɕine miaft qytɛteri. duaλe disa mbrɛter te-forte ɛ te ndrituare, si Hypua a Bupi mbrɛt' i Epirit, qe mundi Romanete ɛ mopi Grɛqine, ɛ si Tɛvta, mbrɛterɛɕ' ɛ Illyrise ɛ Γɛnçoja i bir' i saj, qe qendruane kaqe kohe buperiɛt kuntre Romanevɛt.

Has te ðenit te ɛkroɳetorevɛt te Grɛqis' se-vjɛtere, Illyrianete, si ɛðɛ Epirotete, te-cilete s' ndryɛonine nga ata mɛ noɳe fare mɛndyrɛ, ronine ɛ iɕine si Cqipetaret' ɛ sotme, pa noɳe ndryɛim; ɛðɛ flisnine guhene qe flasime na sot.

III. Cqipetarete nene Romanete.

Illyrianet' ɛ Epirotete, si qendruane ɕume kohe kuntre Romanevɛt, me ne funt forc' ɛ-maðɛ ɛ ketyrɛ ɛ ɕumica i mundi, si ɛðɛ kaqe kombɛ te-tjɛre

qe kiɕine poɕtuare keta. Epiri atehɛrɛ iɕ i-baɕkuare mɛ Maqɛdoníne ɛ mɛ te qene q' umbajtne ɕume kohe ɛ i vrane ɕume uɕteri Haul Emilit krɛjt te uɕteris' se Romanevɛt, ky ŋɛrí i-ɛgere ɛ zemre-gur-doʎi ɛ priɕi tɛte-ɗɛte qytɛtɛ ne Toskeri ɛ ɕpuri kaqe mije skʎɛf ne Rome !

Keɕtu humbi dliri ɛ Illyrianevɛt ɛ Epirotevɛt, ɛɗɛ keta vendɛ, do-mɛ-ɗene Cqiperia, hyni nene urɗerit te Romanevɛt. Hô Cqipetarete, sa-do q' umuntn' ɛ uvrane nuk' upoɕtuane ɛ s' ubene rober. Iɕine prape ɛ ɡiɗe-ŋe zoteriŋ ne vendit te tyrɛ, ɛ Romanete s'kiɕine pervɛç sɛ ɛmenin' ɛ zoteris' se vendit. Her te pasure pake fuqi ne Cqiperi kiɕine sjɛʎe disa koloŋa Romaneɕ, ɛ i kiɕine vendosure nepeı vendɛ teforte te Cqiperise. Far' ɛ ketyrɛ koloŋavɛ jane Vʎɛhte a Xinxarete qe ɡɛndɛne ɛɗɛ sot ne vendit tene. Eɗɛ uɗen' ɛ-ɡate qe kiɕine goditure qe nga Duresi ɡɛr ne Salonik per te ɕpene uɕterite ɛ per trɛgeri, ɛ tecilene ɛ quanine *Ignatius* nga fjala ɕqip *ɛ-ɡate*, mɛzi ɛ ruanine. Ne vendit te mbrɛterivɛt t' Illyrise ɛ t' Epirit iɕ mbrɛteri ɛ Romanevɛt. pô Cqipetarete qɛvɛriseɕine prape prɛj paresis' ɛ prɛj plɛqesis' se-tyrɛ si ɡiɗe-jɛtene.

Keɕtu qɛ Cqiperia ɛ keɕtu ronine Cqipetarete nene Romanete. Kur unda mbrɛteri ɛ Romanevɛt me dy, Cqiperia i ra mbrɛteris' se lindjɛse, qe kiɕ qendrene ne Konstantinopoje. Eɗɛ nene mbrɛterɛt te Konstantinopojese Cqipetarete iɕine, po ɗua, te-delire ɛ qɛvɛriseɕine ne mɛst te tyrɛ; iɕine zoteriŋ ne vent te-tyrɛ ɛ jo rober. N' ato kohera hyni ɛɗɛ Kriɕterimi ne Cqiperi ɛ me pake kohe ɡiɗe Cqipeta-

rete u bene te-kristɛre, pô pà ndruare vɛtiat' ɛ zakonɛt' ɛ-vjɛtera te-tyrɛ.

Dukɛ dobetuare mbrɛteri ɛ Konstantinopojese ɛtohɛɛ fuqi ɛ dliri ɛ Gqipetarevɛt. Pô mɛ te-ɛtatet ɛɛkuâ te Kristit mizeri Gqɛhɛ ɛ Bulgareɛ usule prɛj vɛriut ɛ prɛj lindjɛse ɛ hynɛ mé hir ɛ mɛ pahir ne âɛt te Byzantinɛt. Nga keta Serbete mbuɛne vendɛt' ɛ vɛriut t' Illyrise, do-mɛ-dene Bosnene, Hɛrzɛgovinene, Dalmatine Mal' ɛ-Zi ɛ Serbine, ɛâɛ Bulgarete perzjɛre mɛ Gqɛh zune Maqɛdonine. Gqipetaret' ɛ Maqɛdonise uhoqne n'anet te vɛriut ɛ te pɛrendimit ne malɛt te Gqiperise; ata te Illyris' se-siperme nuke para ikne nga vend' i-tyrɛ po uperzjene mɛ aqe ɛume Gqɛh, sa humpne guhen' ɛ-tyrɛ ɛ zune te flasine serbiɛt. Il'andaj mundime te âɛmi sɛ Bosnakete, Hɛrzɛgovinasite, Dalmatete ɛ Mal-Zɛste jane mê tɛpre Gqipetare sɛ Gqɛh; kane ɛume gak Gqipetari ne rembat te tyrɛ; ɛtati, fytyra, zakonɛte, kenget' ɛ vaâɛt' ɛ tyrɛ ɛ ç' do gê i afron mê ɛume nɛ Gqipetarete sɛ nɛ Gqɛht' ɛ-tjɛre, te-cilete s' kan' ate ɛtat ɛ ate fytyre. Ho mɛ te qene qe sot flasine serbiɛt, quhɛne Gqɛh ɛ jo Gqipetare; sɛ guha eɛt' ɛ-para ɛeq' ɛ te çquarit te kombɛvɛt.

Ilra mɛ kete mendyre unda gymes' ɛ Illyrise ɛâɛ gymes' ɛ Maqɛdonise nga Gqiperia, ɛ ubene Gqɛheri; ɛâɛ Gqiperia mbɛt qe vent i-vogele qe puɛton gymesen' ɛ juges' s' Illyrise, gymesene (anen' ɛ vɛriut ɛ te pɛrendimit) ɛ Maqɛdonise ɛâɛ giâe Epire.

Ne kohet te Romanevɛt ɛ te Byzantinɛt ulan' ɛ uharuane ɛmenate Illyri, Maqɛdoni ɛ Epir. ɛâɛ Gqiperia qe mbɛt, si âame, zu te quhɛɛ ne botet *Albania*, prɛj ɛmenit ɛqip *Arbeni*. Q' ate hɛr' ɛ tehu

Ɛqiperia s' ka ndruare kufi, eɛt' ɛðɛ sot ajo, pervɛç pake vende q'i ðane Serbis' ɛ Malit te-zi pas kuvendit te Berlinit, si Vraŋa. Lɛskovaci, Kurɛunlia, Ulqini ɛtj. Nga te ɛumet' ɛ ketyrɛ vendɛvɛ Ɛqipetarete bene faj te mað t' ikine, ɛ lane vendin' ɛ-tyrɛ per jɛte Ɛqɛhɛt, pervɛç Ulqinit qe ka qen' ɛðɛ eɛte ɣiðe jɛtene Ɛqiperi, ɛðɛ qe pa ndryɛim dote keðɛhɛte ŋe dite ɛ te baɛkohɛte mɛ Ɛqiperine.

IV. Mbrɛterit' ɛ-vogela te Ɛqiperise.

Ne koherat te fundit te Byzantiŋɛt, kur keta iɛine dobetuare ɛ s' u kiɛ mbɛture fuqi as per te qɛvɛrisure vendɛte as per te qendruare kuntre armiqɛt, ate-hɛrɛ, si me ç' do vent, ɛðɛ ne Ɛqiperi iɛine çpikure disa ɪmbrɛteri, ɛðɛ ɛume vendɛ te Ɛqiperise mb'ane dɛtit i kiɛ zene ɣiðurðerim'i Vɛnɛtikut. Nga mbrɛterɛt' ɛ-vɛɣele q' iɛine çpikure ate-hɛrɛ ne Ɛqiperi ca iɛine fjɛɛt Ɛqipetare ɛ ca te-huaj pô te-ɛqipetaruare. Nga te-parete iɛ ɛðɛ femij' ɛ Kastriotit, nga ɛ cila doʎi ndjɛse-maði Skendɛrbɛu, ne Kruje, femij' ɛ Topjese n' Arte ɛtj; nga te-dytate iɛine femij' ɛ Dukaɣinit ne malesi te Ɛkodrese, femij' ɛ Muzakese ne Myzɛqɛ ɛtj.

Keɛtu qɛ ndare Ɛqiperia ne ɛume copa te-cilate s' mundime t' i nemerojme te-tera mbrɛterirera; mê te-mbeðate munt te quhɛne keɛtu, te-vogelate iɛine kryɛsi ɛ bojareri, te cilate nga dobeti ɛ mbrɛterise kiɛine mbɛture me vɛtehɛ ɛ pa urðerim. Ne mɛst te ketyrɛ coperavɛ ɛðɛ ndarjat' ɛ grindat' ɛ luftat' ɛ-perbrendesmɛ s' hiqeɛine kupe.

Kur duaλe Tyrqite, ε uhoδe ng' Asia n' Evrope dukε mape vendεt' ε Sinis' se Balkanit, ηerene pas jatrit, Cqiperia qε ndar' ε ε-perçare ne kete mεndyre. Tyrqite zun' ε po i muntnine ηe nga ηe keta zoteriη q' urδeronine Cqiperine; ε ca i perzinine farε nga vend' i-tyrε, ca i linine, si i poεtonin' ε pastaj. Ηe nga ata q' upoεtuane keεtu qε εδε Jan Kastrioti i at' i Skenderbεut i-cil) uεtrenqua t' i ape Suλtan Muradit pεnk te-katre djεmt' ε ti te-daεure, m' i-vogel'ite-cilevεqε Γerq Kastrioti qe δuhεte Skenderbεg.

V. Cqiperia ne kohet te Skenderbεut.

Skenderbεu, kujt istoria s' i trεgon noηe εok a εembeλe ne trimerit, ne ditурit te luftese, ne forcet si εδε ne ditjεt, ne mεndimt te-drejte, ne ηerezit, n' embe'sit te zemrese ε ne maδerit te εpirtit. Skenderbεu q' i ka δene εδε dot' i ape pίδe jetene nder Cqiperise, ky bup'i-pa-εokte iε foεηe kur ra nder duart te Tyrqεt, εurit ne plaset te Suλtanit; qe pa mbire qimε ne faqεt te ti trεgontε trimerira ε bentε punera n' uεterit te Tyrqεt qe çuditeε pίδe bota; kudo qe vintε muntte, ε ηeri s' i qendrontε dot kundrejt.

Kur ukeδye Skenderbεu nga Syria, tεk kiε vajture te leftonte per Tyrqit, depoj nga goj' ε Suλtanit vεte q' i ati kiε vdεkure; po duk mε qene qe pas kuvendit ε pas bεsese qe kiε liδure i ati mε Suλtane. duhεε qe ηe nga te bijte te vintε ne Kroje per te ndeηure ne front te tεt, Skenderbεu baεke mε vdεkjen ε tεt mesoj εδε vdεkjen' ε te trε veλezrεt te ti, te cilete s' muntnine te vdisnine nga Πerendia, keε-

tu te-trɛ per ɳe hɛrɛ. Trimi Ɑqipetar nuk' iɛ aq' i-pa-ment sa te mos mape vɛɛɛ sɛ ç' ı ƿɛt te-mjɛrete te veλɛzre ɛâɛ qe ajo dota ƿɛntɛ ɛâɛ ate vɛte. Eâɛ vertɛt q ate dite zuri i zot'i ti ta nxirtɛ ne luftâ ɛ ne muudjɛ tɛ-pɛpta ɛ te-rɛzikta qe te vriteɛ, sɛ ta vıistɛ ne ɛɛɛ kiɛ frike ɳga uɛtaret tyrq te-cilete ɛ donine ɛume Skendɛrbɛne per trimer t ɛ per zemremirɛsit te ti.

Il' andaj Skendɛrbɛu pristɛ ɳe kohe qe te munttɛ t' ikeɳ' ɛ te vɛje ne Ɑqiperi, per te ɛpetuare ɛâɛ vɛtehɛn' ɛ ti ɛâɛ memeâɛne, per te-cilen' i dipeɛ zemra. Kohene qe kerkontɛ ɛ ƿɛti, pa priture ɛume, ɛâɛ vatɛ ne Kruje, perzuri Tyrqite andɛj, ɛâɛ ndeɳti ne front te tɛt. Fiâe zoteriqt' ɛ te paret' ɛ Ɑqiperise umbluaâe ne Kruje, liâne fjal' ɛ kuvent ɛ ââne bɛse qe te perpiqɛne ɛ te vdɛsine per ɛpetimt' te memeâɛ-ut, dukɛ ɳohure te-ƿiâe per krvɛ ɛ mbrɛt te tyrɛ Skendɛrbɛne.

Kestu per se-pare hɛrɛ. Ɑqiperia umbluaâ ne ɳe mbrɛteri mɛ ɳe mbrɛt trim ɛ te-zone si Skendɛrbɛne. Tyrqite ne çast çuane uɛterirra te-mbeâa per te mape prape Ɑqiperine; pô Skendɛrbɛu mɛ Ɑqipetarete u qendrontɛ kundrɛjt buperiɛt, ɛ mɛ pake ɛoke hiâeɛ si ƿɛtriti mi mijera Tyrqɛ. ɛ copetontɛ uɛteri te-tera te Suâtan Muradit ɛ Mɛhmɛdit. dukɛ ɛtene friken' ɛ temɛpe ne zemrat te Tyrqɛt.

Dyzɛt ɛ kaqe vjɛt qendroj keɛtu Skendɛrbɛu mɛ Ɑqipetarete dukɛ vrar' ɛ dukɛ handakosure armike-te; ɛ mbajti Ɑqiperine te pamundnr' ɛ te-pa-poɛtua-rɛ, Fiâe Puɛtɛtat' ɛ Evropese q' iɛine ate-hɛrɛ kiɛi-ne ɛprɛse nɛ Skendɛrbɛu, ɛ prisnine ɛpetimn' ɛ E-vropese ɳga Ɑqipetarete. Iiô ata nuk' iɛine trima ɛ

bupa si Skenderbeu as kieine besen' e Cqipetarevet. Cume here Ungrete (Maxarete) e Hapa e futnine Skenderbene ne zjart, pastaj hiqeeine, e e linine vetem, duke veetuare se largu. Me pide kete Skenderbeu qendroj e duroj; eae Cqiperia ne paajet te keti bupi e ruajti dlirin' e saj me nder. Hor me te vdekurit te Skenderbeut Cqiperia ra nder duart te Tyrqet.

VI. Cqiperia nene Tyrqite.

Has Skenderbeut e pas kohes' se keti bupi, e-cila, sado qe ekoj e-tere me luftera e me pak, eete m' e-bukur' e m'e-bekuar' e pide koheravet per vendine tene, se vetem atehere umbloa i-tere me ne qever; te dlire, e ju depua emeni ne pide botet me nder te maa, nga te qendruarit kundrejt Tyrqet, te-cilevet ate-here mbreteri te-mbeda s' u qendronine dot; pas kohes' se keti bupi te ndjere, asmi, Cqiperia ube ne cope e mbreteris' se Tyrqise.

Cqipetarete. nseres trima e luftetare, kane pasure pide jetene deeire te-made per lufte, e luften' e kane guajture ne pun' e ne fitim per vetehe te tyre. Vinine neper pid'anet t' Evropese me arme ne dore. e benine te fitoq' ay q'i mernine an. ne. Has keti zakoni te-vjetere te tyre ieine heaure eae n' Asi, e kieine hyre ne eerbim te tyrqet duke ndihure ketyre me arme e me trimeri. Bajazid Haea, bupe trim e me bese te-forte, qe nxori Çelepi Sulltan Mehmedne nga mez' i neteris' se Tamerlanit (Timur-Lenpit), e e epetoj nga mijera rezikeduke vene vetehen' e ti ne rezik

te-maδ, ε dukε map' ate θume hεre me krahe. ε dukε lypure; ky Bajazid-Πaθe qe θpetoj jεten' ε ati Suλtani pa te-cilene mbrεteri ε Tyrqεt ε femij' ε Osmanit iθine te-θuara ε te-humbura per jεte ky iθtε Gqipetar si εδε θume te-tjere paθaη ε te-mbeδεη ηεres qe kane trεguare trimeri te-maδε ε θerbimε te-renda n' uεterit te Tyrqεt θume kohe mê pare se te mεpεte Gqiperia prεj Tyrqεt.

Keεtu Gqipetarete kiθine zene te mapene bεsen' ε Tyrqεt ε te behεne myslimane qe pa rene Gqiperia ne duart te Tyrqεt. Πô si ubene keta zoteriηt' ε Gqiperise keδyεrj' ε bεsese uεtua θume mê tεpre, εδε me te-piδ' anet te Gqiperise zune te mapene bεsen' ε mundesεt, dukε δene *tek eθte korδa eθte bεsa.* Gqipetarete kane kete vεtie qe rendonεne çpεjt nga ηe bεse, ε duane piδeηe t'a nderojne; si pan' εδε qe Tyrqite s'u bejne ndεr atyrε qe s' jane ne bεset tetyrε, s' pertuane per te map' ate bεse. Πô εδε ata qe mbεne te-kriεtεne nuk' upoεtuane ε te behεne *rajε* si kombεt' ε-tjere, pô mbajtene armete ε ndεr' ε-tyrε, εδε vinine εδε keta ne lufte, ε leftonine baθke mε veλεzrit' ε-tyrε myslimane kuntre armikevεt te Tyrqise.

Πuna qe dontε mbrεteri ε Tyrqise u εrδ mbare pas vεties' se-tyrε. Luftera te-pa-prεra, lodera ε vrapε mε kuaj, pembimε, vrasjε, prεsjε ε te-tjεra teketiλa perera qe donine Tyrqite keto iθine punerat' ε-daθura εδε te Gqipetarevεt. Tyrqite pεtne ne Gqipetaret, ηe θok te luftese te-forte ε te bεsese; εδε Gqipetarete pεtne ne Tyrqit ηe zot q' u hapte perpara ηe θεθ te-pεr' ε te-çpenguare per te bere piδ' ato q' u dontε zemra.

Gqiperia ne kohet te Tyrqɛt ube m' ɛ-pasure ɛ m' ɛ-bɛgate sɛ kurdo; sɛ Gqipetarete suleɛine baɛke mɛ Tyrqite neper gid' anet te botese, ɛâɛ keâɛheɛi-ne ngarkuare mɛ ar ɛ mɛ ɛrɲent, mɛ arme te-vjɛj-tura ɛ mɛ kuaj te-bukure t' Arabise, t' Egyptese, te Qyrdistanit t' Ungrise ɛtj. Mɛ te qene mê trima ɛ mê te-zotte sɛ Tyrqite, ɛkonine ɛâɛ neper mê te-mbeâɛɲt ɛ mê te-ndɛrçimit vendɛ, ɛ kiɛine mê tɛpre ndɛr sɛ ata vɛte Tyrqite. Vɛtem *sadrazɛme,* do-mê-âene Vɛzire te-mbeâɛɲ, jane bere afro 25 Gqipetare, ɛâɛ mê te-miret' ɛ mê te-deɲuaret' ɛ atyrɛ qe kane ndeɲture ne kete vent jane Gqipetare.

Ha lɛ ne Gqiperi qe s' vintɛ kup' i-huaj. Tid' ata qe qɛvɛrisinine Gqiperine, te-vɛɲel' ɛ tembeâɛɲ iɛine te-giâe ɛ giâe-ɲe Gqipetare. Mundime te âɛmi sɛ Gqiperia qɛvɛriseɛ me vɛtehɛ prɛj Gqipetareɛ ɛ mɛ zakonɛt' te saj. S' iɛ poɛtuar as pake nene Tyrqɛt, ɛ s' paguantɛ ɲe pervɛç gakne qe dɛrâtɛ ne lufte ɛâɛ i-cili i paguheɛ ɛ çperblɛheɛ fort ɛtrɛɲt.

Kjo eɛte ngaja qe kane liâure Gqipetarete mɛ Tyrqit Gqipetarete ɲenine nɛ Tyrqit ate qe donine: ɲe, ndɛr, arme, kuaj, pembimɛ sa te donine ɛâɛ dliri sa u duheɛ; ɛâɛ Tyrqite ɲenine nɛ Gqipetaret ate qe donine: trimeri, bɛse ɛ gak te derâure pa kurcim.

Keɛtu qɛne punerate ɲer ne kohet te *tɛnzimatit;* dote ɛoheme mê poɛte sɛ qyɛ undruane q' atê-hɛr' ɛ tehu.

VII. Komberi ɛ puh' ɛ Gqipetarevɛt.

Gqipetarete flasine ɲe nga mê te-vjɛterat' ɛ mê te-

bukurate ɡuhe te ðɛut. Γuherate qe kane qene ɵoqɛt' ɛ mote at' ɛ Ɛqipɛse kane mijera vjɛt qe kane humbure ɛ s flitɛne ne noŋe vɛnt te ðɛut; po ne vendit t' atyrɛ perdorɛne mbɛsat' ɛ stermbɛsat' ɛ-tyrɛ. Ɛqipja eɵte ɵoqɛ mɛ grɛqiɵtɛn' se-vjɛter, mɛ Λatiniɵtɛne, mɛ Sanskriɵtɛne, ɡuhen ɛ Indis' se-vjɛtere, mɛ zɛndiɵtɛne, ɡuhen' ɛ Πɛrsis' sɛ-vjɛtere, mɛ Qɛltiɵtɛne, mɛ Tɛvtoniɵtɛne ɛtj. Πô keto ɡuhera qe nemeruame. nga te-cilate ca kane qene motra te-vogela te ɵqipɛse ɛ ɵume mê te-ra sɛ ajo. keto ɡuhera, ðɛm, kane mije a mijera vjɛt qe nuke po flitɛne mê, ɛ s' rojne pervɛç sɛ me faqɛt te ca livravɛ te-vjɛtera. Ato quhɛne ɡuhera te vdɛkura, ɛ ɵqipja, ɡuha jone, q' eɵte m' ɛ-vjɛtere nga ato eɵt' ɛ-ɡaλe, ɛ flitɛte ɛðɛ sot si ne kohet te Πɛlasgevɛt.

Πa ndryɵim Πɛlasgete jane m' i-vjɛtr' i kombɛvɛt ariane t' Evropese. Kɛmi ɵume ɵeŋa ɛ ɵume deftimɛ. te-cilate deftɛjne faqɛza qe ata Πɛlasge, qe na dukɛne si peraλe nga vjɛteri ɛ-tɛper' ɛ-tyrɛ, kane folure kete ɡuhe qe flasime na sot. Emenat' ɛ pɛrendivɛt q'u faleɵine Πɛlasgete ɛ prɛj te-cilevɛt i ka mape *myðologi* ɛ Grɛkerɛt ɛ ɛ Romanevɛt ɛðɛ ɵume fjale te tjɛra qe na ka ruajture istoria ɛ ɛmena vendɛvɛ ɛtj. dukɛne qe jane fjale fjɛɵte ɵqip, ɛðɛ na trɛgojene qe Πɛlasgete kane folure kaqe mije vjɛt mê pare kete ɡuhe qe flasime na sot po-ðua pa ndryɵim a mɛ aqe pake ndryɵim, sa te munttɛ te dɛltɛ sot ŋe Πɛlasg, dote muntnime te flasime mɛ tê si flɛt ŋe Gɛge mɛ ŋe Toske a ŋe Çam mɛ ŋe Gorar.

Ɛkroŋetor' ɛ ɡuhese ɵqip, te perkeð yɛret' ɛ fjale vɛt n' aqe fytyrera, hoλesi ɛ nyjɛvɛt, ɛ perɛmenavɛt ɛ te-tjɛra bukuri, qe s' i ka noŋe nga ɡuhet' ɛ sot-

mɛ ɛ te-cilate ɛðɛ ɡuhet' ɛ vjɛtera s' i kane kaqe te-mbaruara ɛ te-tɛpra. ɡiðe keto ɡerera ɛ peɬɛjne qe ɛqipja ɛɛte ɳe ɡuhe fort ɛ-vjɛtere, ɛ-mbɛture qe ɦga koherat' ɛ-qemoçimɛ ɛ te-peraʎta ɛ ɛ-ruajture ɛindekur qɛ pa prieur' ɛ pa ndryɛuare.

Ɠeɳ'ɛ komberise ɛɛte ɡuha; ç'do komp mbahɛte mɛ ɡuhet; ata ɳɛres qe harojne a lɛne ɡuhen' ɛ-tyrɛ, ɛ ɬasine ɳe tjatre ɡnhe, mɛ kohe behɛne ɳɛrezit' ɛ ati kombi q'i ɬasine ɡuhene, ɛ daline ɳga komberi ɛ-tyrɛ. Kaqe kombɛ qe jane ɛuare, mos pandɛhni sɛ vdiqn' a uvrane te-tere; jo kupe; pô uperzjɛne mɛ te-tjɛre kombɛ, muape ɡuheɳ'ɛ atyrɛ, ɛðɛ ubeneɳga ata pa te çquare.

Keɛtu jane ɛuare Maqɛdonasite, Ɵrakasite, Fɪygasite, Illyrianet'ɛ-siperme ɛ kaqe ɡindjiɛ te-tjɛre q' iɛine Iɛlasge do-mɛ-ðene Ɠqipetare si na, ɛ qe sot s'jane, sɛ uɛuan' ɛ uharuane dukɛ humbure ɡuhen'ɛ-tyrɛ. Ior Ɠqipetaret'ɛ atyrɛ vendɛvɛ qe quhɛne sot Ɠqiperi ɛ kane ruajture fort mire ɡuhen'ɛ-tyrɛ; ɛ keɛtu ɬlitɛte ɛðɛ sot n'ate copeze vent ɡuh'ɛ-vjɛtere ɛ Iɛlasgevɛt te peraʎavɛt.

Qyɛ ɛ kane ruajture dot Ɠqipetarete ɡuhen'ɛ-tyrɛ te-ter' ɛ te-pa-prieure neper mɛst te kaqe koheravɛ t'ɛgera? Qyɛ ɡuha ɛqip s' ɛɛte prieur' ɛ ndryɛuare, duk mɛ mos pasure ɛkroɳa ɛ livra ɛ duk mɛ mos ɛkruar' ɛ kenduare neperɛkoʎa, kur ɡuhera te-ɛkruara ɛ te-ɳdertuara mɛ kujdɛs te-mað jane prieur' ɛ ndryɛuare aqe sa te quhɛne ɡuhera te-tjɛra? Iɛrɡiɡj'ɛ ketyrɛ ɡyɛtjɛvɛ ɛɛte fort ɛ-lɛhte: Ɠqipetarete ɛ kane mbajture ɡuhen' ɛkomberin'ɛ-tyrɛ jo mɛ ɛkroɳa as mɛ dituri as mɛ qytɛteri, pô vɛtem mɛ dliri, mɛ te qene ɡiðe-ɳe vɛtem ɛ me vɛtehɛ, mɛ te mos perzjɛ-

re mε te-tjεre ε mε te mos kaλure te-huaj ne vendit te-tyrε. Te qendruarete lark nga giđe bota, nga diturite, nga qytεteria, nga trεgeria, mε ηe fjale, te rojturite si te-εgere neper malεt u ka ruajture ε εpetuare Cqipetarevεt guhen' ε komberine.

Qyε Cqipetarete nuke jane mεnduare kupe te εkruajn'ε te kendojne guhen'ε-tyrε? Kjo εεte ηe çudi ε-mađε. Nuke đεmi per ato fara ε fisε te-vogela ε te-perndara te Πεlasgevεt ε t' Illyrianevεt te vjεtere, sε ata dukε rojture si t' εgere neper malεt nuke εihnine noηe nεvoje per kete, ε s' u vintε nder ment kupe ηe ge ε-ketiλe. Πô Maqεdonasite qe kiεine ηe mbrεteri te-goditure, si εđε mbrεteri ε Πypose n' Epir ε Tεvtese n' Illyri, qyε nuke pane nεvoje te εkruajne ne guhet te-tyrε? Filippi qe perpiqeε te rittε Makεdonin' ε te poεtontε Grεqine qyε nuke dεε te bentε εđε guhen'ε ti te εkruare si grεqiεtene? Alεxandri, te đεmi, s' pat kohe. ε pô Πtolεmεηte, qe xguane diturit' ε guhen'ε Grεqεt n' Alεksandrie, qyε nuk' umεnduane εđε ηe here per guhen'ε-tyrε, t' i benine ηe pale εkroηa, duk mε qene qe εihnine giđe kombεt' ε Asis'ε t' Egyptese qe εkruanine sı-cili-do guhen' ε-ti? Romanete mesonin' εđε ata guhene grεqiεt εđε filosofin' ε giđe dituri te i kendonine ne kete guhe, pô kiεine bere εđε εkroηa ne guhet te-tyrε, Λatiniεtεt, εđε εume gerera i εkruanin' ε i kendonine ne kete guhe.

Doktor Hani i-mađi filolog Alemαn, qe ka εkruare εume te-vertεta per Cqiperine, ka gεture me η' anet te Cqiperise ηe gur te εkruare εqip mε ca εkroηa te-cilate u npajne εume εkroηavεt finiqiεtε, εđε dukεne te-mara prεj atyrε, pa qen' ato vete. Πô keto εkroηa s' jane pare gεtke, as dihεte te kene qene te-

ɲɋerdorura ne Ɋqiperi. Ca vapɛ ɛ te-tjɛre gure te-ɛkruarɹre mɛ ɛkroɲa grɛqiɛtɛ n' Asi te-Vogele afr' Angorese ɛããɛ ca te tjɛre ɛkruara mɛ ɛkroɲa Aatiniɛtɛ n'Etrurie t' Italise, ɛ te cilavɛt ɲuha s'eɛte as grɛqiɛt as Aatiniɛt. duukɛte te jɛne ɛkruare me ɲuhe ɛqip prɛj Fryagasɛt ɛ Ettruskevɛtte-vjɛtere te-cilete iɛine Πɛlasge do-mɛ-ãene Ɋqipetare. Πô ɛãɛ keto jane ɲe te-paka ɛ te-vɛtemɛ. Mɛɲpɛte vɛɛɛ ne Ɋqipetarete qe motit kane ɛkruare hɛɹre hɛre ne ɲuhet te-tyrɛ mɛ ato ɛkroɲa qe din ne, simdekur ɛãɛ tani pastaj qe ɛkruanine ca mɛ ɛkroɲa arɹabiɛtɛ, ca mɛ grɛqiɛtɛ ɛ ca mɛ Aatiniɛtɛ. Keto jame ɲerera te-paka, ɛ Ɋqipetarete s'jane mɛnduare kuɹpe te goditine ɲe ɲale ɛkroɲa per te ɛkruare ɲuhem'ɛ tyrɛ; ɛãɛ ɛqipja kiɛ mbɛture ɲer ne kohet tene *ɲuhe ɛ-pa ɛkruare.*

VIII. Ɋqipetarete ɲiãe-ɲe per boten'ɛ kupe per vɛtehɛ.

Sindekur ãame mê sipre, Ɋqipetarete ɲiãe-mone janne vrar'ɛ ɲerpjɛkure ɛ kane ɛperkature te-tere faqqen'ɛ ãɛut mɛ ɲakt te-tyrɛ; pô ɲga ɲaku i Ɋqipetɹarevɛt te-tjɛre kane fituare, Ɋqiperia s'ka pare noɲɲe te-mire. Ɋume Ɋq petare jane çquare ɛ kane trɛɲguare vɛtehɛne ne dituri ɛ ne te-tjɛra ɲerera; pô mɛlketa te-tjɛre mburɛne ɛ jo Ɋqrpetaret'ɛ Ɋqiperia.

Me Ilypon'ɛ mɛ Alɛksandrine mburɛne Grɛkerite ɛ i quɛjne Grɛker. Maqɛdonasite qe, mɛtrimerit te-tyrɛɛ muape ɲiãe botene ne pake kohe nuk'i suaʌe noɲɲe te-mire Ɋqiperise, pô Grɛkerite, q'iɛine armiket'ɛ-tyrɛ, u rane ɲas ɛ i pɛãuane, ɛãɛ keta fituane

nga gaku qe dɛrâe ata. Sɛ Maqɛdonasite perndane neper giâɛ vendɛt qe muape guhen'ɛ qytɛterin'ɛ Grɛkɛt, ɛ jo te-tyrɛne, q'iɛ ɛqipja. E-ɛum'ɛ botese ɛâɛ sot Maqɛdonasite i zene per Grɛker. Vertɛt, te mos iɛine Maqɛdonasite guh ɛ Grɛqɛt ɛ qytɛteri ɛ-tyrɛ dote mos kiɛ mape dot kupe kete buje qe ka sot, ɛâɛ mbasɛ dote kiɛ humbur'ɛ t'iɛ haruare farɛ; sɛ ɛkoÂ'ɛ Alɛksandrise ɛâɛ te-diturite q'apine n' Egypte ne kohet te Ptolɛmɛqɛt ɛbene guhen'ɛ qytɛterin'ɛ Grɛqɛt te perndahɛte ɛ te depohɛte mi giâ'anet te âɛut. Ptolomɛqte q'iɛine fjɛɛte Gqipetare ngª Çameria ɛ giâe Maqɛdonasite lane guhen'ɛ-tyrɛ ɛqipɛ-ne me ɳ'ane te-haruare ɛ te-paditure, ɛ vune perpara grɛqiɛtɛne, guhen'ɛ Bimosâɛnit qe ka folure aqe kuntre Maqedonasɛt.

Has Grɛkevɛt ɛrâe Romanete; ɛâɛ keta fituane ɛume nga Gqipetarete: trimeri ɛ Gqipetarevɛt ɛ mendj'ɛ tyrɛ ɛerbɛntɛ mburjɛn'ɛ Romanevɛt ɛ jo te-tyrɛne. Gume ɳɛres trima ɛ te-diture kan'apiture ɛâɛ ne kohet te ketyrɛ ne mɛst te Gqipetarevɛt, pô bota i ka ɳohure si Romane ɛ jo si Gqipetare.

Has Romanevɛt u ɛrû raâa Tyrqɛt. Gqipetarete dukɛ perzjɛre mɛ Tyrqite kane mape ane ne giâe lufterat qe benine ɛ qe fitonine keta kuntre giâe botese; ɛâɛ mê te-maâɛne trimeri ɛ mê te mirate punera i benine Gqipetarete, pô ɛmenine ɛ kiɛine Tyrqite, ɛâɛ giâe bota i dintɛ Tyrq, ɛ ɳɛri s'i ɳihtɛ si Gqipetare. Mê te mbeâɛɳt'ɛ mê te-míret'ɛ Vɛzirevɛt te Tyrqise iɛine Gqipetare, si Sinan-Paɛa qe ka mape Iɛmɛne ɛ ka ɛpene Fjamurin'ɛ Tyrqise gɛr ne dɛtɛt t'Indise, si Qyprilinte q'ɛ kane ɛpetuare mbrɛterin'ɛ tyrqise ngª ɳe rɛzik te-

manad ε ε forcuan'aqe kete mbrεteri sa van'ε pεđuane ne Vjεnene. Eđε ɕume te-tjεre ŋεres te-mbeđεŋ ε bupupa trima kan' arđure prεj te-cilevε Tyrqia ka fitituare ɕume, pô Cqiperia as pake.

Ne koherat te-pastajmε Cqipetarete myslimane kane punuare ε jane vrare per Tyrqite.ε Cqipetaretet'ε-kriɕtεne per Grεkte, per keta dy kombε, te-cilelete, as ŋeri as jatri, s' ua dine te-mi ene, ε ja u çpeperblεjne mε te-kεqε dukε perpjεkure per humbjεn' εkkombit ɕqipetar. Boçari, Xjavελa, Miauli ε te-tjεre mê ê te-ɕumet' ε trimavεt qe jane perpjεkure per ngaλjεn'ε per dlirin' ε Grεqise kane qene fjeɕte Cqiqipetare ε jo farε Grεk; pô nga trimeri ε tyrε ka fitutuare ɕume Grεqia ε jo farε Cqiperia. Ne syt te bototese leftonine Grεqte mε Tyrqite. pô ne te vertεtet t leftonine Cqipetaret ε-kriɕtεne mε Cqipetarete myslimane. Kur muntnin'ata. fitontε Grεqia; kur muruntnine keta, fitontε Tyrqia; pô ɡaku qe dεrđεɕ ngaja te-dy anete iɕ ɡak Cqipetari. Cqipetarete vritεnene veλa mε veλa, te-tjεre fitojne. Cqipetari ε ka dεrđrđure ɡiđeŋe ɡakne pa kurcim, pô ε ka dεrđure kot t; kupe Cqiperia s'ka fituare nga ɡaku i Cqipetarevεvεt: ɡiđe-ŋe te-huaj εđε armike te Cqiperise kane fituare nga ay ɡak i-vjrεjture ε i- dεrđure pa mεnεndim!

JoJo vεtem mε korđe ε mε ɡak, pô εđε mε pende ε mε ment Cqipetarete kane ɕerbetuare ɡiđe-ŋe te-huajjte. Mε te mos ɕkruare ɡuhen'ε tyrε jane ɕtrenguar te ɕkruajne grεqiɕt, λatiniɕt, ɕqahiɕt, tyrqiɕt a arabiɕt; εđε mε εmenit te-tyrε mburεne te-zott' ε ketyrε ɡuhevε, ε Cqipetarete pandεhεne t' εger' ε te-pa-diture, ɡiđ' i qεɕine dukε đene sε ja u ka ngrene bua-

λica livren' ε tyrε. Πô Aristotεli m'i-maδi' i filosofevεt te Grεqis' se-vjεtere iεtε maqεdonas, do-mε-δene Gqipetar ε jo grεk. Vertεt ne Stagyre, tεk ka lindure iεine εδε ca Grεq t'arδure, pô fytyr' ε Aristotεlit qe εohíme n' agalmet te-ti εδε puha grεqíεt q ε ka εkruare te-pertuare ε jo aqe te-drεjte si εδε miqesia qe kiε mε Filipne, anemikn' ε Grεqεt, ε te-tjεra εeηa trεgojne qe ky filosof i-maδ nuke iε lindure prεj noηej nga Grεqte qe kiein' arδure ne Stagyre, pô prεj ηe stagyraku vendes ε iε maqεdonas, do-mεδene εqipetar i fjεεte.

Ne kohet te Tyrqεt kan' arδure εume Gqipetare te-diture qe kane εkruare livra ε vjεrεa tyrqiεt a arabiεt. Vεtem vjεrεetarete εqipetare qe kane εkruare vjεrεa tyrqíεt jane aqe te εume, sa εmenat' ε-tyrε munt te mbuεine ηe livre te-tere. Jahja-Bεu, q' eεte ηe nga mê te-mbeδεηt' ε nga mê te-deguaret' ε vjεrεetarevεt tyrq. eεte εqipetar.

Gqipetaret' ε kane trεguare piδe jεtene qe jane te zotte εδε mε korδe εδε mε pende, εδε mε t imeri εδε mε ment ε mε dituri, ε Gqiperia ka nxjεpe εume ηereε te çquar' ε mε nam te-maδ, pô noηe nga ta s' ka punuare per Gqiperit, ε-cila ka mbεture piδeηe ε-varfere ε ε-pa-deguare, ε mε djεmt' ε saj mburεne te-tjεre vendε ε te-tjεre kombε.

Eεte ndoδure ηe εqipetar i-zoti te ηpaληe Egyptene, ε te beηe prεj keti vendi te-humbur' ε tepriεure, si iε ate-hεrε, ηe vent te-pasur'ε te ndrituare, si eεte sot. Ne Mεhmεt-Ali, εqipetar i-pa-mesuare, undoδ i-zoti te εpetoηe keεtu ηe vent te-huaj ε telarge; pô kupe ηe εqipetar s' eεte ndoδure t' i beηe Gqiperise ηe te-mire te-ketiλe.

Π Π'andaj dukε mbaruare kete fjale, ðεmi prape mε ıε hiðerim zemrε qe: Gqipetarete kane punuare giðiðe mone per botene, ε jo kupe per vεtehε. Vεtem ηe e Skendεr-bε ka punuare, ne koherat te-εkuara, per Gqiqiperine ε vεtem ay eεte mε te-vertεte mburjε perer Gqiperine.

BKSH

KRYE E-DYTƁ

Ç' ƁƠTƁ ƠQIΠƁRIA

I. Kufit' ε Ƣqiƿerise.

Πame mê siƿre sε sa i-ɡεre ka qene ŋe hεre qe moti vendi qe pinine Ƣqiƿetarete, εđε sa iɵine te-ƿerhaƿure ƿrinderεte tane, ε qyɵ iɵine te-ndare ne Illyrjaƿe, Eƿirote, Maqεđonas, Θrakas, Frygas εtj. Πam' εđε qyɵ ne kohet te Romanevεt Maqεđonasite, Θrakasite ε Frygasite, dukε ƿerzjεre mε kombε te-tjεre, zune te humbisnine ɡuhen' ε komberin' ε-tyrε, ε qyɵ mê ƿastaj, ne kohet te Byzantíŋεt, εrđe mi-zeri Ƣqεhɵ ne Sinisit te Balkanit, ε zune Θraqn' ε Maqεđonine εđε Illyrin' ε-Siƿermε.

Qe m' atehεr' ε tehu Ƣqiƿeria eɵtê vogeluare ɵu-me; nga ɡiđ' ata vendε, qe kiɵine ƿrinderit' tane Πεlasgete, vεtem Illyri ε-Πoɵtermε a ε Jugese, E-ƿiri εđε Maqεdoní ε-Siƿermε a ε Vεriut ε ε Πεrendimit kane mbεture Ƣqiƿerí. Πor sot εmenate Illyrí, Eƿír, Maqεđoní εtj. jane te-len' ε te-haruare, jane εmena te đεɵkroŋes' se-vjεtere; sot ƿer sot vendi qe pine Ƣqiƿetarete đuhεte *Ƣqiƿerí* ne ɡuhet tene εđε *Albania* ne ɡuherat te-huaja.

Ɛqiperia eɵte ŋe cop' ɛ Sinisis' se Balkanit ne jugge-lindjɛt t' Evropese. Ka zene mɛz'ɛ anes' se pɛrenndimit t' asaj sinisijɛ, dukɛ xjature mb' ane dɛtit Addriatik ɛ dɛtit Jones qe nga ɵkaʎa 42° ɣɛr ne Meɛnget t' Artese mê poɵte ɵkaʎese 39°. Kufit' ɛ vɛriut te Ɛqiperise, mɛ te ndare nga an' ɛ dɛtit nɣitɛnne drɛjt vɛriut dukɛ pɵɛture ne kufit te Malit-te-Zi ɛ Novi-Bazarit ɣɛr ne kufit te Serbise mê sipre ɵkaaʎesɛ 43°. Kufit' ɛ jugese kđɛhɛne prape drɛjt vɛrriut mɛ lumet t' Artese ɛ mɛ kufit' te Grɛqise ɣɛrr ne Ẓigo. Sa per kufit' ɛ lidjɛse ŋe vije ɛ-hɛqure qe nga kufit' ɛ Serbise afre Vraŋese ɣɛr ne kufit te Grɛqise nɛ Mali Ẓigo, vije ɛ-cila dote hiqɛte neper krɛɛherɛt te malɛvɛt tɛk ndahɛne ujerate ɛ neper lumeŋt, dukɛ veɵtuare sa mundɛte komberi ɛ ŋɛrezɛtɛt do-mɛ-đene dukɛ mape brenda vendɛt' ɛ-ndeŋturre prɛj te tjɛre kombɛvɛ, ŋe vije ɛ-ketiʎe dote ndadaŋe Ɛqiperine nga te-tjɛrete vendɛ te sinisise. Keɛɵtu Ɛqiperia ndahɛte ɣatazi ne mɛst te 39° ɛ te 43°3° ɵkaʎes' se vɛriut ɛđɛ ɣɛrazi ne mɛst te 17° ɛ te 19°9° 25¹ ɵkaʎes' se lindjɛse. Pɵte pra afro 450 qilomɛnɛtra ɛ-ɣate ɛ 200 qilomɛtra ɛ-ɣɛre; ɛđɛ percipj' ɛ sajaj eɵt'afro 80,000 qilomɛtra te-katerçipta.

(Ɛqiperia nga vɛriu ka kufi ɛ fqiŋe Mal'-ɛ-Zi, Novi Bazar, a Bosŋene q' ɛ urđeron Austria ɛđɛ Serbine, nga lindja ka Maqɛdonine, nga juge-lindja Grɛqine, nga juge-pɛrendimi ɛ nga pɛrendimi ka dɛne i cili ɛ ndadan nga Italia ɛ nga Evrop' ɛ-qytɛtuare.

II. Vend' i Cqiperise.

Ky vent q' eɛt' i-pɛđuare mɛ keto kufi qe trɛguame eɛte Cqiperia, memeđɛu yn' i daɛure. Bɛte ŋe ŋga mê te bukurat' ɛ vendɛvɛt t' Evropese. Mbaɛɛ s' eɛt' aq' i-paɛure ɛ aqe peλoi, pô eɛte ɛum' i-bukure. Bɛte malesi, ka malɛ te larte mɛ ɛkembeŋ te-pɛŋte ɛ te çkrɛpetuare, nô ɛđɛ mɛ pλaja te-mvɛɛura, mɛ pyλɛ te-dendure, mɛ ujera te-ftohete, mɛ trapɛ qe mbajene deborene ne vɛre, mɛ lulɛ te-bukura, mɛ barera q' uɛqɛjne bagetine, ɛ ɛrojne ŋɛrezine, mɛ mɛtalɛ qe flɛne nene đɛt qe kur eɛte kryɛre bota ɛ tehu. Ka fuɛa te-gɛra neper te cilat rjɛđine lumeŋ qe mundine t' i ujitine ɛ t' i bejne kopɛta, pô sot per sot, nga te qenete pa zot, i mbytine ɛ i bejne moçalɛ. Vɛtem fuɛ' ɛ Myzɛqɛse eɛte miaft t' uɛqɛŋe giđe Cqiperine, po te hapɛne lumeŋte. Fuɛ' ɛ Kosovese, fuɛ' ɛ Manastirit, vendɛt'ɛ Tɛtoves' ɛ t' Ysqypit jane nga mê te-bukurite vendɛ te đɛut qe bejne driđe ɛume ɛ pɛme me te-bukurat' ɛ đɛut. Brɛgoret' ɛ Çamerise te-mvɛɛura mɛ uλiŋ ɛ kopɛtat' ɛ portokaλɛvɛt ɛ te limoŋɛt jane pa ɛok. Fiđ' an' ɛ dɛtit eɛt' ɛ-mbuluare mɛ uλiŋ ɛ mɛ pyjɛ te-bukure, ɛđɛ portokaλɛte behɛne gɛr ne mɛst te Cqiperise, n' Elbasan. Lumeŋr' ɛ perɛŋt' i ka te-ɛume. Keta mɛ pake te ndertuare munt t'ujitine ɛume đɛrera, ɛđɛ ɛume syrɛɛ munt te hapɛne, ɛ te punojne ania neper ta qe nga gryk' ɛ tyrɛ gɛr ɛume sipre. Cqiperia ka mê te-mbeđat' ɛ mê te-bukurate kenɛta te Sinísis' se Balkanit, si kenɛt' ɛ Ckodrese, ɛ Ohrise, ɛ Πrɛspese, ɛ Kosturit, ɛ Jani-

nesese ɛtj. te ɡiđa keto kenɛta jane plot pɛɞq ɛ munt te e levrijne neper to disa vapore.

(Cqiperia uɞqɛn ɛđɛ sot ɞume bageti ɛ ɡerera te-ɡaʎaʎa te-vjɛjtura: đen đi, lope, kuaj ɛtj. Bente *keverxikɛ* ɛ ruda te Cqiperise mbuɞine Stamboʎe ɛ ɡiđe le vendɛt' ɛ Tyrqise mɛ miɞ te-mire ɛđɛ Cqiperine mɛɪɛ lɛɞ. Myzɛqɛja munt te nxjɛpe ɞume kuaj, te-ciletete, sado qe jane pake te-vɛɡele, jane te-forte ɛ ɛcicine ɞume mire. Cqipetarete kane ɞume deɞire ɛ dinine te mbajne bageti ɛ ç' do farɛ ɡe te-ɡaʎa. Sikur t' iɞtɛ ɳe qɛvɛri qe t' u trɛgontɛ lɛhtesi ɛ t' u haptɛ uđđene, ɛ te dinin' ɛđɛ mesimn' ɛ bagetivɛt qyɞ ɞtohɛɛne, qyɞ nɡaʎɛne ɛ qyɞ pitɛt' ɛ xbukurohɛte far'ɛ tyyrɛ, dote muntnine te ronine ɛđɛ vɛtem mɛ bageti.

Mɛ ɳe fjale, Cqiperia, sado q' eɞt' ɛ-vogele, ka ç' ' do fare klimɛ ɛ ç' do fare đɛu ɛđɛ ɞume bɛgati ɛ ɞuume te-mira. Te veɞtohɛte mire, munt te vɛje ɞumne mbare, ɛ t' uɞqɛɳe katre hɛre mê tɛpre ɳɛres sɛ saa uɞqɛn sot.

IIII. Hɛrezit' ɛ Cqiperise, Cqipetarete.

Brenda ne kufit qe trɛguame sipre, Cqiperia ka afro 2,000,000 ɳɛres a ɛđɛ mê tɛpre. Nga keta no 1100,000 jane Vʎɛh a Xinxare ne malɛt te Πindose ɛđɛ neper te-tjɛre vendɛ te-perhapure; ɛđɛ aqe te-tjtjɛre munt te jɛne Grɛker, potuʎ Janinese, ɛ Cqɛh nne fuɞet te Manastirit ɛ nga anet' ɛ Kosôvese. Πô ɛɛđɛ keta munt te jɛne Cqipetare qe kane haruare ɡɡuhen' ɛ-tyrɛ ɛ kane nxene grɛqiɞtɛn' a ɞqahiɞtɛne nne ɞkoʎe ɛ ne kiɞe. Eđɛ ɞume nga keta s' kan' as

ðε as θtepi te-tyrε, pô jane bujqer ne ðε te te-tjε-revε, te-cilete i kane sjελe se largu per te punuare ðen' ε tyrε ne kohera qe Cqipetarete s' muntnine te linine puθkene per te mape kazmene ne dore.

Γiðe te-tiθrete vendes te Cqiperise jane fjεθte Cqipetare, te-ndare me Gεge ε Toske. Ckumbija ndan Gεgerine nga Toskeria, pô εðε ne juget te keti lumi ka pake Gεge ε flitete ne ca vendε gεgeriet. Ne mest te Gεgevet ε te Toskevet nuke ka noɲe ndarjε mε reɲe. Te giðe jane ɲe komp, flasine ɲe guhe mε fort pake te ndruare, te-cilete dote ngrihε-te farε per s' afri dukε ndertuare guha. Eðε nga bεsa Cqipetarete ndahεne me myslimane, qe jane dy te-trεta. ε me te-kriθtene, qe jane ɲe ε-trεta. Te kriθtenete ndahεne afro per gymese me katolike a Λatine. si i ðemi, εðε me ordoðokse. Ne Gεgeri te-kriθtenete jane katolike, ne Tosqeri, ordoðokse. Eðε myslimanete jane te-ndare me *synniɲ* ε *Bεktaθiɲ*.

Πô keto ndarjε te bεsese nuke sjελene noɲe ç'qim ε çarjε ne mεs te Cqipetarevet. Grindat' ε bε-sese, te cilate. jo vetem ne vendet te Lindjεse pô εðε n' Evrope ε ne vendε te-ndrituara mε qytεteri, θume hεre kane nxjεpe vrasjε te-mbleða ε te-temε-ruara, ne Cqiperi keto grinda nuke dihene, εðε ku-pe ne kete vent s' ka ngare ge ne mest te myslima-nevet ε te te-kriθtenevet, ne mest te katolikevet ε t' ordoðoksevet a ne mest te synniɲet ε te bεktaθiɲet. Cqipeta i eθte eqipetar perpara sε te jete mysliman a i-kriθtene. Ç' ka qene kur kiθ bεsen' ε ti, bεsen' ε Πεlasgevet, ay qε εðε si ube i-kriθtene, ay eθte εðε si mori bεsen'ε Muhamedit. Bεsa s' ε ka ndruare farε εðε kupe, sε ve giðe-ɲe komberine perpara bεsese.

Mε fuqit te kesaj liâjεjε ε te kesaj deε'rε qe kane e mbajture giđe-mone brεs pas brεzi me komberit te-ε-tyrε, Gqipetarete kane mundure te ruajne komberinin' ε guhen' ε-tyrε neper mεst te kaqe rεzikεvε q' i kaιane mbyture kohe me kohe. Mε giđe ndryεimεt' ε bεəεsese, mε giđe ndryεimεt' ε koheravεt, Gqipetarete janane εâε sot ç' iεine ketu ε kaqe mije vjεt mê pare; janane Πεlasget' ε koheravεt te peraλλavε, Jllyriqt' ε MaMaqεdonasit' ε koheravεt te-vjεtera, Epirotet' ε kohes' se e Skenderbεut. Jane qe komp εum' i-vjεtere qe kambnbεture gεr me sot si ka qene qe ne kryεt.

Gqipetarete kane giđe ç' i duhεte qe kombi: Jane aqqe trima ε te-forte, sa duk ıı ε qene mê pake sε 2 miniliune qεres bupa ε gra, po te εtrengohεne, mundine te e nxjεpine 300,000 a εâε mê tεpre uεtare, te-cilete jajane mbaras mε qe miliun te qe kombi tjatere. Trimmerin' ε Gqipetarit εâε fuqin' ε forcen' ε ti ne luftenuuk' ε âεmi vεtem na Gqipetarete; pô εâε anemiketete tane s' ε pεεhine dot, ε ε âone perhεre. Πô q'eεte kεkeεtu, s' ka ndryεim qe Gqipetarete jane te-zotte te ruruajne vendin' ε-tyrε kuntre ç' do anεmiku ε ç' do rεrεziku. Duhεte pra qe Gqiperia te mos εkεlεte kupepe prεj te-huajε, ε te mbaqe giđe-qe dlirin' ε-saj. GGqipetari trim ε ı-forte, pse te mos jεte zot i Gqipqerise, pse te mos urâeroqe ne vendit te ti?

Gqipetari s' eεte vεtem i-forte ε trim. pô εâε i-xıxguare mé tεpre sε ç' do komp. Ne ç' do εkoλe, ne ç'ç' do mesim qe te hyqe Gqipetari, çquan nga tetjtjεrete, εâε dεl sipre te giđevε. Ne punerat ε ne mmjεsterit Gqipetari s' eεte mê pak' i-zoti sε ne luftεtet ε ne diturit: Hunon âεne pa loâjε, hap vija teââελa, munt te beqe punera te-mbeâa ε te-vyεra.

Bɛte hɛkurpunoŋes i-çquare; ben đika, gerɛere, arme ɛtj.; ŋe hɛrè t'a ɛohe ŋe puɛke te-dale nga fabrikat' ɛ Evropese ɛ te-bere mɛ maqina te-mbaruara, eɛt'i-zoti ate çast t'a beŋe pa te çquare mɛ dore ɛ mɛ vɛgeƛa te-mɛta. Cqipetari punon ɛđɛ mendafɛine, lɛɛne, pambukne, line; ben pelhure, ɛajak, nape ɛtj. Пunon lekurene, ben mɛɛin, gezof ɛtj. Djađi, ɡalpete, vaji, vɛra ɛ te-tjɛra ɡerera qe behɛne prɛj bulmɛtit te bagetivɛt a prɛj pɛmevɛt te đɛut jane nga mê te-perdorurate punera mɛ te-cilate mɛpɛne Cqipetare.

Cqipetarkate, aqe te-hjɛɛimɛ sa ɛđɛ te ndɛrçimɛ, mê tɛpre sɛ bupat' ɛ-tyrɛ ɛđɛ, po đua, aqe trimɛ sa ɛđɛ ata, veɛtojne vɛtem per vɛtem punet' ɛ ɛtepise, pa perzjɛre bupate. Mɛ ɡiđe kete ɛđɛ avlemendin' ɛ ɡɛrɡɛfne s' ɛ çkrɛhine; bejne pelhura te-hoƛa ɛ byrynxykɛ te-mendafɛta fort te-bukura, ɛ qendisine mɛ ar ɛ mɛ mendafɛ. Пervɛç te prɛret' ɛ te qɛpurit' ɛ pobavɛt, te plɛksurit' ɛ çorapɛvɛt ɛ te-tjɛra punera te-perdormɛ te ɛtepise.

Mɛ ŋe fjale: Cqipetarete jane trima, te-mençime, punetore, te-zotte per ç' do pune. Mɛ ɡiđe ndryɛimt te bɛsevɛt nuke jane te-ndar' ɛ te-çare pô te baɛkuare; kane daɛurine ne mɛst te-tyrɛ. Kane, do-mɛđene, ɡiđ' ato qe duhɛte te kɛte ŋe komp per te vajture mbare.

IV. Cqipetarete jaɛte Cqiperise.

Пervɛç afro dy miliune Cqipetareɛ qe jane ne Cqiperi kɛmi ɛđɛ mê tɛpre sɛ ɡymese miliuni Cqi-

pepetare jaɕte Gqiperise, n' Itali, ne Greqi, ne ca ane te te Tyrqise ne Malt-te Zi ɛtj. Nga keta, Gqipetaret'ɛ GiGrɛqis'. ɛ t' Italise jane te-ɕume. Ata qe jane ne GiGrɛqi kan' ikure nga Gqiperia pɛrpara Tyrqɛt, ne kokohet te Byzantinɛt; ikne nga Hynerit ɛ nga te-tjɛtjɛre kombɛ t'-ɛgere, q' usule nga anet' ɛ vɛriut, e mimbuluane ɛãɛ Gqiperine baɕke mɛ vendɛt' ɛ-tjɛre. MiMijera Gqipetareɕ ate-hɛrɛ lane memeãɛn' ɛ-tyrɛ nga tetemɛr' i ketyrɛ, ɛ vane neper nisit te Grɛqise, ne MMorɛ, n' Attike ɛ ne te-tjɛre vendɛ te Grɛkerise. Gumme nga keta vendɛ i pɛtne te-xbrazure ɛ pa ŋɛres; pq̃pô ɛãɛ tɛk kiɕ ŋɛres, mɛ te qene qe keta vane ɛ ndndeŋtne tok. muntne te ruanine puhen'ɛ-tyrɛ, ɛqipɛne, tete-cilene flasene ɛãɛ pɛr me sot. Iãra, Spɛca, Пorua, KuÀiÀuri (Salamina), Epina ɛ te tjɛra nisi jane ɛãɛ sot tendndeŋura fjɛɕte prɛj Gqipetareɕ, ɛãɛ nder tô s' flitɛte peperveç ɛqipɛse. Mê te-ɕumet' ɛ vendesɛt t'iAttikese jajane Gqipetare: Aãina, pa bere kryɛqytɛt i Grɛqise, iɕiɕ ŋe qytɛtã fjɛɕte ɛqipetar, ɛ s' depohɛɕ ne te tjatrɛtre puhe perveç ɛqipɛse. Θone qe sot per sot ŋe ɛ trɛrɛt' ɛ vendesɛt te Grɛqise (vɛç Θɛsalise) jane Gqipepetare; pô ne mos jane ŋe ɛ-trɛte, per ŋe te katrete s' ɛ' ka dyɛim. N' ato kohera ɛãɛ ɛume Gqipetare u u perhapne neper te-tjɛra ane; ɛ keɛtu nisija Marmmara afre Konstantinopojese ɛãɛ disa pɛatera ng'an ɛ ɛ Adrinupojes' ɛ te Filipopojese qe ãuhɛne *Arnaut-QiQoj* jane te ndeŋture fjɛɕte prɛj Gqipetareɕ.

Gqipetaret' ɛ Italise ndoãɛne ne Kalabre ɛ ne SiSiqɛli. tɛk kane bere fɛatra ɛ katundɛ ɛãɛ kantonɛ (niinahijerera) te-tera me vɛtehɛ, ɛ rojne vɛçan Italiane nevɛt, dukɛ ruajture puhen' ɛ bɛsene (sɛ jane orãoãoksɛ) ɛ tyrɛ. Keta jane afro 300,000 ŋeres, fjɛɕte Gqi-

petare qe flasine ɛqip. Keta kane ikure nga Gqiperia pas vdɛkjɛs se Skenderbɛut, kur ra Gqiperia ne duart te Tyrqɛt. Atehɛrɛ ikne ɛume Gqipetare, pô mê te-tɛpertite uperhapne neper Evrope ɛ humpne dukɛ haruare ɡuhene ɛ dukɛ perzjɛre mɛ vendesɛt. Mɛ ɡiđe kete, ca femije te-mbeđa, sado qe humpne ɛ ruajtine ɛmenine ɛqipetar si femij'ɛ Albanevɛt n' Itali, ɛ-cila ka nxjeie ɛume ŋɛres te-mbeđɛŋ qe kane ɛerbetuare Italine mɛ diturit te-tyrɛ ɛ mɛ mirebersirera te-mbeđa. Nga kjo femije ka dal' ɛđɛ ŋe pape : Klɛman' i-Dymbeđette.

Nga ky rɛmɛt Gqipetareɛ q' ikn' atehɛrɛ n' Evrope vɛtem ata qe vane ne mbrɛterit te Napolit, se-cilese Skenderbɛu i kiɛ ndihure, vɛtem ata muntne te pine tok ɛ te ruajne ɡuhen' ɛ komberin' ɛ-tyrɛ ɡɛr me sot. Ɣuha qe flasine eɛte ɛqip fjɛɛte toskeriɛt pak' ɛ priɛure ɛ ɛ-perzjɛre mɛ italiɛtɛ, pô ɛ-cila ruan e mban ɛđɛ sot ɛume fjale ɛqipɛ te-vjɛtera qe na i kɛmi len' ɛ haruare. Ne mɛst te Gqipetarevɛt t' Italise jane ɛume ŋɛres te-ditur' ɛ te-vyɛre, qe kane deɛire te-mađɛ per komberin' ɛ per ɡuhen' ɛ tyrɛ. Kane mbleđure ɛume vjɛrɛa ɛ kenge te-vjɛtera, ɛ kane perhapure disa livra ɛqip. Keta kane ɛerbetuare ɛume ɛđɛ Italine, ɛ kane trɛguare ɛume trimerî mɛ Garibaldine.

Keɛtu Gqipetarete qe jane mi đɛt, ne Gqiperi ɛ jaɛte Gqiperise behɛne mê tɛpere sɛ dy miliun' ɛ ɡymese.

V. Qyɛ jane sot Ɛqipetarete?

Θɛ θame mê sipre qe Ɛqipetarete, dukɛ rene ne duart ɪrt te Tyrqɛt, nuke hyne ne kurt, si ɛ pandɛhnine, ɛ nu nuk' ubene ropt' ɛ Tyrqɛt, pô ɛoket' ɛ-tyrɛ, mɛ te-ciɘ-cilet baɛke hiãɛɛine mi kombɛt' ɛ-tjɛre, pipnin' ɛ pemlembɛnine, ɛãɛ kãɛhɛɛine ne ventt te-tyrɛ ngarkuare mɘ mɛ ge. Eãɛ Ɛqiperia iɛ ɜ-dlire ɛ po-ãua me vɛtehɛ.hɛ.

K Kaqe qint vjɛt Ɛqipetarete rojtne keɛtu. Hô keɛtɛɛtu rojn' ɛãɛ sot? Jo kupe! Sot Ɛqipetarete janene rober, te-poɛtuar' ɛ t'-unure, te-ɛkɛlur' ɛ teçperɪerndɛre ɛume mê tɛpre sɛ te-tjɛretə kombɛ te Tyrqise!se! jane mê te-poɛtere nga Greqte, nga Ɛqɛhte nga ja Armɛnete ɛãɛ nga Juãɛnte!

TyTyraija ɛ ka ngriture bɛsene nga Ɛqipetarete, nuk'i bɛsoɪson ɛ i veɛton si anemike ɛ si traãtore, jo si ɛoke ɛ si si veʌɛzre, si i veɛtontɛ qemoti. Sot Ɛqipetare ɛ mɛr ɛr uɛtar, ɛ mundon ɛ ɛ rɛh qe te mesonɛ guhen'ɛ ti, ɬ kerkon t' i mesonɛ diturin' ɛ luftese, te-cilene ay · vɛte s' ɛ di, ɛ te-cilene Ɛqipetari ɛ ka mesuare dukɛ.kɛ ãeãiture qumeɛtit' ɛ s' emese. Nuk' ɛ meson tegorinrine, pô ɛ mahit ɛ ɛ çperment; ɛ mɛr per trɛ vjɛt, ɛ mbɛaban ãɛte vjɛt nen' arme lark ɛtepis' ɛ lark memeãɛut ut te ti, ɛãɛ qyɛ? lakuriq. t' urete, te-semure, tevarferfere! Ne lufte ɛ ve te vritɛte kot; urãeronɛs'i-ti, q' eɛteɛte Tyrk. i-pa-ditur' ɛ i-frikçime, ɛ fut ne ɳe trap ɲ nga s' dɛlɛte. I-gori Ɛqipetar, mɛ giãe keto, lefton lakuriq ɛ i urete ɛ mɛ arme te-mɛta, lefton si dragugua, ɛ trɛgon trimerin' ɛ ti ɛ ndɛron Tyrqit' ɛ Tyrqrqine! Hô a i dihɛte, a çperblɛhɛte per gakt qe dɛrã?ã? Jo kupe! Uɛtari Ɛqipetar, ne mos vdɛkte ne

lufte, vdɛs nga smundjɛja, nga te pa-ngrenet ɛ nga te pa-mvɛɢurit. Nga ata qe vɛne n' uɢteri fort te-pake kđɛhɛne ne ɢtepit te-tyrɛ. E urđeroŋes kuɢ behɛte? ɡiđe-ŋe Tyrqite; ɡymes' ɛ uɢteris' se Tyrqise jane ɢqiɲetare, pô as ŋe i ŋeqintte i urđeroŋesɛt ne Tyrqi ɢ'eɢte ɢpipetar.

ɢqipetarete, q'iɢine mesuare te mos paguajne ɡe, tani jane future nen' aqe te-renda pagɛsa sa s' mundine te ngrɛne kryɛ. Tyrqite, qe jane zoteriŋt' ɛ-tyrɛ qe pɛse-qint vjɛt ɛ tehu, s' ukane mesuare ɢqipetarevɛt as pune, as mjɛɢteri as dituri, po i kane mesuare te leftojn' ɛ te pembɛjne; tani per-ŋe-hɛrɛ duane t' u mapene armete, ɛ u đone paguani! E ku te ɡɛjne te-ɡorete qe te paguajne? s' kane te hane vɛte. Ata ɢqipetare qe pake kohe mê pare iɢin te-mvɛɢure mɛ poba t'arta ɛ te-farkuare mɛ arme t' ɛrɡenta ɛ te-lara, ata a te bit' ɛ tyrɛ jane sot lakuriq mɛ ŋe kemiɢe qe s' ka ku ta zere qɛni! Vɛtɛ ɛđɛ *zaptijɛja* a *tahsildari*, ɛ ngrɛ ɢkopn' ɛ i rɛh dukɛ đirure *pagoni!* ɛ ku te ɡɛŋ' i-ziu qe te paguaŋe? Ate-hɛrɛ i ɢɛsine kane, đine, ç' te kɛte ɛđɛ ɡɛr me qiramiđɛt te ɢtepise! ɢqipetari te haje drû per te paguare!! ô ç' turp i-mađ! ô ç' ɛ-mađɛ ɛ-kɛqɛ! mos ɛ durofɢ ô Πɛrendi!

Keɢtu eɢte sot ɡiđe Toskeria ɛđɛ ɢume vendɛ te Gɛgerise. Ca vɛndɛ te Gɛgerise, qe kane mbajture armete ɛ kane qendruare ne malɛt te-tyrɛ te-pɛpte. nuke jane ɢkɛlure kaqe; nuk' apene uɢtare ɛ s'paguajne pagɛsa; pô ɛđɛ keta rojne si t' ɛgere pa noŋe qɛvɛri, dukɛ vrare pɛr-dite ne mɛst te tyrɛ. Eđɛ keta pô i ha varferija, sɛ s' kane noŋe fitim, ɛđɛ vendɛt'ɛ tyrɛ jane te rjɛpur' ɛ te-varfere. Mɛ ɡiđe keto

εâε qενεri ε Tyrkut dite mε dite po i pεâon mê s' aferi; rahene t' u mapine armete, qe t' i bejn' εâε ata ꝛober te-poεtere ε te-dobete, ε t' u nxjεpene εâε lekurene!

Gqiperia qe ger dijε qενεriseε ε urâerohεε prεj Gqipetareε, si ε âame mê sipre, sot urâerohεt' ε qενεriseεte prεj Tyrqiε te-huaj ε prεj nεres te poε-ter' ε te-pa-ndεrçim, te-cilete i blene vendεte ne Konstantinopoje mε te-hoλa,ε vine te rjεpine Gqiperin' ε Gqipetarete, per te nxjεre ato te-hoλa qe kane âene εâε aqe te-tjεra qe dote vjεâine per vεtehε te-tyrε!

Gqiperia, sado q' eεt' ε-varfer' ε ε-pa-diture, ka nεres te-zotte per te qενerisure vendin'ε-tyrε, si ε kane qενerisure kaqe kohe mε ndεr ε mε te-drejte. Πô ketyrε Gqipetarevε lε qe s' u εpete pune ne Gqipe-ri, pó as i lene te εkεline ne memeâεt te-tyrε te-daεur‹! U apene nga ne cope buke per te zene go-jene, ε i mbajne si sklεf neper mê te-larget çipa t' Anadc̃it a t' Arabistanit! Vεç noqe traâetor ku te gendεte ay eεte per ndεr!

VI. Komberi ε Gqipetarevεt.

Πer nεrine ne kete jete s' ka ge m' ε-vjejtur' ε m, ε-daεur-e sε komberija. Ç' do nεri, sikuntre do t' an'ε t'emene εâε vendine tεk ka lindur' ε eεte rituꝛe, aεtu do εâε kombin' ε ti. Ây qe s' do kombin' ε me-meâεn' ε-ti eεte traâetor ε i-lik; i-tiλi 's' munt te quhεte nεri. Gqipetarete, mê tεpre sε ç' do komp, ε duane ε ε ndεrojne kombin' ε memeâεn' ε-tyrε. Gqi-

petar' i-vertɛte vritɛte per komberit te-ti, ɛðɛ s'munt kupe te duroŋe ɛ te deɡoŋe ŋɛri t'i ɛaŋe ɛqipetarerine. N' anerat tona te lindjɛse ŋɛrezite vene kurdo bɛsene perpara komberise; ŋe Grɛk, per pasqyre, mɛ te ndruare bɛsene lɛ ɛðɛ komberine. ɛðɛ ne ubefte kaðolik. ðote *jam Frenk*, ne ubefte mysliman ðote *jam Tyrk*. Vɛtem Ɛqipetari ɛ lɛ bɛsene ne raðe te-dyte, ɛðɛ ve komberin' ɛ ti perpara. Ɛqipetari mysliman qofte, orðoðoks qofte, kaðolik qofte, eɛte ɡiðeŋe Ɛqipetar. Bɛsa nuke sjɛλ kupe ndarjɛ ɛ çarjɛ ne mɛst te tyrɛ. Π' andaj ɛðɛ grindate qe nɡajne ne mɛst te bɛsevɛt per-hɛre ɛðɛ ne ate Evropet tendrituare, ato grinda s' dihɛne ne Ɛqiperi, ɛ s' kane nɡare kupe ne mɛst te Ɛqipetarevɛt.

Πô mɛ ɡiðe kete daɛuri qe kane Ɛqipetarete per komberit te-tyrɛ ɛ mɛ ɡiðe kete ndɛr q'i bejne, s' kane bere ɡesɛndi per te mbajtur' ɛ per te ruajtur' ate. Mɛ sɛ mbahɛte komberi ɛ ŋe kombi? Mê pare mɛ ɡuhet te ti. Sikuntre ðame ɛðɛ mê sipre, ɡuha eɛte m'ɛ -nar'ɛ m'ɛ-maðɛ ɛeŋ' ɛ ŋe komberijɛ. Γuha mɛ sɛ mbahɛte? Mɛ ɛkroŋa. Ие ɡuh' ɛ-pa-ɛkruare s' munt te qendroŋe ɛume kohe -pa-prisure; dukɛ perzjɛre mɛ ɡuhera te-tjɛra priɛɛte. Dote ðoni qyɛ ɡuha jone, pa qen'ɛ-ɛkruare, ka qendruare kaqe mije vjɛt ɛðɛ psɛ te mos duroŋe ɛðɛ pasketaj aɛtu? Πô, ka qendruare kaqe mije vjɛt, sɛ ate-hɛrɛ Ɛqipetarete ronine ne malɛt te-tyrɛ me vɛtehɛ, pa perzjɛre mɛ te-tjɛre kombɛ, ɛðɛ sɛ kombɛte q' i pɛðonine iɛine ɛðɛ ata te-paditure. Ate-hɛrɛ iɛ puna mɛ korðe, ɛðɛ Ɛqipetari ne korðet iɛ m' i-forte nga te-tere. Mɛ ɡiðe kete ɛoheme qe Maqɛdonasite, sado q'iɛine aqe te-forte sa muape ɡiðe botene, mɛ te mos pa-

sure guhen' ɛ-tyrɛ te-ɛkruare, posa q' uperzjɛne mɛ kombɛ te-tjɛre mê te-ndrituare sɛ ata, ɛ humpne komberin' ɛ-tyrɛ, ɛ uɛuane farɛ, aqe sa ɛume bote i kane mape per Grɛker.

Vɛtem Gqipetaret' ɛ Gqiperíse ɛ kane ruajture komberin ɛ-tyrɛ, dukɛ mos perzjɛre mɛ te-huaj ɛ dukɛ rojture te-ndare nga giđe bota ɛ si t' ɛgere. Πô ne ɛ kane ruajture gɛr me sót komberin' í guhen' ɛ-tyrɛ mɛ paditjɛ ɛ pa te ɛkruare, a dote mundine, mɛ kete mendyre t'a ruajn' ɛđɛ pasketaj, ndo ne Gqiperi ndo n' Itali ɛ ne Grɛqi? Jo jo kupe! Bota undryɛua, ɳɛrezit' uxguane, kombɛt' undrituane, sicili-do perpiqɛte te vɛje mê pare sɛ te-tjɛrete, sicili-do veɛton qyɛ te ɛtohɛt' ɛ te mađohɛte, ɛđɛ kujdesɛte te perpije ata qe jane mê te-vɛgel' ɛ mê tedobete.

Sot ç' do komp, per te ruajture komberin' ɛ guhen' ɛ-ti, ka nɛvoje te hapɳe syte, te kɛte mendjɛne te-mbleđure, te ɛpjɛre guhen' ɛ-ti perpara, ɛ te kuj desɛte ɛume qe te mos t' a han' ɛ t' a copetojne kombɛte fqiɳe. Ne komberit s' ka miqesi, si s' ka ne lodret; cili-do veɛton te fitoɳe vɛte, ɛ te haje ɛokne. Kombɛte jane si piɛqite qe hane ɳeri tjatrine. Mjɛre kuɛ eɛt' i-dobete!

VII. Rɛzikɛt' ɛ Gqiperise.

Gqiperia gɛr pɔke kohe mê pare ka qen' ɛ-pɛđuare mɛ vendɛ te Tyrqise. ɛđɛ kufit' ɛ kɛsaj mbrɛterije iɛɯe fort lark Gqiperise. Gqipetarete vinine baɛke mɛ Tyrqite per te ruajture kufit' ɛ-larga te

mbrɛterise; pô memeðɛn' ɛ-tyrɛ ɛ ɛihnine jaɛtɛe ç'do rɛziku, ɛ ɛ dinine qe noɲe anemik s' muntte t'' i qasee Gqiperise. Por sot nuk' eɛt' aɛtu; sot Gqiperia ka mbɛture ne ɲe çip te-large ɛ te-vɛçante te Tyrqise, ɛ eɛte ɛ-pɛðuara mɛ kufi anemiqɛ. Mal'' i-Zi, Serbia, Grɛqia ɛ Bulgaria ɛ kane pɛjɛλ' ɛ perqarkuare Gqiperine, ɛðɛ Austria i ka arðure mi kryɛ. Mɛ Tyrqine ɛ liðɲe pip ðɛu i hoλe ne mɛst te Bulgaris' ɛ te dɛtit Egɛ, qe kete pip Bulgarete mundine mɛ te-paret t'a mapin' ɛ t' uɲɛne mb' ane dɛtit, ɛðɛ t'a prɛsin' ɛ t'a çkepujne Gqiperine nga Tyrqia, ɛ-cila s' ka as noɲe fuqi ne dɛtt, qe t' i ndihɲ' andɛj Gqíperise. Hrandaj ne ɲe lufte, ne te-cilet te mapin' ane ɛðɛ Buλgarete, Gqipetarete duhɛte te jɛne te zotte te ruajne vɛte me vɛtehɛ vendin' ɛ tyrɛ, ɛ te mos varɛne me Tyrqine, ɛ cila s' eɛt' ɛ-zoɲa per vɛtehɛ te-saj.

Pô vɛç ketyrɛ rɛzikevɛ qe dote dukɛne ne kohet te luftese. Gqiperia ka rɛzikɛ mê te-mbeðɛɲ ɛ mê te-ðɛλe, te cilete po i nxjɛrine reɲete ne kohet te paqit, pa gak ɛ pa arme. Kjo eɛte luft' ɛ pendles' ɛ ɛ ɛkoλese, luft' é komberise. Kombɛte q' ɛ kane pɛðuare Gqíperine duane t' a copetojn' ɛ t' a ndlajne ne mɛst te-tyrɛ. Grɛqte, Gqɛhte ɛ te-tjɛre kombɛ fqiɲe s' duane te ɲohine qenjɛn' ɛ komberise (Gqipetarɛ. Si-cili-do perdor bɛsen' ɛ-ti, ɛ do te hɛqe m' anet te ti ata Gqipetare qe kane ɲe bɛse mɛ te. M' i-pari Tyrku do te hɛqe Gqipetarete myslimane, ɛ t' i ndaɲe nga veλɛzerit' ɛ-tyrɛ Gqipetaret' ɛ-kriɛtɛne, dukɛ future ne mɛst te-tyrɛ fanatismen' ɛ grindɛne. Per te ndare te kriɛtɛnete per jɛte nga myslimanete, ɛ per te hapure ne mɛst te-tyrɛ ɲe trap

te-ðɛλe, qɛvɛri ɛ Tyrkut Gqipetaret' ɛ-kriɛtɛne s' i ŋɛh per Gqipetare, pô i quan *Rum* do-mɛ-ðɛne Grɛq, Bulgare, Serber, Λatine ɛtj. ɛðɛ myslimanete i quan *islam*; ɛðɛ ɛmenine *Gqipetar* s' ɛ ŋɛh, ɛ s'do t'a depoŋe. Te vɛrberite Tyrq ! nuke ɛ kupetojne dot, ɛ s'ja u prɛt mëndja qe mɛ kete uðe ɛerbɛjne qeλi mɛt' ɛ armikevɛt te-tyrɛ ɛ nxjɛrine ðɛmɛlɛt' ɛ reŋet' ɛ-tyrɛ!

Grɛqte, te-cilete dlirin'ɛ-tyrɛ ɛðɛ mbrɛterine qekane sot ɛ kane fituare mɛ pakt te Gqipetarevɛt, te Boçarit, te Xavɛλese, te Mjaulit ɛ te-tjɛrevɛ trimavɛ Gqipetare, ata Grɛker qe ɛðɛ sot ruajne pobate, fustanete, kaλcɛte, opingate vaλɛte ɛ kenget' ɛ Gqipetarevɛt, ata jane mê te-kɛqt' ɛ armikevɛt te Gqiperise. Γiðe bota ɛ dine *iðɛn' i-maðɛ* te Grɛqɛt· Duk mɛ qene qe ne kohɛt te Hɛrikliut, ahɛrɛ q'iɛine mê te-mbeðɛŋ ɛ më te ndrituare sɛ kur-do, kiɛine me pake vent sɛ ç' kane sot, ɛðɛ qe s' kane noŋe te- rɛjte te duane më tɛpre, keta kerkojne t' u ɛpɛne sa vendɛ kiɛ mape Alɛksandr' i-Maðˌ a te ŋaλine mbrɛterin' ɛ Byzantiŋɛt, pa mɛnduare q' Alɛksandri iɛ maqɛdonas ɛðɛ Byzantiŋte romanes, kombɛ qe te-dy armiq te Grɛkevɛt ɛ te cilete ɛ kane humbure Grɛqine. Has kesaj *iðɛs' se-maðɛ* Grɛkerɛte kane daɛure te puɛtojne ɛ te futine nene Grɛqit piðe sinisin' ɛ Balkanit, ɛðɛ Rumanine ɛðɛ Bulgarine. Hô si i humpne per jɛte keta vendɛ mɛ piðe te ði urat' ɛ te çjɛrat ɛ-tyrɛ, tani ɛ kane ŋuɛtuare ɛprɛsen' ɛ-tyrɛ ne Gqiperi ɛ ne Maqɛðoni. Has zakonit te-perpiðeɛme, dukɛ pɛɛture ne bɛset duane te heqine m' ane te-tyrɛ Gqipetarete ordoðokse, ɛ t'i ndajne nga veλɛzrit ɛ-tyrɛ mysliman' ɛ katolike; per-

piqɛne t'i bejne keta te harojne guhen' ɛ-tyrɛ te-bukurene, ɛ te mesohɛne te flasin' ɛ te ɛkruajn' ɛ te ligerojne grɛqiɛt, ɛ mɛ kɛte uâe te behɛne Grɛker. Mɛndohɛne sɛ po te behɛne te kriɛtɛrete Grɛker, myslimanete Evropa s'i ka per te vene ne vatre, ɛâɛ pô te viqe koha ay vent, do-mɛ-âene giâe Gqiperi ɛ jugese ɛ giâe Toskeria, dot' i ɛpɛte Grɛqise.

Il' andaj Grɛkerite, me ɳ'ane nga Aâina mɛ ɛkoâa, mɛ mesoɳes, mɛ livra, mɛ ɛeroɳes ɛ mɛ ɛume gerera te-tjɛra ɛâɛ mɛ te-hoâa te-tɛpra te-paguara prape prɛj Gqipetarɛɛ te-çmendure ɛ traâetore grɛkomane, ɛâɛ me ɳ'ane tjatere nga Konstantinopoja mɛ anet te patrikerise, te âɛspotevɛt, te prifterɛt ɛ te kiɛese. dukɛ perdorure aforismone ɛ te debuaret nga kiɛa, sikur t'iɛ ɛâɛ Kriɛti Grɛk, ɛâɛ sikur per te qene i-kriɛtɛn' ɛ orâoâoks, duhɛte pa ndryɛim te jɛte giâe-kuɛGrɛk a grɛkoman ; nga te-dy keto ane, âɛmi, Grɛkerite pô perpiqɛne qe te kâɛjne dite mɛ dite Gqipetarete orâoâokse, ɛ t'i bejne Grɛker.

E Gqipetarete orâoâokse, nga padija ɛ nga ɛrecira ne te-cilet gendɛne, geɳɛhene çprɛjt, u dukɛte sikur vertɛt s' munt te jene te-kriɛtɛne pa qene Grɛker, pandɛhine sɛ vɛtem grɛqiɛtja eɛte guh' ɛ orâoâoksise, ɛâɛ qe mɛ te lene kete guhe, te-cilene ɛ dine fort pake, ɛâɛ s' ɛ mesojne dot mɛ giâe qe çajne kokene mɛ qene q' eɛte aq' ɛ-rende ɛ aq' ɛ-humbur' ɛ ɛ-haruare. sa ɛâɛ nga ata Grɛkerɛt vɛte fort te-pake ɳeres mundine ta mesojne. Keta Gqipetare traâetore pa diture, quhene *grɛkomane.*

Levdate i qofte Ilɛrendise! qe kur ka zene te ɛkruhɛtè ɛqipja grɛkomanete kane zene te pakesohɛne dite mɛ dite, te mapene vɛɛɛ âɛlperit' ɛ Grɛker-

vɛt ɛ te hiqɛne ŋga ata dukɛ zene mɛ te-dy duart komberin' ɛ ɣuhen' ɛ-tyrɛ. Keta s' kane frike as ŋga mesoŋes i Grɛkut, as ŋga ðɛspot' i Fanarit; pô Grɛkerɛte kane ŋe ɛok te-forte, mɛ te-cilene jane zene ɛendoɛe dore-per-dore per te humbure komberin' ɛ ɣuhen' ɛ Gqipetarevɛt; ay ɛok eɛte Tyrku i-cili i ndih Grɛqise ɛ patrikeris' se Fɛnɛrit ne kete pune mɛ sa i vjɛn ŋga dora. Per te bere punen' ɛ Grɛkut qɛvɛri ɛ Tyrqise nuke lɛ te hapɛte noŋe ɛkoλe, te ɛkɛlɛte noŋe livre a te bɛhɛte noŋe mesim ɛ noŋe mbroðeri ne ɣuhet ɛqip, dukɛ ndihure ɛkoλavɛt grɛqiɛt mɛ ç'do fare mɛndyrɛ, ɛ dukɛ mbajture Gqipetaret' ɛ-kriɛtɛne nene xɣɛðe te prifteris' se Fɛnɛrit.

Has Tyrqɛt ɛ Grɛkervɛt Gqiperia ka armiker Bulgaret' ɛ Serbete, te cilete duane te bejne neper anet te lindjɛs' ɛ te vɛriut te Gqiperise ato qe bejne Grɛkerite n' anet te jugese. Eðɛ neper ato ane ɛume Gqipetare ordoðokse, aqe te-paditur' ɛ te-pakupetuare sa te-tjɛrete trɛgojne ŋe deɛira per ɣuhet' ɛ Gqɛhɛt, ɛ duane te harojne ɣuhen' ɛ-bukure qe kane folure prinderɛt' ɛ-tyrɛ qe kaqe mije vjɛt ɛ tehu. Ç' i-mað turp! ɛ ç' ɛ-maðɛ poɛteri ɛ unteri ɛ-feλiqure! Hô ɛðɛ ketyrɛ Gqɛhɛ u ndihine Tyrqite, tecilete atyrɛ u lɛne duarte çpɛnguare te bejne ç' te duane ɛ nɛvɛ na i liðine skrupuλe; atyrɛ u apene *fermane* te hapine ɛkoλa ɛ mitropolitirera nder vendɛt tane, ɛ nɛvɛ s' na lɛne te kɛmi as ŋe ɛkoλe te-vogele! Ha mɛnduare ŋe hɛre sɛ Grɛkerɛte ɛ Gqɛhte jane miqt' ɛ Tyrqise a po Gqipetarete, ɛðɛ cilete kane dɛrðure ɛðɛ dɛrðine ɛðɛ sot ɣak per te?

Keɛtu Tyrqite ɛðɛ mɛ ndihmit te ketyrɛ Grɛkrɛte ɛ Gqɛhte jane armiket' ɛ Gqiperis' ɛ te Gqipetarevɛt;

εᾶε perpiqεne mε sa u vjεn nga dora t'a humbasine komberin' ε guhen' ε keti kombi, te-cilit εᾶε εmenine duane t'ja ngrεne farε. Grεqia, Bulgaria ε Serbia perpiqεne t'a humbasin' ε t'a ngrεne komberine εqipe tarε ε guhene εqip cilado nga ajo cop' ε Cqiperise q'i ka rene me pjεset te saj εᾶε q'ε veεton qe tani te-sajne, dukε kᾶyεre te-kriεtεnete ne komberit te tyrε; εᾶε Tyrqia me η' ane u ndih ketyrε ne kete punë, ε me η' ane tjatre kerkon te hεqe Cqipetarete myslimane ε t' i ndaηe nga veλεzerit' ε-tyrε, jo per te miret te-saj, pô per te hεqur' εᾶε ata ε per te viᾶisure baεke ne trap te-ᾶελe te humbjεse tεk po bjεne, per te mos dale kure.

Keta jane rεziket' ε Cqiperis' ε te Cqipetarevεt. Cqipetarete duhεte te ruhεne εume nga djaλezit' ε Tyrqεt, te Grεkerεt ε te Cqεhεt, ε t'u rine knndrεq ketyrε mε te-drεjtet te-tyrε.

VIII. Miqt' ε Cqipetarevεt.

Sado qe Cqipetarete jane pεᾶuare mε armike, εᾶε Tyrqit' ε Grεqte qe kane nevoje te-maᾶε te jεne miq ε te-baεkuare mε Cqipeta ete, keta te-dy kombε te-çmendure punojne mê εume nga te-giᾶe per te humbure kombine Cqipetar, mε giᾶe κeto s'munt εᾶε s' duhεte te ᾶεmi sε giᾶe bota jan' armiket' ε Cqipetarevεt. Jo, kεmi εᾶε miq, jan' εᾶε εume qe na duane εᾶε munt te na ndihine po te duame vεte. Γíᾶe kombεt' ε Evropese, Francezete, Italjanete, Alemanete, Ingilizete ε te-tjεre, giᾶe ε duane ε ε ndεrojne kombine tene; giᾶe çudítεne mε trimerit te

Gqipetarevɛt, mɛ bɛset te-tyrɛ ɛ mɛ te-tjɛra kaqe te mira q' i ɳohine kombit tene. Γiđe ɛkroɳesit' ɛ Evropese kane ɛkruare kur-do mire per na; na dine trima ɛ bupa te bɛsese, na ɳohine si mê te-vjɛterine komp t' Evropese ɛ mê te fisçimine. Γuhene tene zune t'a mesojne dukɛ đen'asaj ɳe rendesi te-mađɛ ne lɛtrerit te-perɡiđçime. Franca qe se-vjɛteri do te trɛgoɳe ɳe daɛuri te-çquare per Gqipetarete ɛđɛ mê tɛpre per katoliket' ɛ per Mireditasite. Italia ka trɛqint mijɛ Gqipetare ne vendit te-saj, te cilete jane perpjɛkure mê ɛume sɛ Italjanete vɛte per baɛkimt t' Italise, ɛđɛ per te bere zemrene ketyrɛ do te-miren' e Gqiperise, te-cilen' ɛ ka ɛđɛ fqiɳe, ɛ s' do t'a ɛohe qe t'a copetojne Grɛqt' ɛ Gqɛhte. Austria nuke munt te doje qe Gqɛht' ɛ Serbis' ɛ te Bulgarise te futɛne ɡer ne mɛst te Gqiperise ɛ te hapɛn'ɛ te ritɛne aqe tɛpre; ɳe komp trim si Gqipetarete do t' a kɛte mik ɛ ndihmes ne Sinisit te Balkanit kuntre Gqɛhɛt qe jane te-ɛume, si kuntre qe mban ɛđɛ Rumanete. Inɡiltɛra qe do te-miren' ɛ dlirin' ɛ ɡiđe kombɛvɛt s' munt te mos doje Gqipetarete. Eđɛ Rusia, q' eɛte vɛte Gqah ɛđɛ mburoɳesɛ ɛ ɡiđe Gqɛhɛt, ɛđɛ ajo nuk' ɛ kurcɛn fjalen' ɛ-mire ɛ ndihmene per Gqipetarete, sikuntre s'ɛ ka kurcyɛre kupe ɛđɛ per Grɛkerɛt, mɛ ɡiđe qe keta s'ɛ duane ɛđɛ jane armiket' ɛ Gqaherise.

Keɛtu ɡiđe mbrɛterit' ɛ-mbeđa na duan' ɛ na ndɛrojne, ɛđɛ miqt' i kɛmi te ɛume; pô noɳe nga keta nuke na eɛt' aqe mik, sa t' a mape punene tene ne dore, ɛ te perviɛɛte per kete pune vɛtiu. Vɛç kesaj duk mɛ na pare te-ndare me tri bɛse ɛ mê te-ɛumete myslimane, nuke j' a u prɛt mendja qe te

mujme na te bejme ɲe komp te-ɲejtete ɛ te-baɛkuare, i-cili te jɛt' i-zoti te qɛvɛríssete me vɛtehɛ. Πô ku · te na ɛohene ne pune ɛ t' a kupetojne qe qenkɛmí te-zotte per kete pune, ate-hɛrɛ, s' ka dyɛim, qe dote na ndihine te-ɡíđe ne te-drɛjtet tene.

Nga kombɛt fqiɲe vɛtem ɲe kɛmi mik, i-cíli kupeton te-miren' ɛ-ti, ɛ ɛ di qe pa na s' munt te mbahɛte. Ky komp ɛɛte komb' i Vλɛhɛt qe rojne ne Ɠqiperi ɛ afre Ɠqiperise. Nga keta ca jane Vλɛh-Ɠqipetare, qe flasine vλahiɛt ɛđɛ ɛqip, ɛđɛ ca Vλɛh-Grɛq, qe flasine vλahiɛt ɛđɛ grɛqiɛt. Grɛkerite kane · bere ɛđɛ po bejne ɡíđe per keta Vλɛh ato qe kane bere ɛ qe po bejne per na Ɠqipetarete; do-mɛđene perpiqɛne t' i bejne Grɛq mɛ ɛkoλat ɛ mɛ kiɛet te-tyrɛ. Vλɛhte ɡɛr tan' afre iɛine ɡeɲyɛr' ɛđɛ ata si Ɠqipetarete ordođokse, ɛ donine te quhɛne Grɛq, ɛ te harojne ɡuhen' ɛ-tyrɛ dukɛ mesuare grɛqiɛt: pô me ne funt ɛ muape vɛɛɛ ɛđɛ keta sɛ sa ɛ-vjɛjture ɛɛte ɡuha ɛ komberia per ç' do ɲɛri, ɛđɛ zune te mesojne ɡuhen' ɛ-tyrɛ, ɛ te hapine ɛkoλa me vɛtehɛ.

Ne kete pune Vλɛhte s' munt te kɛne tjatre ndihmes ɛ mik ne vendit perveç Ɠqipetarevɛ. Dukɛ priɛure mɛ Grɛqt, te-cilete s' ngiɲene t' i pjɛkin' ɛ ti hane ata Vλɛh qe duane ɡuhen' ɛ-tyrɛ, si ɛđɛ Ɠqipetarete. kiɛine, nɛvoje te baɛkohɛne mɛ Ɠqipetarete, mɛ ata qe jane Ɠqipetare te-vertɛte ɛ duane ɡuhen' ɛ komberin' ɛ-tyrɛ. Eđɛ Rumania, q' ɛɛte mem' ɛ ketyrɛ Vλɛhɛ a dɛr' ɛ t' ɛt te tyrɛ, t' a đɛmi per ɛembeλe,, ɛ di mire qe Vλɛht' ɛ Ɠqiperis' ɛ te Maqɛđonise s' mundine te rojne ɛ te ruajne ɡuhen' ɛ komberin' ɛ-tyrɛ kuntre djaλeziɛ te Grɛkɛrɛt pɛr-

vɛç dukɛ pɛsture ne miqɛsit te Gqipetarevɛt ɛ dukɛ baɛkuare mɛ ta. Π' andaj Rumania eɛte trɛguare mê tɛpre sɛ gidɛ mikɛ per Gqiperine, ɛ ka daɛure ɛâɛ do te ndaret' ɛ Gqipetarevɛt ŋga Grɛkerɛte; ɛâɛ ne Rumani eɛte bere ɛ-para ɛoqeri, ɛ atjɛ eɛte hapure ɛ-para ɛtypetorɛ ɛ jane ɛkɛlure te-parate livra ɛqip. Kete te-mire Gqiperia nuke do t' ja haroŋe Rumanise, ɛâɛ dot' ja çperblɛŋe dukɛ daɛure ɛ dukɛ mbajture mire Vλɛht' ɛ Gqiperise.

Πô ŋɛriu po te jɛt' i-lik ɛ i-dobete gid' i hipine sipre, jo vɛtem anemiqte pô ɛâɛ miqte; per te mbajture ndɛr' ɛ-ti, duhɛte te trɛgohɛt' i-zoti kuntre armiqɛt ɛâɛ kuntre miqɛt. Keɛtu ɛâɛ na, sado qe Vλɛhte na duane, ɛâɛ kane nɛvoje per miqesit tene, mɛ gidɛ kete, duane te jɛne mê te-larte ɛ mê te-ndjɛre sɛ na duk mɛ qene aqe mê te-pake ɛâɛ t' arâur' ɛ te-huaj ne Gqiperi. Jane ca Vλɛh qe duane te trɛgojne n' Evrope qe Vλɛhte jane mendja ɛ Gqipɛtarete trupi, qe Gqipetarete duhɛte te leftojn' ɛ te vritɛne ɛ Vλɛhte te qɛvɛrisine ɛ te gykojne. Keta nuke ndruhɛne te âone, qe Gqipetarete s' kane nɛvoje per ɛkroŋa ɛ per ɛkoλa, sɛ kane ɛkroŋat' ɛâɛ ɛkoλat' ɛ Vλɛhɛt. Kete dore-hapuri na i bejn' ɛâɛ Grɛkerɛt' ɛ Tyrqite, te gidɛ, na duane aqe sa te n' apene guhen' ɛ ɛkroŋat' ɛ-tyrɛ, ɛâɛ te-gidɛ na prɛsine ne ɛkoλat te-tyrɛ mɛ krahe hapure!

Π'andaj ɛâɛ Vλɛhɛt nuke duhɛte t' u bɛsojme aqe tɛpre, mɛ gidɛ qe duame t' a bɛsojme qe ky mɛndim s' eɛt' i te-gidɛ Vλɛhɛt as i mê te-urtevɛt. Si do qe te jɛte puna, na, duhɛte, te mɛndojme mire punene tene ɛ te perpiqɛmi vɛte per punet te vɛt,

sɛ ne kete jɛte si-cili-do perpiqɛte per vɛtehɛ. Armiku do te te mape lekurene, ɛâɛ miku robene.

IX. Te ɓkruarit' ɛ puhese ɓqip.

Θame ɛâɛ mê sipre qe m' ɛ-par' ɛ ɓeɲavɛt te ɲe kombi ɛâɛ ajo q' ɛ ben te nemerohɛte ɲe komp mê vɛtehɛ eɛte puha. Ne puhe qe s' ɓkruhɛt' ɛ s' kendohɛte nuke zirɛte puhe, si Ilrovansalete ne France, Katalonasite ne Spaɲe, Galete n' Inpiltɛre ɛ te-tjɛre kaqe kombɛ qe flasine ɲga ɲe puhe me vɛtehɛ, pô nuke ɓkruajne puhen' ɛ-tyrɛ, ɛâɛ bota i ɲɛh per Franceze, Spaɲole, Inpiliz' ɛ te-tjɛre pas puhese qe ɓkruajn' ɛ ḱendojne.

Π'andaj ɛ-par' ɛ punevɛt qe duhɛte te kɛte kujdɛs ɲe komp, qe do te ruaɲe komberin' ɛ-ti, eɛte te ɓkruaret' ɛ puhes' se-ti, ɛâɛ p'andaj ata qe duane t'a humbasin' ɛ t'a rofitin' ate komp, vene kembe t' i ndalojne ɲga te ɓkruaret puhen' ɛ-tyrɛ.

Kɛmi âene qyɛ Ɓqipetarete s' jane kujdɛsure qe krɛjt per te ɓkruare puhen' ɛ-tyrɛ, qyɛ puha ɓqip ka mbɛture ɛ-pa-ɓkruare pɛr ne kohet tene, ɛâɛ qyɛ eɛte ruajture puha jone ɲga te rojturit' ɛ prindevɛt t' ane vɛçan ɛ pa perzjɛre mɛ te tjɛre kombɛ. Πô s' eɛte vɛtem kombi yne qe s' ka pasure ɓkruare puhen' ɛ-ti; ɛâɛ ɓume kombɛ te-tjɛre t' Evropes' ɛ t' Asise kane zene te ɓkruajne puhen' ɛ-tyrɛ ne kete ɓkuâ te pastajme. Ne eɛte ruajture ɓqipja kaqe mije vjɛt pa ɓkroɲa, pas ketaj s' munt te ruhɛt'ɛâɛ ɓume kohe, mɛ te qene qe kohete undruane, noɲe komp s' munt te roɲe i-ndare ɛ vɛçan, fqiɲete u-

xguane, ɛ po vɛne mbare, ɛâɛ pɛrpiqɛne te na rofitine. E-para pun' ɛ ketyrɛ eɛte te na bejne te harojme guhene tene, ɛ te mesojme te tyrɛne. Jo vɛtem Gqipetaret' ɛ Grɛqis' ɛ t' Italise pô ɛâɛ ɛume nga te Gqiperise zune te mos flasine ɛ te mos dine ɛqip, tɛk prinderit' ɛ-tyrɛ s' dinine tjatre guhe. Hô te lihɛɛ keɛtu ɛ-pa-ɛkruare, ɛqipja q' eɛte ruajture qe kaqe mije vjɛt ɛ tehu dote humbistɛ ɛ te harohɛɛ ne pake kohe.

Dukɛ pare kete rɛzik te-maâ, te-kɛq ɛ te temɛruare, ca Gqipetare mɛ zemre plot daɛurijɛ per komberit te-tyrɛ, nxuare ne ɛɛɛt deɛirene qe ka pasure tepɛɛhure ne zemre ç'do Gqipetar i-ndrituare per te ɛkruaret te guhes' se-bukure sane. Jane ŋe-zɛt vjɛt, ne kohet te liâjɛs'se Hizrɛnit, ubene ɛkroŋate ɛqip te-plota ɛ te-mbaruara, mɛ te pasure ç' do ɛkroŋe vɛtem ŋe ze ɛâɛ per ç' do ze ŋe ɛkroŋe me vɛtehɛ. Mɛ te pare Gqipetarete guhen' ɛ-bukure te-tyrɛ te ɛkruar' aqe mire, i zune ɛkroŋate mɛ te-dy duarte; ɛâɛ ɛoqerirera ungrɛhne ne Rumani ɛ n' Egypte pas asaj se Konstantinopojese, ɛ-cila s' mundi te qendroŋtɛ ɛume kohe nene xgɛâet te Tyrqɛt. Ne ɛkoλe uhap ne Korçe, ɛ per se parɛ hɛrɛ zuri te mesohɛɛ guha jone. Gkoλate nuk' uɛtuane ɛ te vinine mbare si duhɛɛɛ, pô ɛkroŋate ɛqip uperhapne neper giâ'anet te Gqiperise, ɛâɛ bupa ɛ gra, djɛm ɛ vaɛa, giâe mesuane, ne pake kohe, te ɛkruajn' ɛ te kendojne guhene ɛqip. Me ŋe zɛt vjɛt ɛkroŋate ɛqip leɛuan' aqe reŋe te-ɛendoɛa, ɛ zun' aqe âɛmɛlɛ te forte, sa s' munt te çkulɛt' ɛ te rezonɛte kupe. Ky drû, q'uvu ŋe-zɛt vjét mê pare, ululezua, ɛâɛ âa pɛme fort t' embla ɛ te-bukura.

Mbroðeri ɛ ɛkroɳavɛt ɛqip ɛɛte vdɛkjɛ per armiket' ɛ komberise sane. Mê pare piðe ðoɛine qe kjo pune s' behɛte, ɛqipja s' ɛɛte ɳe puhe qe te muntɳe te ɛkruhɛte, ɛɛte ɳe puh' ɛ-lig' ɛ ɛ-priɛure, s' munt te kɛte ɛkroɳetorɛ. noɳe dituri s' munt te ɛkruhɛt' ɛ te mesohɛte ne kete puhe ɛ kaqe te-tjɛra fjale te kota, per te bere na t'a prɛsime ɛpresene, ɛ te mos perpiqɛmi per te ɛkruare puhene tene. Ilô kur pane qe ɛqipja uɛkruaka fort mire, ukenduaka ɛume bukure, ubeka ɛkroɳetor' ɛ-saj, ɛðɛ qenka m' ɛ-mir' ɛ m'ɛmbaruare sɛ piðe puhet' ɛ ðɛut, umesuakane mɛ tê piðe diturite; kur ɛ kupetuane, qe sa tɛ mesoɳe Grɛku puhen' ɛ Omirit, t' Evripiðit, te Ilatonit ɛ te-tjɛra puhera te-humbura, sa te kendoɳe Tyrku puhen' ɛ-pɛr' ɛ te-pate t' Arabevɛt ɛ te Ilɛrsanevɛt, pa mundure t' i mesoɳe, sa te mɛpɛne keta mɛ keto puhe, Gqipetari ɛ ka mesuare puhen' ɛ-ti t' a ɛkruan' ɛ t'a kendoɳe drɛjt ne ca dit, ɛðɛ ka mesuar' ɛðɛ ɛume mesimɛ te-nɛvojçimɛ.

Kur pane keto te-mira ne puhet ɛqip ɛ mbroðesin' ɛ maðɛ te ɛkroɳavɛt tona, ɛ kupetuane qe Gqipɛria dot' udale ɳga ðoɳte, ɛðɛ ubaɛkuane piðe per te ndaluare te ɛkruaret' ɛ puhese ɛqipɛ. Tyrq, Grɛker, Gqɛh ɛ te-tjɛre, sado q' armike ne mest te tyrɛ, ðane dorene ɳeri jaterit kuntre nɛvɛ. Ilort' ɛ-Larte ɛ plas' ɛ Yλit, patrikeri ɛ Fɛnɛrit, qɛveri ɛ Aðinese ɛtj. ubaɛkuane ne kete puve; Tyrku ndaloj te hapurite ɛkoλa ɛqip, zuri livrate ne tɛλone, nuke la te ɛkɛlee as ɳe cope kartɛ ne puhet tene, ɛðɛ i veɛtoj mɛ sy armiku dukɛ quajture *komite*, pas zakonit teti, pið' ata qe donine te ɛkruajn' ɛ te kendojne ne kete puhe: Grɛqu ðiri, ɛ çori levɛrɛte qe ɳga Aði-

na kuntre te ɕkruarit te ɡuhese sane, ngrɛhu ɳemij'intrikera kuntre Ɠqipetarevɛ qe duane ɡuhen' ɛtyrɛ, i vrau te-ɕumete mɛ doret te Tyrkut; patriku ɛ âɛspôtete hoâe aforismate si Hyji pufɛne qemoti.

Ґiâe keta ndalimɛ bene te mos ɕtohɛn' ɛ te mos perhapɛne ɕkoλate ɛqip ne Ɠqiperi ɛ te mos dalene livra ɛ ditarɛ ɛtj. ne ɡuhet tene; pô nuke ndaluane dot Ɠqipetarete nga te mesuarete ɕkroɳate ɛqip. Ɠqipetari eɕte mesuare te nxere ɕkroɳa ɛâɛ pa ɕkoλe, ne eɛɛt' ɛâɛ pa livra ɛ te-ɕkruara mɛ dore.

Ɠqipja sot nuk'eɕte ɳe ɡuhe ɛ-pa-ɕkruare si qɛ ɳe-zɛt vjɛt mê pare; sot eɕte ɳe ɡuhe qe ɕkruhɛt'ɛ kendohɛte, ɛâɛ nga mê te-bukurate. Noɳe ɡuhe s' kendohɛte aqe lɛhte ɛ aqe mire sa ɛqipja. Kjo i hiâeroj ɛ i hɛlmoj farɛ armikete tane, sɛ duk mɛ pare qe ka leɛuare aqe reɳe te ɡata ɛ te forta te ɕkruarit ɛ ɡuhese Ɠqipɛ nuk mundine mê sot te âone qe Ɠqipja nuk munt te ɕkruhɛte; sɛ ja tɛk u ɕkrua.

X. Vârferí ɛ Ɠqipetarevɛt ɛ pakryɛsí ɛ Ɠqiperise.

Ɠqiperia ɡɛr ca kohe mê pare ka qene mjaft ɛpasur' ɛ ɛ-bɛgate. Ɠqipetarete ronine mɛ rogat' ɛ uɛterise ɛ mɛ pembimɛt te luftese, si ɛâɛ mɛ disa mjɛɛteri qe kiɛine. Mviɛnin' ɛ mbaânine roben' ɛ plaçken' ɛ-tyrɛ qe behɛɛ ne vent. Пaɡɛsat' ɛ qɛvɛrise iɛine fort te-paka ɛ te-lɛhta. Nga te hoλate qe siλnine se jaɛtesmi ne Ɠqiperi fort te-paka dɛlnine

jaɛte, te ɛumate mbɛtɛɛine ne vendit. Kjo siʌtɛ ŋe bɛgati te-perɡiđçmɛ.

Sot s' eɛte puna keɛtu; Ɛqipetarete mê nuke vɛne uɛtare mɛ roge, pô futɛne nene ŋe xɡɛđe uɛterijɛ; nuke kđɛhɛne nga lufta te mvɛɛure n' ar ɛ te-farkuare mɛ arme te-lara, pô lakuriq, te-smupe ɛ te-keputure. Noŋe ɡe s' behɛte dot ne vendit, sɛ punetorete vendes s' ja daline dot kuntre fabrikavɛt t' Evropese. Eđɛ ato dy parɛ q' u bjɛne ne dore Ɛqipetarevɛt rjɛđine nga duart ɛ-tyrɛ ɛ runguʌisɛne n' Evrope. Πagɛsat' ɛ qɛvɛrise jane te-ɛuma ɛ te-renda, sa mɛ-zi i paguajne. Fitimɛt' ɛ-vjɛtere ungrine, te-tjɛre te-riŋ s' ɛrđe ne vendit t' atyrɛ. Πer uđera paguajne vɛçan, uđe s' ka; lumeŋte mbytine fuɛate, ɛđɛte qe çpikɛne nga keto baltera bejne botene te jɛne ɡiđe-ŋe te-semur' ɛ te-dobete te mos punojne dot ɛ te vdɛsine nɡa semundja ɛ nga urija. Keɛtu ŋe varferi ɛ-mađɛ ɛ ɛ-kɛqɛ ɛ ka mbuluare ɡiđe Ɛqiperine.

Qɛvɛri ɛ Tyrqɛt ne Ɛqiperi eɛte vɛtem per te mblɛđure pagɛsat' ɛ uɛtarete: ɛja ti djale Ɛqipetar qe ɛkɛlɛ me te ŋe-zɛttene vit, te vɛç n' anet te đɛut te mbyʌɛɛ ne ŋe *keɛʌa* lakuriq ɛ urete! ɛja ti Ɛqipetar i-varfere, te paguanç pɛse *groɛ* per ŋe đi, nga ɛ-cila s' nxjɛr dot as ɡymesen' ɛ ketyrɛ parɛvɛ ne mot! Kjo eɛte pun' ɛ qɛvɛrindarit tyrk; pô qɛvɛri s' ka; pa dale mire *zaptijɛja* nga kolumb' ɛ pɛatarit te-cilit i mori djalin' a ɡene, i hyn kusari t' a vjɛđe a armiku t' a vrase, ɛđɛ ay qɛvɛrindar, qe qɛ i-zoti t' a rjɛpe, s' eɛt' i-zoti t' a ruaŋe nga kusari a t' a mburoŋe nga armiku! I-ɡori Ɛqipetar eɛt' i-ɛtrenguare te pije dit' ɛ nate mɛ arme ne

dore qe te muŋe te ruaŋe ɡen' ɛ ɵpirtin' ɛ-ti; pô ne i lençin' ɛɗɛ arme, sɛ ɵume hɛre armete ja mɛr, ɛ lɛ duar-liɗure perpara hajdutevɛt ɛ armikevɛt, nga te-cilete nuk' eɵt' i-zoti t' a ruaŋe. Πa lɛ qe ɵume hɛre qɛvɛrindari baɵkohɛ́te mɛ hajdutne per te rjɛpure Cqipetar' ɛ-ndɛrçure.

A munt te quhɛte qɛvɛri ŋe qɛvɛri ɛ-ketiλe? Nuk kupe. Cqiperia ɡɛndɛte nene ŋe paqɛvɛri te-kɛqɛ. S' ka noŋe qɛvɛri. Cqipetarete hajɛn' ɛ vritɛne ne mɛst te-tyrɛ per dite; ɡaku i Cqipetarit dɛrɗɛte kot ɛ pa pune, ay ɡak i-vjɛjture qe dote mos dɛrɗeɵ as ŋe pike pervɛç per ruajtjɛt ɛ per ɵpetimt te Cqiperise!

Varferija, paqɛvɛririja, paditurija sjɛλine grindɛne, ndarjɛne mos-daɵurine. Cqipetarete, te-varfere, te-paditure, te-ndare, armike ŋeri mɛ jatrine, po vritɛne ne mɛst te-tyrɛ, po dɛrɗine ɡakn' ɛ-tyrɛ kot ɛ sa vɛne po humbasine! Kane rene me ŋe ɡume te-ɗɛλe ɛ te rende. Fqiŋet' ɛ-tyrɛ dite mɛ dite po xɡuhɛne, po ndritohɛne, po ɵtohɛne ɛ po hɛɗine ɡurma te mbeɗa brenda ne Cqiperi, te-cilene jane gati t' a copetojne farɛ!

Keɵtu eɵte sot Cqiperija!

KRYE E-TRETƤ

Ç' DOTƤ BƤHETƤ ƈQIIIƤRIA

I. A munt te qendroŋe Ɛqiƥeria si eɞte?

Ɛqiƥeria eɞte ŋe coƥ' ɛ Tyrqis' s' Evroƥese; qendrim' i-saj si eɞte sot eɞte liɗure mɛ rojtjɛt te Tyrqise n' Evroƥe; Tyrqia a dote roŋe ɛɗɛ ɞume kohe n' Evroƥe? Kesaj ƥyɛtjɛjɛ ŋɛri s' i ƥerɡiɡɛte dot ɛ, ƥerɡɛɡj' ɛ kesaj eɞte *jo*. Tyrqia rojti ɞume n' Evroƥe; ƥas kuvendit te Bɛrlinit ɗjɛte vjɛt bɛsoheɞ te rontɛ; ɞkuane ŋe-zɛt, do-mɛ-ɗene rojti ɞume. Kjo, mbrɛteri s' ka bere ɛɗɛ s' ben ɡe farɛ qe te xɡatŋe rojtjɛn' ɛ-saj. Si ŋe i-smuƥe qe s' ben ç' i ɗone ɞroŋesite ɛ i ve krusmene truƥit te-ti, aɞtu ɛɗɛ kjo mbrɛteri ƥo ben ɡiɗe ç' duhɛte ƥer te ɞkurtuare ditet' ɛ-saj. Nuk' ɛ dime ɛɗɛ sa kohe munt te roŋe n' Asi, ɛɗɛ eɞte jaɞte qeƛimit tene te flasime ƥer ate; ƥô n' Evroƥe jɛten' ɛ ka fort te-ɞkurtere. Ɛqiƥeria s' ka bere ɗɛmɛl as ka leɞuare reŋe me vɛtehɛ; ron mi ɗɛmɛlt te-ɡrɛmizure te Tyrqise ɛ mɛ reŋet te-kalbura t' asaj. Mɛ te renet te kesaj stihijɛ se-maɗɛ, dote bjɛr' ɛɗɛ Ɛqiƥeria ɛ dote ɞtyƥɛte nene ɡermaɗat te-renda t' asaj.

Kombɛt' ɛ-tjɛre te Tyrqis' s' Evropese kane zen' ɛ po behɛne gati qe kurâi, qe te mundine te qendrojne me vɛtehɛ te-tyrɛ, ɛ te mos ɛtypɛne ne ne germaâat te Tyrqise. Keta kombɛ ngajne m' ato barera q' uɛqɛhɛne ɛ ɛendoɛɛne nene deboret te dimerit, ɛâɛ kur hiqɛte kjo bar' ɛ-ftoht' ɛ ɛ-rende nga faq' ɛ âɛut, ato zen' ɛ luluzojne ɛ xbukurohɛne ne çast. Πô Ɛqipetarete qe kaqe qint vjɛt ɛ tehu jane varure mê Tyrqit, sado q' ɛ ɛohene qe kjo stihi ɛmaâɛ q' ɛ âone Tyrqi, ɛɛt' ɛ-ɛembure, ɛ dite mɛ dite po i bjene strehete, prape s' hɛqine dore nga te pɛɛturit nene te. Kjo debor' ɛ kaqe qintɛ vjɛt, qe ka uɛqyɛre nene te kombɛt ɛ-tjɛre, Ɛqiperise i ka djɛguie renete mɛ te-ftohetitte-saj; Ɛqiperia kangrir'ɛ ɛɛte âare ne kete dimere te-gate te tiranis' se-zɛze, mɛ giâe qe s' ɛɛte ɛkɛlure aqe sa vendɛt' ɛ tjɛre.

Πun' ɛ Maqɛdonise uvu permi cohet te-gelbere te diplomatise, a keɛtu a aɛtu dote mape ne funt; Rumelia nuke dote mbɛse si ɛɛte; Tyrkɛt dot u pritene pake âonte, ɛ dote mos rjepine mê kombɛt' ɛ ketyrɛ vendɛvɛ: âirjɛt' ɛ kombɛvɛt dote degohene, ɛ te-drɛjtat ɛ tyrɛ dot' u ɛpɛne. Ate-hɛrɛ Ɛqipetarete a dota nxjerine zene, a dote kerkojn' ɛâɛ ata te-drɛjtat' ɛ-tyrɛ? Apo dote perpiqene gɛr n' oret te fundit per te mbajture tiranin' ɛ Tyrqɛt mi kryɛt te-tyrɛ ɛ te-tjɛrevɛt kombɛ? Ketu ɛɛte puna.

Sa âfrohɛte koh' ɛ te ngriturit te tiranis' se-zɛze te Tyrqɛt, aqe çɛlɛte çprɛs' ɛ ɛpetimit te kombɛvɛt qe renkojne nene te. Πame mê sipre qe Ɛqipetarete mɛ kohe kane qene ɛoket' ɛ Tyrqɛt ɛ jo roberit' ɛ-tyrɛ; pô ɛot ata hɛqine mê te-maâɛne tirani, ata jane ɛkɛlure ɛ ɛtypure mê kɛq sɛ giâe. Kur ɛɛte keɛtu

pɛɛ̂ ɡiɗe kombɛte perpiqɛne t' a hɛɗine se siperm i kete hijɛ te-rende, ɛ Ɛqipetarete duane t' a mbajne? Apo nuke ɛohene qe po i vene krahete ŋe muri qe po grɛmizɛte ɛ dot' i ɛtypŋe dukɛ rene mi ta? Ɛqipetarete jane si ŋe ŋɛri qe ka rene ne dɛtt ɛ di te beŋe not mire, pô duane dukɛ ɛpetuare te ɛpetojne ɛɗɛ Tyrqite, te-cilete kane ren' ɛɗɛ ata ne dɛtt ɛɗɛ s' dine not; pô keta te-maʎekuare nuke lɛn' ate qe di not t' i zer nga duhɛte ɛ t' i nxjɛre jaɛte ujit, pô i zen' ati te dy kembete a ŋe kemb' ɛ ŋe dor' ɛɗɛ s' ɛ lɛne te beŋe not. Keɛtu ɛɗɛ vɛte komb' i tyrɛ po mbytɛte ɛɗɛ kombine ɛqipetar po ɛ hɛq mɛ vɛtehɛ mune funt te dɛtit ɛ po ɛ mbyt. Ɛqipetari qe po ɛ ɛɛh kete rɛzik mɛ sy psɛ ɛ lɛ vɛtehɛne ne duart te keti te-ligu ɛ te-pa-mendi qe s' munt te ɛpetoŋe vɛtehɛne ɛɗɛ as lɛ t' a ɛpetojne, po kerkon te mbytŋe mɛ traɗeti ɛɗɛ ata qe duane t' a ɛpetojne. Ç' duhɛte te beŋe ŋe ŋɛri qe bijɛ ne ŋe rɛzik te-ketiʎe?—T' i ape ŋe ɛkɛlme te-ɛendoɛe keti traɗetori qe kerkon t'a mbytŋe, t' a dergoŋe ne funt te dɛtit ɛɗɛ te ɛpetoŋe vɛtehɛn' ɛ-ti. Kjo eɛt uɗ' ɛ ɛpetimit, ɛ jo tjatere.

Tyrqia as munt te roŋe pasketaj, as di, as do te roŋe, ɛɗɛ as duhɛte te roŋe. Ɛqipetarete po qe te duane te mos ndahɛne nga Tyrqia, duhɛte te humbasine baɛke mɛ te. Ky eɛte ŋe ŋɛri i-vdɛkure, sado t' a duame te-vdɛkurine, duhɛte t' a veme ne ɗɛt: te duame te mos ndahɛmi sojɛ eɛte si te duame te hyjme ne vapt mɛ te baɛke. Ay qɛlbɛte, uqɛlp, s' ɛ mbajme dot mê, sɛ kundermon botene.

Π'andaj ɗɛmi prape qe Ɛqiperia, si ka rojture ɡɛr me sot, pas-ketaj s' ron dot as pake. Lɛ qe Tyrqia eɛt' ɛ-vdɛkure, ɛɗɛ s' munt te roŋe mɛ te;

pô ɛdɛ sikur te ngaλeɞ kjo mbrɛteri, ɛ te rontɛ ɛɗɛ ca kohe, Ɛqiperia prape dote mos munttɛ te rontɛ, sɛ ngaλj' ɛ Tyrqise eɞte vdɛkj' ɛ Ɛqiperise. Πame mê sipre qyɞ Tyrqite u liɗine duart' ɛ kembete Ɛqipetarevɛt, ɛɗɛ i mbajne t' i hane ɛ t' i perçajne te-tjɛrete, Grɛqte, Ɛqɛhte ɛtj. Ɛqiperia gɛr me sot ɛ ka mbajture komberin' ɛ guhen' ɛ saj, pô pasketaj s'ɛ mban dot, po s' beri ɛɗɛ ajo ɞkoλa ɛ te vɛje mbare ne diturit; po qɛvɛri ɛ Tyrkut Ɛqipetare s' ɛ lɛ te hapŋe ɞkoλa ɛ te ɞpjɛre perpara guhen' ɛ-ti, kur te-tjɛrete, armiɑet' ɛ-saj ɛɗɛ te Ɛqiperise i lɛ te-dlir' ɛ te-çpɛnguare te bejne ç' te duane.

Keɞtu te jɛte qe te roŋe Tyrqia ɛɗɛ ca vjɛt, dote mos mbɛtɛte mê Ɛqiperi, pô ky vent dote jɛte copetuare per jɛte ne mɛst te Grɛqɛt ɛ te Ɛqɛhɛt.

II. A jane te-zotte Ɛqipetarete te mbajn' ɛ te ruajne vɛtehɛne?

Dy gerera duhɛne ne kete jɛte: ɛ-drɛjta ɛɗɛ fuqija. E-drɛjta pa fuqi, si ɛɗɛ fuqija pa te drɛjte, eɞte si ŋe krah i-vɛtem; noŋe zok s' fluturon dot mɛ ŋe krah. Me te-raλe ben pune fuqija pa te-drɛjte; ɛɗɛ ɛ-drɛjta pa fuqi fort raλe deɡohɛte. Πɛɞku i-maɗ ɛ ha ɡiɗeŋe te-vogeline.

Tani Ɛqipetarete q' ɛ kane te-drɛjtene mɛ vɛtehɛ, aty s' ka dyɞim. Qyɞ te mos kɛte Ɛqipetari te-drɛjte te ɞkruaŋ' ɛ te kendoŋe guhen' ɛ-ti, kur ɡiɗe kombɛte, ɛɗɛ mê te-liqt' ɛ mê te-dobetite ɛ kane kete te-drɛjte ɛɗɛ ŋɛri s' i ndalon? Πersɛ Ɛqipetarete te jɛne te-merguare nga ŋe ɛ-drɛjte q' ɛ kane

ɲiđe kombɛt' ɛ'âɛut? Te mos mundine te ɛkruajn'ɛ te mesojne ɲuhen' ɛ tyrɛ, pô te tjɛ̈re kombɛ te-huaj tɛ vin' ɛ t' u hapine ɛkoλa ne ɲuherat te-tyrɛ, ɛ t' u kâɛjne komberin' ɛ ɲuhen' ɛ-tyrɛ? Jane kaqe te-dobete Gqipetarete?—Jo! ɳe míje hɛre jo!

Gqipetarete jane mê te-forte sɛ ɲiđe kombɛt' ɛ Sinisis' se Baλkanit. Has ɛumices' se-tyrɛ mbassɛ jane mê te-forte ɛ mê te-ɛendoɛe sɛ ɲiđe kombɛt' ɛ âɛut. Sot ne kete dite ɛ keɛtu si eɛte Gqiperia munt te nxjɛre ɳe uɛteri prɛj 500,000 ɳɛresɛ! Ha 200,000 ɛ 300,000 daline mɛ ɳe hɛre. Ata q' ɛ ɳohine Gqiperine s' çuditɛne mɛ keto nemura, sɛ kaq' uɛteri Gqiperia ka nxjɛp' ɛâɛ nxjɛp per hɛre. Eâɛ kjo eɛte nun' ɛ-diture qe ɳe uɛteri prɛj 200,000 Gqipetareɛ eɛte mbaras mɛ ɳe uɛteri tɛ 500,000 u-ɛtareɛ te-huaj. Trimerin' ɛ Gqipetarevɛt ɛâɛ armiket' ɛ-tyrɛ s' ɛ ndryɛojne dot.

Hame mê sipre sɛ sa trimerirera kane bere Gqipetarete ɛâɛ qyɛ u kane xbarâure faqɛne te huajɛt q' i kane pasure zoterin a ɛoke. Keta qe kane trɛguare kaqe trimeri per te-huajt te-cilete ɛâɛ s' para u' a kane diture, s' qenkane te-zotte sot te mbajn'ɛ te ruajne vendine, ɲuhene ɛ komberin' ɛ-tyrɛ? Qyɛ te mos jɛne te-zotte per kete te-drɛjte, kur kan' ɛâɛ vendine te-forte q' u ndih? Γɛr me sot kane leftuare ɲiđeɳe vɛtem mɛ fuqi, pô jo kupe mɛ te-drɛjtɛ; sot eɛte dita te leftojne mɛ te-drɛjte ɛ per te drɛjte. Nukɛ ka mê te ɛeɳteruare te drɛjte sɛ komberija, ɲuha ɛ memeâɛu per ɳe komp. He trim qe lefton per plaçk' ɛ per pembim eɛte kurdohɛr' i-turperuare; ay qe lefton per ɳe te-drɛjte te ketiλe eɛte dy hɛre trim; ɛ-drɛjta i ɛp ɳe force ɛ ɳe fuqi qe s' ɛ

lle kɹpe te mundɛte, pô ɛ ben ŋerené te muntŋe ãɛte!

E pô kur jane Gqipetarete kaqe te-fort' ɛ trima, mɛ pine mɛ duar liãure, ɛ te-huajte te-dobet' ɛ pa moŋe fuqi si ɛãɛ pa noŋe te-drɛjte po i copetojne ɛ mo i humbasine per jɛte? Pine mɛ duar liãure, sɛ duarte u' a ka liãure ɛ u' a mban Tyrku, ɛãɛ te huajte po i copetojne mɛ fuqit ɛ mɛ ndihmet te keti! E po Tyrku ay vɛte eɛte kaq' i-forte, sa mɛ ŋe dore t' u mbaŋe duarte Gqipetarevɛt ɛ mɛ tjaterne t' u ndihŋe armikevɛt te ketyrɛ? Jo, kete ɛ dime qe s' eɛt' i-forte, pô eɛte ãɛlpere; Gqipetarete i mban mɛ ãɛlperi ɛ mɛ traãeri. T' a ãɛmi ɛãɛ keɛtu, Gqipetarete i liãine vɛte duart' ɛ tyrɛ, sɛ jane te-pa-ditur' ɛ te-vɛrbere!

Gqiperia sot eɛte si ŋe dragua i-forte, i rɛduare prɛj ca çakajɛ ɛ ãɛlperaɛ, te-cilete i kane liãure kembete, ɛ behɛne gati t' a çajn' ɛ t' a perlajne. S' ka perveç sɛ te tundɛt' ɛ te lekundɛte pake, te luaŋe ŋe hɛre doren' ɛ kembene. ɛãɛ gid' ata çakaj ɛ ato ãɛlpera dote perhapɛne, ɛ dote mos kuxojn' as te kãɛjne syt' ɛ t' a veɛtojne ŋe hɛre. Mê pare Tyrqise t' i trɛgoŋe ŋe hɛre ãembete, ɛ t' i ãote: hiqu ti, ɛ mos upɛrzjɛ, sɛ po te ɛoh bukure sɛ qyɛ po m' i çperblɛn te mirate qe te kam bere; une kam pɛse qint vjɛt qe po te ruaŋ, ɛ ti po me mban duarte liãure qe te me çajne te-tjɛre; ɛ do te me hɛqç ɛãɛ mua ne funt te trapit, tɛk kɛ deɛire te biɛɛ vɛte. Ç'jane Tyrqite?—Ие komp i-ɛgere t' arãure nga ɛkrɛtetirerat' ɛ Asis' se Vɛriut mɛ nga ŋe hostɛn ne dore. Keta mɛ ɛgersi te-tyrɛ zune mê tebukurit' ɛ vendɛvɛt te botese ɛ mê te qytɛtuarete; ɛãɛ si i ropne, i grɛmize ɛ i doqne, po i mbajne

εâε ɲεr me ʂot nene ɳe εgersi, nene ɳe varferí, nene ɳe tiraní qe temεron ɲiđe botene. Nga ɲiđe keta vendε qe po renkojne qe nga kaqe qint vjεt ε tehu εâε ɳeri éεte Cqiperi' ε-ɲore, qe hεo kete ʈiraní, a hεq mê εume sε ɲiđe vendεt' ε-tjere nga ɲa-kujdesj' ε Cqipetarevεt. Tyrqite jane nga ata kombε qe kane εkuare mi âεt si ɳe brεεerime ε si ɳe bore. Ku jane Hynerite, Vandalete, Mongolete, Avarete, Goterte ε kaqe kombε t'-egere qe zune ɲymesen' ε ʃaqεs' se âεut dukε djεgure, dukε grεmizure ε dukε dεrâure ɲak? Tyrqite s' kiεine te-drɛjte te rojne mê tεpre sε ata εoket' ε-tyrε; rojtjεn' ε qendrimne ɲεr me taní ε patne *qelεɲír*, tani s' kane noɳe te drɛjte te rojn' ε te qendrojne mê, εâε as din' ε as duane te rojne mê, sε ɲεr me sot s' kane bere ɳe komberí ε ɳe qεvεrí si ɲiđe bota, pô duane te rojne ɲer jεte mε εgersí. Keta dote humbasine εâε duhεte te humbasine, qe te εpetoɳe ɳerezia syrεε, pô ç'kane mε na qe dukε rene duane te na mapine εâε na mε vεtehε? Na ç'kεmi mε ta? A mos εrâme mε ta? Jo kupe! Na s'jεmi as Tyrq as te-arâure nga εkrεtetirerat' ε Asise. Na jεmi m' i-vjεtri komp i Evropese; kεmi te-drɛjte ne âεt' t' Evropese mê tεpre sε ç' do komp.

Kete te-drɛjte te εeɳtuare Cqipetarete jane te-zotte t' a ruajne ε t' a kerkojne εâε mε arme ne dore. Kur perjεhεte ε-drɛjta mε fuqit mεp ɳe force tecilese ɲe s' i pi dot kuntrεq. Cqipetarete jane pra te-zotte te mbajn' ε te ruajne te-drɛjten' ε-tyrε, domε-đene komberine, ɲuhene ε memeđεn' ε-tyrε kuntre ç' do armiku; apin vεtem te duane.

III. Cpetimi a humpja ɛ Cqiperise eɛte ne doret te Cqipetarevɛt.

Cqiperia sot ndoâɛte ne majet te ŋe pipɛ fort teâɛλe ɛ te-temɛruare. Te qendruarete n' ate maje s' eɛte pune qe munt te behɛte; pô qe dɛɛ te qendroŋe, dote runguλizɛte ŋga pipa ɛ te behɛte ŋeqint cope. Ne daɛte te ɛpetoŋe, duhɛte te prapsɛte ŋga ajo maje, ɛ te zere ŋe vent te-ɛɛɛme ɛ te-pafrikçime.

Cqiperia, pô qe te ɛpetoŋe ŋga rɛzikɛte q' ɛ kane rɛâuare, ɛ te hyŋe n' uâet te mbroâesise ɛ te mbaresise, behɛte ŋe ŋga mê te-mirete ɛ ŋga mê tebukurite vendɛ t' Evropese. Sado qe vent jo ɛum'imaâ, s' eɛte ɛâɛ ɛume m' ɛ-vogele sɛ Grɛqia, sɛ Serbia, sɛ Buλgaria, sɛ Rumania, sɛ Danimarka, sɛ Bɛlxika, sɛ Holanda, sɛ Svicɛra ɛtj., ŋga te-cilate si-cila-do eɛte ŋe mbrɛterí me vɛtehɛ. Ndoâɛte kundrɛq Evropese, eɛte fqiŋe mɛ Italine ɛ mɛ Austrine. Munt ɛume çpɛjt te hyŋe ne qytɛteri, ɛ te perzjehɛte mɛ Evropene. Ka ŋiâe ç' i duhɛte, si ɛ pame mê sipre. Cqipetarete jane fort te-xŋuar' ɛ te-mentçime; kane nxenjɛ te-maâɛ per qytɛterí ɛ ŋer ç' do fare diturijɛ; jane trima ɛ uɛtare te-çquare.

Memeâɛu yn' i-daɛuri nuke ron dot ɛâɛ ɛume kohe keɛtu si eɛte sot; a dote humbase per jɛte, ɛ nuke dote mbɛse as Cqipetar as Cqiperí, a dote ɛpetoŋe, ɛ te ndertohɛte mɛ ŋe mɛndyre, qe te mos kɛte ɛemlbeλe ne jɛtet, ɛ t' i bejne zili ŋiâe kombɛt' ɛ âɛut. Te ɛpetuaret' a te humburit' ɛ Cqiperise eɛte ne doret te Cqipetarevɛt; ne daçine, dote ɛpetojne, ne daçine dote humbasine.

Cqipetarete s' kane nɛvoje te zirɛne nga armete, te hiqɛne neper malɛt ɛ neper ɛpɛλat, te vritɛn' ɛ te priɛɛne, si bejne kombɛt' ɛ-tjɛre per te fituare dlirin' ɛ-tyrɛ. Cqipetarete s' jan' aqe te-ɛkɛlur' ɛ te-poɛtuare sa te ɛtrengohɛne ne te-ketiλe mundimɛ. S' kane nɛvoje te bejne ɲe pervɛç sɛ te liäine fjale ne mɛst te-tyrɛ, te baɛkohɛne ɲiđe sa jane, t' apen'ɛ te mapene bɛse buperiɛt, te qendrojne ne fjalet te-pa-tundure, ɛäɛ te kerkojne te-drɛjten' ɛ-tyrɛ nga Tyrqia ɛ nga Evropa. Tyrqia dot' i deɲoɲe ɛ dot'u ape ato qe kerkojne mɛ hir a mɛ pa-hir, ɛäɛ Evropa dot' u ndihɲe, si u ka ndihure ɛäɛ kombɛvɛt te-tjɛre; ɛäɛ dot' a ɛtrengoɲe Tyrqine t' u ap' ɛäɛ kɛ-tyrɛ te-drɛjten' ɛ-tyrɛ.

IV. Bɛsa ɛ liäja.

Bɛs' ɛ Cqipetarit ɛɛte ɛäɛ ka qene ɲiđe-mone ɛ-ditur' ɛ ɛ-deɲuare nder ɲiđe botet. Bɛsene q' ɛp Cqipetari s' ɛ mɛr prape, s' ɛ priɛ ɛ ɛ mban ɲɛr sa te kɛte ɲe rɛketim ɛpirti ne kufomet te-ti. Bɛsa q'ɛ ka ndɛruare ɲɛr me sot Cqipetare, ajo bɛse, dot' a ɛpetoɲe sot nga ɲiđe rɛzikɛt. Mê pare sɛ ç' do ɲe Cqipetarete duhɛte te liäine ɲe bɛse te-maäɛ ɛ te-perɲiđçimɛ ne mɛst te-tyrɛ, ɛ te bejne ɲe liäjɛ ɛ ɲe baɛkim, qe te puɛtoɲe te-tere Cqiperíne. Ç' do Cqipetar dote futɛte ɲe kete liäjɛ ɛ ne kete bɛse. Te lɛne ɲaqɛte ɛ armikerite ɲe mɛst te-tyrɛ; ç' ɛɛte bere ɲɛr me sot t' a harojne, kuɛ ka per te mape ɲak t'a äuroɲe. Γaku i Cqipetarit ɛɛte ɛum' i-vjɛjture, psɛ te dɛräɛte kot? psɛ te vritɛmi ɲeri mɛ jatrine, tɛk

kɛmi nɛvoje te baɛkohɛmi, ɛ t' a dɛrðime ate ɣak kuntr' armikevɛt te memeðɛut? Gqipetarete, keɛtu te-líðure mɛ ŋe bɛse te-forte ɛ te-baɛkuare mɛ ŋe liðjɛ, dote jɛne si ŋe ŋeri i-vɛtem, trim ɛ i-forte, i-cili ka ŋe deɛire, ŋe fjale ɛ ŋe qeʎim te-vɛtem. Kuɛ i dɛl kundrɛq ate-hɛrɛ Gqiperise ɛ Gqipetarit, ɛ kuɛ kuxon t' i pembɛ́ŋe a t' i ɛkɛlŋe te-drɛjten'ɛ-ti, si ja bejne sot q' ɛ ɣɛjne te-ndar' ɛ te-dobete?

O bupa-ni ô Gqipetare! Zihuni mɛ te-dy duarte ne bɛset, ne liðjɛt ɛ ne baɛkimt! sɛ kjo dot' ju ɛpetoŋe! Jo po ne mos, ini te-humbure. Mos veɛtoni bɛs'ɛ fɛ; myslimane, katolike, ordoðokse, ɣiðe Gqipetarete, sa jan'ɛ tɛk jane, jane veʎɛzre. Liðe duhɛte te baɛkonɛne nene fjamurit te-ɛeŋtuare te Gqiperise! Ay Gqipetar qe lɛ veʎɛzrit' ɛ-ti, ɛ ndahɛte nga Gqipetarete, per te baɛkuare mɛ armiket' ɛ Gqiperise, dukɛ hequre prɛ bɛsɛ, ay eɛte traðetor, eɛt' armiku i kombit ɛ i memeðɛut. Te ketiʎe Gqipetare mê mire te mos jɛne sɛ te jɛne. Keta duhɛte te veɛtohɛne si armike ɛ jo si Gqipetare.

Levdate i qofte Zotit! Liðjɛja po behɛte ne Gqiperi, bɛsa po forcohɛte, baɛkimi po xɣɛrohɛte. Nga ŋe çip'i Gqiperise uzu liðjɛja, ɛðɛ ditɛmɛ dite po perhapɛte neper te-tere Gqiperít. Ne kryɛt kjo liðjɛ uduk si ɛ-ndryɛmɛ, si ɛ-huaje nga qeʎim i Gqipetarevɛt; pô sa vɛtɛ po dɛl ne eɛɛt qe s' eɛt' aɛtu; qɛ nɛvoje te dukɛte aɛtu ne kryɛt, sɛ aɛtu dɛen' ata qe ɛ ngrɛhne, pa treguar' aɛtu s' ngrihɛɛ dot kupe, sɛ s' ɛ kiɛine per te lene. Πô ŋe hɛr' ɛ-ngrɛhure ɛ ɛ-forcuare dote murtŋe t' a nxjɛpe qeʎimn' ɛ-saj ne eɛɛt, ɛ te beŋe ate qe duhɛte. Mbleðjɛ ɛ-dyte ɛ ɛ-trɛte dote vertɛtoŋe keto fjalete tona.

Duame te bɛsojme ɛ te ɓpɾɛsime qe kjo liäjɛ, kjo mblɛäjɛ ɛ kjo bɛse qe po behɛne sot ne Gqipeɾi dote jɛne kɾɛj i ɓpetimit te Gqipeɾise; sɛ giđe Gqipetaɾete ɛ muape vɛɓɛ ɾɛzikn' ɛ-mađ te Gqipeɾise, ɛäɛ ɛ kupetuane ku 'ɓte ɓpetim' i-tyɾɛ. Bɛs' ɛ-sotmɛ s' ngan me bɛseɾat te-ɓkuaɾa; ɛɓte ɳe bɛse peɾ ɾojtjɛ a peɾ vdɛkjɛ.

Liäj' ɛ Gqipetaɾevɛt nuke ben te jɛte peɾ pake kohe, pô te jɛte giđe-ɳe ɛ kuɾdo gɛɾ sa qe t' u ɛ-pɛne Gqipetaɾevɛt ato qe duane, ɛ te ɓpetoɳe Gqiperia nga ɾɛziku. Γɛɾ ate dite liäja te qendroɳe, ɛ te mbaɳe vent qɛvɛɾijɛ ne Gqipeɾí, sɛ qɛvɛɾí ɛ Tyɾqɛt s' ɛɓte ɳe qɛvɛɾí peɾ ndeɾtim, pô peɾ pɾiɓjɛ; qɛvɛɾí ɛ Tyɾqɛt nuk' ɛ ɓpeton Gqipeɾine, pô ɛ humbɛt. Π'andaj liäj' ɛ Gqipetaɾevɛt te zeɾe vendin' ɛ asaj ɲe giđ' ato punera qe veɓtojne komberine tene ɛ te dɾɛjtate tona; keto pune t' i beɳe vɛte a te ɓtreŋgoɳe qɛvɛɾin' ɛ Tyɾqɛt t' i beɳe mɛ pa hiɾ; ɛ keɓtu te ruaɳe guhen' ɛ komberine tene ɛ giđe te-dɾɛjtat' ɛ kombit Gqipetaɾ.

Liäja dote kɛt' aqe te ndaɾa sa *sanjake* ka Gqiperia ɛäɛ ɳe mɛs. Ne cilet-do nga keto dote jɛte ɳe keɓiλ' ɛ-peɾhɛɾçimɛ qe te mbliäɛte ɳe hɛɾe ne javɛt, ɛäɛ ɳe keɓiλ' ɛ-peɾgiđçimɛ ɛ ɛ maäɛ qe te mbliäɛte ɳe hɛɾe ne mott ɛäɛ kuɾ te kɛte nɛvoje. Miset' ɛ keɓiλes' se-peɾgiđçimɛ dote xgɛäine miset' ɛ keɓiλes' se peɾhɛɾçimɛ, te-cilete dote jɛne: ɳe *kryɛ* ɳe *ɓkroɳes*, ɳe *aɾketaɾ* ɛäɛ katɾ' a pɛse misɛ. Keta, kuɾ te ɓohine nɛvoje, dote mblɛäine keɓiλen' ɛ-peɾgiđçimɛ a dote kupetohɛne mɛ te ɓkɾuaɾe mɛ keɓiλet' te-maäɛ te mɛzit.

V. Qeλim' i Gqipetarevɛt.

Qeλim' i-vɛtem i Gqipetarevɛt eɛte te ruajne Gqiperine te mos copetohɛte prɛj te huajvɛ, te mbajne guhen' ɛ komberin' ɛ-tyrɛ, t' u pine kundrɛq ɛntrigavɛt t' armikevɛt te-tyrɛ, ɛ te ndalojne te perhapurit' ɛ guhevɛt ɛ te mɛndimɛvɛt te Grɛqɛt ɛ te Gqɛhɛt, te-cilate po i remojne ðɛmɛlɛte ɛ po i nxjerine reɲete Gqiperise ɛ ɛqipetarerise.

Ç' do ge qe munt t' i sjeλe dem keti qeλimi dote leftohɛte kɛq prɛj ç' do Gqipetari te-vertɛte ɛðɛ prɛj liðjɛs' se Gqipetarevɛt. Ato gerera qe dot' i ndihine ketí qeλimi dote zihɛne mɛ te-dy duarte prɛj atyrɛ ɛ dote behɛne mɛ hir a mɛ pa-hir. M' ɛpar' ɛ ketyrɛ eɛte guha; s' munt te kɛte Gqiperí pa Gqipetar, s' munt te kete Gqipetar pa guhe ɛqip, s' munt te kɛte guhe ɛqip pa ɛkroɲa ɛqipɛ ɛ pa ɛkoλa ne te cilat te mesohɛte ɛqipja. Π' andaj mê pare nga te-giða dote mbahɛte guha, te ɛtrengohɛte qɛvɛri ɛ Tyrkut t' a ngrɛre ndalimne q' i ka vene guhese ɛqip, ɛ te lere ɛkoλate ɛqip te hapɛne ɛ. livrat' ɛ flɛtorɛte ɛqipɛ te hyjne ɛ te ɛkɛlɛne çpɛnguare ne Gqiperí. Ç' do Gqipetar te mesoɲe mê pare te ɛkruaɲ' ɛ te kendoɲe ɛqip, pa pastaj guhera te-tjɛra.

E-dyta eɛte kiɛa; te ɛpetohɛne Gqipetarete nga xgɛð' ɛ prifterís' se Grɛqɛt, te Buλgarevɛt ɛ te Serbevɛt, ɛ te kɛne kiɛen' ɛ-tyrɛ mɛ prifter ɛqipetare ɛ mɛ unpiλ ɛqip; sɛ Kriɛti s' iɛ as Grɛk as Gqah.

Πô per te bere keto, duhɛte te qendroɲe qɛveri ɛ-sotmɛ, ɛ te vihɛte ɲe qɛvɛri memeðɛtarɛ, ɲe qɛvɛri qe te punoɲe pas nɛvojes' ɛ pas te drɛjtavɛt

te Gqipetarevet. Me qéveri eqipetare me sy hapure, ε jo qεveri ε-huaj ε ε-vεrbere, si kjo q' eete sot. Te jete ηe qεveri si duhete, pa le te kete ç' emene te doje.

Ky eete qeλim'i Gqipetarevet.

VI. Qεveri ε-pasketajmε.

Kjo qεveri qe âame eete ε-nεvojçimε per Gqipetarete si buka qe hane ε si ujete qe pine. Па ηe qεveri te-ketiλe Gqipetarete s' mundine te ηpaλin' ε te perhapine puhen' ε-tyre ε te mbajne komberíne.

Duhete ηe ore mê pare te ndahete Gqiperia, ε te dihete qe ku ε per ku eete. Te ηihete vendi yne per Gqiperi, t' a ηohe eâε Evropa Gqiperi. Gqipetarete te ndritojn' ε te xbukurojne puhen' ε-tyre me ekroηa ε me dituri; te baekohene piđe baeke, ε te tregohene si ηe komp, i cili dote kete te-drejtate qe ka ç' do komp mi faqet te âeut.

Ate-here eâε te behete ηe trazim ne Sinisit te Baλkanit, eâε te bjer' ε te humbase Tyrqia, Gqiperia qendron me vetehε te-saj; eâε noηe ηeri nuke dote mendohete ç' dote behete Gqiperia, as ηeri dote kuxoηe te vere nder ment pembimn' ε ηe copε te Gqiperise.

Kjo qεveri dote jete sot per eot nene Tyrqine. Gqipetarete qe kane pese-qint vjet qe po derâine pak per kete mbreteri, nuke dote duane kupe humbjen' ε-saj, me piđe qe ε eohene se ajo po perpiqete t' i humbase ε t' i perndaηe ne mest t' armikevet te saj eâε t' asaj. Gqipetarete per me se-fundi

dote dɛrâine gak per kete mbrɛteri ɛ dot' ja mbajne bɛsene, sı ja kane mbajture. Kur te kɛne ŋe qɛvɛri kɛɛtu te-mine ɛ te forcohɛne si duhɛtɛ, ɛâɛ asaj Tyrqise dote mundire t' i ndihine mê tɛpr' ɛ mê mire. Πô ne qendrofte Tyrqia ɛ te ngulŋe kembete ne kete uâe qe ka zene dukɛ runquλizure ne trapt te humbjɛse, ɛ te mos doje ɛpetimn' ɛ-saj sindekur ɛ ka zakon, ate-hɛrɛ Cqipetarete ɛpetojne vɛte vɛtehɛne, ɛ nuke humbasin' ɛâɛ ata baɛke mɛ kete te-mape, qe po vrɛt vɛtehɛne, dukɛ pasure ne dore te ɛpetoŋe, si ɛ di giâe bota.

Kɛɛtu, kjo qɛvɛri dote jɛte nene Tyrqine, pô mɛ ŋe mɛndyre qe, ne rente Tyrqia, te mos t' a hɛqŋ' ɛâɛ ate pas, pô te muŋe Cqipɛria, ɛikundre q' ɛɛte, te qendroŋe me vɛtehɛ. Tyrqia, sa te jɛte gaλ, te mos muŋe t' a prisŋ' ɛ t' a grɛmisŋe Cqipɛrine, si ɛ ka bere gɛr me sot, ɛâɛ kur te ɛuhɛte, te mos t' a hɛqe mɛ vɛtehɛ ne vapt.

Πô qyɛ dot' a mapé kete fare qɛvérijɛ Cqipɛria; sɛ ɛ dimɛ qe Tyrqia mɛ daɛuri ɛ mɛ miresi s' ɛp ge kupe. Tyrqia nuk' ɛɛte ŋe bari qe do t' uɛqɛŋ' ɛ te ngaλŋe âente qe ka, qe t' u mape qumɛɛtít ɛ lɛɛte; por ɛɛte ŋe ujk q'ate te mjɛre dɛlɛ q' ɛ ze pɛj xvɛrcu, s' ɛ leɛon pa çare. pa i ngrene miɛte ɛ pa i dermuare ɛɛtenate. Do mê mire Tyrqia t' a humbase Cqipɛrine ɛ t' a ndaŋe ne mɛst t' armiqevɛt te saj, sɛ sa t' i ape ŋe qɛvɛri te-urte ɛ temire, ɛ-cila t' a ndrɛqŋ' ɛ t' a xbukuroŋe ɛ t'a beŋe ŋe vent te-ndrıtuare si giâe bota. Kɛɛtu kane bere kudo, kɛɛtu kane âene ɛ kane humbure kaqe vendɛ, te-cilete muntnine t' i ɛpetonine ɛ t' i kiɛine per jɛte mɛ ŋe qɛvɛri ŋɛreziɛt;

sɛ Tyrqite ðone: kur te mos mundime te vrasim' ɛ te prɛsime, te rahime, te rjɛpime, te vjɛðime, te djɛgim' ɛ te grɛmizime si duame, ate-hɛrɛ ç' i duam ata vendɛ? mê mire t' i lɛme farɛ ɛðɛ lɛ t' i mape kuɛ te doje. Mɛ kete mɛndim mbrɛteri ɛ Tyrqise nuke do ɛðɛ pɛr me sot te beŋe ndrɛjtimɛt' ɛ Rumɛlis' ɛ t' Anadoλit, per te.cilat ɛɛte zotuare ne kuvent te Berlinit ŋe-zɛt ɛ kaqe vjɛt mê pare, ɛðɛ sado q' ɛ ɛtrengon Evropa, ajo s' ben as me te-pakene ndrɛjtim, po behɛte gati per lufte, ɛ-cila dot'a humbase farɛ.

Πr' andaj ɛðɛ Gqipetarevɛt mɛ hir Tyrqia s' u ka per te ðene ge. Gqipetarete duhɛte t' i mapene ato qe duane mɛ pa-hir; t' i kerkojne mɛ fjale, pô te kɛn' ɛðɛ puɛkene plot. Nuke bɛsojme prape te jɛt' aq' ɛ-çmendure sa te zihɛte ne lufte mɛ Gqipetarete; ɛkuan' ato kohe qe ɛpintɛ Gɛgete kuntre Toskevɛt ɛ Toskete kuntre Gɛgevɛt; sot jo vɛtem Gqipetarete pô mbasɛ ɛðɛ ɛume Tyrq, ɛðɛ mê tɛpre Tyrqit' ɛ Rumɛlise, s' u bjɛne Gqipetarevɛt. Nga Anadoλakete Gqipetarete s' trembɛne fort. Πô vɛç kesaj kur tɛ mberðɛhɛne Gqipetareɛe mɛ Tyrqite, te-tjɛrete kombɛ te Sinisis' sc Balkanit, mos dote vɛɛtojne se-largu, ɛ te mos ngrihɛn' ɛðɛ *ata te* mapine pjɛsɛt' ɛ-*tyrɛ*?

Ngɪ keto mɛndimɛ Tyrqite dote mos u bjɛne dot Gqipetarevɛt; ɛðɛ ca nga mbrɛterit' ɛ mbeða, qe s' duane trazimɛ ne Sinisit te Balkanit, dote hyjne ne mɛst per te mos ndɛzure zjari, ɛ dot' a ɛtrengojne Tyrqine t' u ape Gqipetarevɛt, ato qe duane. Jo po ne mɔs daɛt' as Tyrqia as Evropa t' u vene vɛɛ Gqipetarevɛt, ate-hɛrɛ keta munt t' i trembine qe

jɛmi gati t' a bejme fjalene ŋe mɛ fqiŋet' ɛ-vɛɡele qe kɛmi rotuƛ, ɛ t' a ndajme Tyrqin' ɛ Evropese ne mɛst tene, dukɛ mbajture na Ɡqiperine, ɛ dukɛ len' atyrɛ vendɛt' ɛ-tjɛre. Si do qe te jɛte fjal' ɛ Ɡqipetarevɛt dote deɡohɛte, ɛđɛ te-drɛjtat' ɛ-tyrɛ dot' u ɛpɛne.

Ɡqiperia ane mb' ane dote ŋihɛte Ɡqiperi ɛ dote kɛte ŋe qɛvɛri te-sajne ɛ me vɛtehɛ. Kjo qɛvɛri, sa te jɛte Tyrqia n' Evrope, duame te jɛte nen' ate; ɛđɛ po s' na goditi ɛ te na deboŋe vɛte, kupe nuke dote duame te ndahɛmi farɛ sojɛ. Πô puna trɛgon qe Tyrqia, mɛ kete uđe qe ka zene nuke ron dot ɛđɛ ɛume kohe; pa lɛ n' Evrope q' ɛ ka jɛtene fort te-ɛlkurtere. Ate-hɛrɛ ç' dote behɛte Ɡqiperia? Dote mbɛse me vɛtehɛ; mire pô qyɛ? ç' fare qɛvɛriiɛ dote beŋe?

VII. Krɛj i qɛvɛris' se Ɡqiperise.

Te huajte nga ŋe hɛre ɛđɛ Ɡqipetarete perhɛre mɛndohɛne qe, kur te mbɛse Ɡqiperia me vɛtehɛ te saj, kuɛ dote behɛte princ a mbrɛt a ç' eɛte per te quajture krɛj i qɛvɛrise. Ne qofte ɛqipetar, đone. noŋe femije ne Ɡqiperi s' eɛt' aq' ɛ-mađɛ ɛ aq' ɛ ŋohu e prɛj ɡiđe Ɡqipetarevɛ; pastaj, ne qofte Gɛgɛ, s' ɛ duane Toskete, ne qofte Toske s' ɛ duane Gɛgete; ne qofte mysliman, s' ɛ veɛtojne mɛ sy temiire te-kriɛtɛnete, ne qofte i-kriɛtɛne, s'u vjɛn mire myslimanevɛt. N'arđte ŋe i-huaj nga Evropa, dote viŋe mɛ ɡiđe baƛot' ɛ đɛatrot' ɛ te-tjɛra zakonɛ t'

Evropeɛe, te-cilate jo vɛtem myslimanete, po as te-kriɛtɛnete ne Gqiperi s' i duane. Ne arđte ŋe princ a mbrɛt mysliman i-huaj, ay dote viŋe mɛ ŋe karvan *hademe*; gra, arape, qɛpɛ ɛtj, te-cilete Gqiperia s' j' a ka kohene t' i ueqɛŋ' ɛ t' i mbaŋe.

Πô ç' i duhɛte Gqiperise ŋe ŋɛri ne kryɛt te qɛvɛrise? Ne mbrɛt a princ do te priɛŋe ɛume sa s' j' a ka fuqine vendi yne; dote na priɛŋe ɛđɛ vɛtiɛte tona dukɛ mape ca nga na nene sqɛtuλe ɛ dukɛ ftohure te-tjɛrete.

Straboni đɛɛkroŋes'i-mađ, dukɛ ɛkruare per vendit tene, afro, dy mije vjɛt mê pare đote qe: Maqɛđonasite, Illyrianete, ɛ Epirotete (do-mɛ-đene ɣiđe Gqipetarete), sađo qe çɛ ku kane ca mbrɛterirera, pô qɛvɛri ɛ-tyrɛ ɛ-vertɛte eɛte ŋe fare keɛiλɛɛ prɛj te-parevɛt, qe keto keɛiλa i quajne *plakoni* (do-mɛ-đene *plɛqesi*), ɛđɛ keto qɛvɛrisin' ɛ ɣukojne n' ata vendɛ. Πerse pra t' a lɛme na kete zakon te-bukure te kaqe mije vjɛç sot, ɛ te kerkojme ŋe ŋɛri te huaj, qe te na haje ɣymesen' ɛ te-đenavɛt te Gqiperise, ɛđɛ te na priɛŋe ɣiđe vɛtiat' ɛ-bukura te kombit? Ç' na duhɛte ŋe i-ketiλe ŋɛri. Na te mos hɛqime dore kure nga *plakoní* ɛ Strabonit, nga plɛqesia, te cilene ɛkɛmi ruajture ɛđɛ ɣɛr me sot, sɛ kurdo plɛqesia urđeron ne Gqiperi. Illɛqesija t' urđeroŋe ɛ te mbrɛteroŋe ɣiđe-ŋe.

VIII. Te ndaret' ε Gqiperise.

Nuk' εdime mire sot sε gεr ku dote xgatεte Gqiperia qe t' a ðεmi te prεre εðε me sa gastra dote ndahεte; sε m' anet te lindjεse kεmi ca vendε teperzjere, nga te-cilete nuk' ε dime sε cilete dote na i lene nεvε ε-cilete dote mos na i lene. Πô dukε folure pas deεirese sane, munt te ðεmi qe Gqiperia munt te ndahεte me 15 gastra, te-cilate pas kryε qytεtεvεt te-tyrε jane: Gkodra, Πεçi (Ipεku) Πizrεni, Πreεtina, Ysqypi, Manastiri, Dibra, Elbasani. Tirana, Bεrati. Korça. Kosturi, Janina, Γinokastra ε Πrεveza. Cila-do nga keto gastra dote ndahεte me 3—4 nene gastra *[kaza]*, nga te-cilate ε-mεzit dote qεverisete prεj qεverindarit vete εðε te-tjεrate prεj neneqεverindareε. Kεεtu ne giðe Gqiperit dote kete 15 qεverindare εðε noqa 50 neneqεverindare.

Mεz' i Gqiperise do-mε-ðene kryεqytεt' i-pergiðçim dote jete qe nga qytεtεt qe ndoðεne ne mest te Gqiperise ε ne te-cilet te flitεte guha Gqip. Πô mê mire dote qε te beheε qe qytεt i-ri ne mest te Gqiperise me qe vent te-eendεçim ε te bukure. Ky qytεt te cilene mundime t' a quajme *Skenderbegas* dote goditete me qe mendyre fort te bukure mε uðe te-gεra ε te-drejta, mε stepi te-mira, mε eεε ε mε giðe ç' duhete; εðε ne pake kohe munt te ritεt' ε te maðohete eume, sε giðe paresi ε Gqiperise ε Gqipetaret' ε-xguare dote kene nεvoje te mbliðene ε te bejne eтepi atjε. Keεtu ky qytεt i-ri dote jet'i çprenguare nga giðe zakonεt' ε-keq qe kane qytεtεt ε-vjetere; εðε mε te qene qe ndeqesit' ε-ti dote jene te-mbleðure nga giðe anet' ε Gqiperise, εðε guha

qe te flitɛte atjɛ dote jɛt' ɛ-perzjɛre, qe te muntɳe te quhɛte ɠuh' ɛ-perɠiâçimɛ ɛ ɠuhe lɛtrariɛtɛ ɛ ɠiâe Ɠqiperise. Ky qytɛt mɛ pake vendɛ rotuâ dote qɛvɛriɛtɛ si ɳe nenɛgastr' ɛ-vɛçant.

IX. Illɛqesija.

Ç' do gastre dote xɠɛâe ɳe ɳga paresi ɛ-saj per kɛɛiâet te Illɛqesise. Keta te pɛse-mbe-âɛte plɛ̂q dote mbliâɛne ne kryɛqytɛtt te Ɠqiperise, ɛ doţe xɠɛâine ne mɛst te-tyrɛ ɳerene kryɛ ɛâɛ ɳerene nene-kryɛ. Krɛj i Illɛqesise ay dote jɛte ne vendit te princit ɛ te mbrɛtit ne Ɠqiperi, ay dote prɛs' ɛ te perçjɛâe, ay dote neneɛkruaɳe ɠiâe te vɛndosurat' ɛ kabinɛtose, ay dote âerɛse ke te ɛohe t' uâese ɛ t' a vere te beɳe kabinɛto te-rɛ, kur te ndronɛte ajo, ay dote hapɳe kɛɛiâen' ɛ-perɠiâçimɛ ɛ te beɳe fjalen' ɛ hapjɛse. Mɛ ɳe fjale dote beɳe ɠiâe ç' bejne mbrɛteret' ɛ princite ne vendɛt te-tjɛre; pô ɠiâe keto dot'i beɳe si t' i bejne ɳe hɛre kuvent ne kɛɛiâet te Illɛqesise, ɛ dukɛ mape ɛâɛ mendjɛn' ɛ te-tjɛrevɛt plɛq; ɛ nuke dote beɳe ɠe me koket te-ti, sɛ ɳe ɳɛri munt te geɳɛhɛt' ɛ te laâitɳe, po pɛse-mbe-âɛte ɳɛres te-pjɛkur' ɛ te-vuare s' munt te laâitine te-tere. Sado qe krɛj i Illɛqesise dote kɛte ndɛr' ɛ krɛjt te qɛvɛrise, pô ne punet s' eɛt' ay vɛtem, pô ɛ-tere Illɛqesija qe dote urâeroɳe. Kur te jɛte i-smure a te ndoâɛte jaɛte krɛj' i Illɛqesise, nene-krɛj dote ɛohe punen' ɛ te zere vendin' ɛ ati.

Illɛqte dote xɠiâene per katre vjɛt si ɛâɛ krɛj i-tyrɛ; pô nuke dote ndrohɛne te-tere per ɳe hɛrɛ;

gymesete dote xgiâɛne ŋe hɛre ɛ gymesete paș dy vjɛç. Kɛɛtu me ç' do dy vjɛt dote ndrohɛne gymeseit' ɛ plɛqɛt. Krɛji dote ndrohɛte mɛ ŋerene gymese ɛ nenekrɛji mɛ tjatrene, qe te mos mbɛse kɛɛiλa kuipe pa kryɛ ɛ pa nene-kryɛ per ŋe hɛrɛ. Πô ne qoofte qe nenkrɛj te xgiâɛte per kryɛ ne xgɛâjɛt tedyte, ate-hɛrɛ dote xgiâɛte ŋe nenekryɛ vɛtem per te-dy vjette q' i kiɛine mbɛture ati.

Cili-do ŋga plɛqte dote kɛte ŋe ɛkroŋes, ɛâɛ ɛkroŋɛes' i krɛjt te kɛɛiλese dote jɛte kryɛɛkroŋes. Ekroŋɛesite nuke dote ndrohɛne mɛ plɛqte baɛke. Cila-do ŋga gastrat' ɛ Eqiperise dote kɛte giâe-ŋe perɛkruarrje mɛ plakne qe ka xgɛâure vɛte, ɛ keti dot' i ɛkkruajne per ç' do qarjɛ qe te kɛne a ŋga ŋerezit'ɛ qɛɛvɛrise a ŋga te-tjɛre ɛ per ç' do te-mɛte qe te kɛɛne ne vendit. Ekroŋesite dot' i mbajne ɛ t'i ruajnɛe mɛ raâ' ɛ mɛ uâe, ɛâɛ, si t' i kendoŋe cili-do pllak mɛ ɛkroŋesin' ɛ-ti, dot' i vene ne kɛɛiλet te pllɛqesise, per te mɛnduare ç' duhɛte te behɛte, ɛ pɛer te ɛkruare krɛjt te ministrevɛt a ati ministri q" eɛte pun' ɛ-ti. Kɛɛtu Illɛqesija dote jɛte ɛâɛ ŋe mɛseɛ ne mjɛt te vendeɛt ɛ te qɛvɛrise, per te vene ç" do pune n' uâe ɛ qe te mos kete ŋɛri te-qare.

Illɛqesija dote jɛte giâeŋe ɛ te mbliâɛte per dite. Vɛç dy muaj ne vɛre, ne muajt te-pare gymesetɛ ne te dytet gymeset ɛ-tjɛre, dote kɛne pandaljɛ te vɛne ne vendɛt te-tyrɛ qe te defrɛjne ɛâɛ te ɛohene nɛvojat' ɛ vendit.

Âta qe dote xgiâɛne per kɛɛiλet te Illɛqesise dote jɛne ŋga paresija ɛ ŋga ŋeres q' u ɛkon fjala, dote jɛne 30 vjɛç ɛ sipre, qenkane te-kenduar' ɛ te-mesuare a jo.

Illɛqesija dote veɛtoŋe ɛâɛ te-vɛndosurat' ɛ kɛɛi-

ƛes', se perɡiđçimɛ, ɛ te mbɜŋe ɡiđe-ŋe uđen' ɛ-mɛsmɛ dukɛ ruajture urtesine, zakonɛt' ɛ vendit ɛ vetiat' ɛ Ɡqipetarevɛt, ɛ dukɛ xbuture pakeze ato qe te ɞohe ɞume te-pɛfketa ɛ te zjarta.

Dukɛ ndruare plɛqte ɡíđe paresis' se Ɡqiperise dot' u viŋe rađa te hyjne ne kete keɞiƛe, ɛđɛ ɞume dote mundine te behɛne kryɛ ɛ Πlɛqesise; ɛ ŋɛriu dote mos i mbɛse ngaje per te qare; ɛđɛ ata qe s' jane aqe te-mesuare sa te ɞkojne ne kryɛt te punevɛt, dote mundine te hyjne ne Πlɛqesit, ɛ te mos mbɛsine pa pjɛse.

X. Keɞiƛ' ɛ-perɡiđçimɛ.

Nga c' do nengastre dote xɡiđɛne dy, do-mɛ-đene afro me ç' do 20,000 vendes ŋe i-derguare, Keta, qe dote behɛne 100 a pake mê tɛpr' a mê pake vɛta, dote mbliđɛne ne kryɛqytɛtt te Ɡqiperise, ɛ te bejne keɞiƛen' ɛ-perɡiđçimɛ, ɛ-cila dote mbliđɛte ŋe hɛre ne mott ɛ te qendroŋe ŋe muaj, per te veɞtuare *buɡɛne* ɛ ɡiđe punet' ɛ-peɪɡiđçimɛ te vendit ɛ ɞume punera qe dot' i dergoŋe kabinɛtoja a Πlɛqesíja. Te xɡɛđurite, do-mɛ-đene misɛt' ɛ keɞiƛes' se-perɡiđçimɛ, dote xɡiđɛne per 4 vjɛt, pô me ç' do 2 vjɛt dote ndrohɛne ɡymeset' ɛ-tyrɛ. Ata qe te xɡɛđine dote kɛne mbuɞure te 20 vjɛtte, dote kɛne ɞtepi, are a ç' do fare ɡejɛ qe te paguaŋe te-pakene 5 cope (franga) ne mott qɛvɛrise, a te kɛte dale nga ŋe ɞkoƛ' ɛ te dije te ɞkruaŋ'ɛ te kendoŋe. Ata qe dote xɡiđɛne duhɛte te kɛne mbuɞure te 25 vjɛtte, te kɛne ɞtepi ɛ đɛ a tjatre ɡe qe te paguaŋe ne mott qɛ-

vvɛrise te-pakene 10 cope a te kɛne mbaruare ŋe ɛɛkoλe te dyte a te-larte

Ç' do fare nomi qe te vihɛte ɛ ç' do ðenjɛ qe ddote hiðɛte ɛ giðe punerat' ɛ-mbeða, si uðet' ɛ-hɛkkurta ɛtj., si te mɛndohɛn' ɛ te vɛndosɛne mire prɛj kkeɛiλes' se ministrevɛt, dote vihɛne ne keɛiλet te-ppergiðçimɛ, ɛ si t' i pelqɛŋe kjo keɛiλe, dote vihɛnne ɛðɛ ne plɛqesit, ɛðɛ ne upelqɛfɛim' ɛðɛ prɛj plɛqqesise, dote kðɛhɛne ne keɛiλet te ministrevɛt mɛ nnene-ɛkruarjɛt te krɛjt te Ilɛqesise.

Te xgɛðurite mɛ te mbleðure dote xgɛðine ne nmɛst te-tyrɛ ŋe kryɛ ɛðɛ ŋe nenekryɛ.

XI. Ministrete.

Ministrete qe dote qɛvɛrisine Ɛqiperine pas nommɛvɛt, dote jɛne ɛtate vɛte : i puneravɛt te-brendesmɛ, i puneravɛt te jaɛtesmɛ, i uɛterise ɛ i dɛtit, i bɛgatise, i gyqerise, i diturise, i punevɛt te-pergiðçimɛ, i bɛsevɛt. Ieri ŋga keta dote jɛte krɛj i giðevɛ ɛ i keɛiλese qe dote bejne keta, kur te jɛte Ɛqiperija me vɛtehɛ; kur te jɛte nene Tyrqine kryɛ dote jɛte qɛvɛrindar' i-pergiðçim, i-cili dote dergohɛte ŋga Konstantinopoja per pɛse vjɛt. Iort' ɛ-Larte dot' i ɛkruaŋ' ɛmenin' ɛ keti Ilɛqesise, ɛðɛ Ilɛqesia dote mbleðe keɛiλen' ɛ-pergiðçimɛ, ɛðɛ ne ɛ pelqɛfɛine keto dy keɛiλa ate ŋeri, dote dergohɛte; ne mos, krɛj i Ilɛqesise dot' i pergigɛte Iortese, ɛ t' i ðote te xgɛðe ŋe tjatre, keɛtu gɛr sa te pelqɛhɛte.

Cili-do ŋga ministrete eɛt' i-pyɛture per punerate

qe dote beŋe perpara keɕiʎes' se-perɡiđçimɛ ɛ te Πlɛqesise, ɛđɛ krɛj i-ministrevɛt a qɛvɛrindar' i-perɡiđçim dote perɡiɡɛte per te-tere.

Keɕiʎ' i ministrevɛt đote mbliđɛte ŋe a dy hɛre ne javɛt per te kuvenduare per punerat te qɛvɛrise; ɛ ç' do ministre dote vere ne kuvent ato punera qe s' ka kuxuare dot t' i beŋe me koket te-tí. Kjo keɕiʎe per ca punera te-renda dote hyŋe ne ɕkruarjɛperɡiɡjɛ mɛ plɛqesine, ɛđɛ, kur te ɕohe nɛvoje, dote baɕkohɛte mɛ plɛqesine per te kuvenduare baɕke.

XII. Uɕterija.

Ç' do Gqipetar dote jɛte uɕtar qe me 20 ɛ ɡɛr me 40 vjɛç. Mɛ te ɕkɛlure me te ŋe-zɛtat, dote hyŋe n' uɕterit te mesimit *[nizamijɛ]* per ŋe mot vɛtem. Ne kete mot dote pije n' uɕtarɛt *[kiɕʎat]* me t' afre nga vend' i-tí, ɛ te mesoŋe diturin' ɛ luftese ɛ ɡiđe mesimɛte q' i duhɛne, ŋe uɕtari. Ne i mesofte mê pake kohe sɛ motemot, dote kerkoŋe mɛ te ɕkruare leɕimn' ɛ-tí, ɛđɛ pô qe t' a vertɛtoŋe urđetar' i-tí, leɕohɛte. Ata qe daline nga uɕterí ɛ mesimit hyjne n' uɕterit te gatijte *[rɛdif]*, ɛ-cila ndahɛte me tri rađe, ɛ-para 7 ɛ te-dy te-tjɛrate nga 6 vjɛt. Rađ' ɛ-pare mbliđɛne ŋe muaj ne mott per te perseriture mesimne *[talimne]*, rađ ɛ-dyte dy jave ne mott ɛđɛ rađ' ɛ-trɛte vɛtem ŋe jave. Keta mbliđɛne ne kryɛt te nenegastres' se-tyrɛ, tɛk kane urđetar' ɛ-tyrɛ ɛđɛ armet' ɛ robate, si cili-do mɛ nemure te ti. Kurdo qe te jɛte nɛvoje ɛ t' ɛpɛte urđere, ne çast uɕterí ɛ-gatijte dote mɛpɛte nen' arme,

ne nɛvojɛt te pake raã' ɛ pare, ne nɛvojɛra mê te-mbeða ɛãɛ ɛ-dyta ɛ me sc fundi ɛ-trɛta raãe; ɛ te ɛpihɛne tɛk duhɛte.

Has te dy-zɛtavɛt ç' do Gqipetar eɛte uɛtar ventruaŋes (mystahfíz) ɡɛr me 60 vjɛt. Keta vɛtem ne kohet te luftese dote mɛpɛne nen' arme qe te ruajne vendíne.

Uɛteri ɛ Gqíperíse, ɛ-cila mɛ kete mɛndyre ne kohet te paqese nuke dote jɛte m' ɛ-tɛpere sɛ 20,000 ɛpírt, pô ne kohet te luftese munt te dale ɡɛr me 500,000 bupa, dote jɛt' ɛ-ndare me katre krahe: ŋe ne kufit te Grɛqise, ŋe ne kufit te líndjɛse, ŋe ne kufit te vɛri-lindjɛse a te Serbise, ɛãɛ ŋe ne kufit te vɛri-pɛrendimit a te Malit-te-zi. Janina, Manastiri Hrɛɛtina ɛ Gkodra dote jɛne mɛzɛt' ɛ ketyrɛ krahe vɛ. Ne mɛst te ç' do ɡastrɛ dote jɛte ŋe urãetar *[ɡɛnɛral]*, ne mɛst te ç' do nenegastrɛ ŋe mijes *(bimbaɛ)*, ɛãɛ nepɛr katunderit urãetare mê te-vɛɡele pas nɛvojese.

Keta urãetare nuke dote perzjehɛne mɛ uɛterin' ɛ mesimit, te-cilet dote kɛne urãetaret' ɛ-tyrɛ, ɛãɛ dote ndoãɛne ne pake vendɛ; pô dote kɛne uɛterin ɛ-ɡatijte, te cilene dot' a mbleãine ne kohet te mesimit, ɛãɛ ne koherat te-tjɛra dot'u mbajne dɛftɛrete n' uãe, dote urãerojne ɛãɛ uɛterin' ɛ ruajtjɛse *[ɡandarete]*; ɛãɛ kur te ŋɛaŋe ŋe trazim qe te mos apijne keta, ne çast dote ãerɛsine uɛterin' ɛ-ɡatijte te ŋe raãɛ ɛ te ŋe a disa katunderije, ɛ mɛ keta dot' a ɛuajne trazimne ɛ te sjɛãine puɛimne.

Uɛteri ɛ dɛtit dote jɛte pak' ɛ-ndryɛmɛ ɛ te mbɛse ca kohe mê tɛpre nen' arme per mesim, si ɛãɛ ka oresite ɛ kanonasite. Te dɛtit dote jɛne ne disa

anie te luftese qe dote kene meze ne Ujet-te-Ftohte *(Πασα-Liman)* afre Vlorese, ε dote ruajn' anet ε dετit qe n' Ulqyn ε per ne Saλahore.

XIII. Diturija.

Ne ka ηe pe per te-cilene Cqipetarete duhete te kujdesene me te-tepre, ajo pa ndryeim eete **Diturija.** Γide katundete ε pide peatrate a dy tre peatra t' aferta baeke duhete te kene ekoλa te-para εδε qytetete te kene nga mê eume se ηe, pas maδeris' se-tyre. Γide djemt'ε vaeate qe me 7 vjeç ε per me 13 dote jene te-etrenguare te vene do-mos-do ne ekoλe, εδε ata prindere qe te mos dergojne femijene ne ekoλe dote qertohen' ε te etrengohene t' i dergojne. Mesimi dote jete pa noηe pagese, εδε te-varferet dot' u epene εδε fletorete ε karta etj. pa pagese. Ne mest te ç' do nenegastre dote jete ηe ekoλ'ε-dyte per djemt εδε ηe per vajzat. Ne mest te ç' do gastre dote jene veç ekoλavet te dyta *[ryedije,* σχολεῖον), εδε te-treta *(i' dadije,* γυμνάσιον) per djem ε per vajza veçan εδε ekoλa per mjeeteri pas vendit a per bujqesi etj.

Ne kryeqytett te Cqiperise, perveç ekoλavet tedyta ε te-treta dote jete ηe pidemesime *(dar-ylfynun,* πανεπιστήμειον), ηe ekoλe ueterije, ηe per metalete, ε per pyjete, ηe per bujqesine εδε eume te-tjera per dituri ε per mjeeteri te-veçanta. Mê pastaj εδε dy pidemesime duhete te hapene: ηe ne Cqiperi te-Siperme ε ηe ne te-Πoetermet. Ckoλ' ε anierise duhete te jete mb' ane detit, tek te jen' εδε aniat' ε

luftese, ne Durese a ne Ujet-te-Ftohte (afre Vlorese).

Ne kesiâe diturijs (*akademie*) duhste te jste ne krys qytstt, s-cila te kujdessete per puhet' s per livrate qe duhsne stj. Ne stypetors s qsvsrise dote msrste ms te stypure livrate qe duhsne per skoâate, sâs te nxjspe fistors diturijs te-perkohessms s ç' do pe qe duhste per te xpuare Cqipetarete. Disa soqerirera dote behsne ms mdihmit te ministris' se diturise per te spene perpara âssskronene, istorine, âskerkonene (γεωλογία), mstalste s te-tjsra punera te Cqiperis; sâs cila-do nga keto dote nxjspe ne hsre ne muajt a me pake ne fistors te-perkohçims; ne te-cilet te pefehste piâe ç' ka pstur' a çpikure soqerija.

Ne krysqytstt te Cqiperíse dote jsne dy skoâa te-mbeâa per puherat; ne neret nga keto dote mesohsne puherat' s-ra t' Evropese: francistja, psrmanistja, italistja, inglístja, slavistja, srsqist' s-rs stj.; ne tjateret puherat' s-vjstera: Grsqist' s-vjstere, latinistja, arabistja, persistja, sanskristja stj. Cila-do nga keto skoâa dote kste ne kesiâe, s-cila dote jste s-mblsâure prsj nerese qe dine keto puhera, sâs dote perpiqsne te skruajn' s te stypine livra mesimi sttj. ne keto puhe, sâs stypetors s qsvsrise dote kste skronat' s piâevs ketyrs puhs per te stypure ato.

Ne musie s-perpiâçims dote jste ne krysqytstt per piâe sa perera te-vjstera, staturera, fytyrera, gure tse-skruare stj. qe dote pendsne ne Cqiperí s pstke, sâs qsvsrí s kesaj musis dote mihn' s te remoje piâe vvendst' s qytstsvst te-vjstere per te kerkuare antikkera. Ne tjatre musie dote jste per istorí te-naturte,

εᾶε keεiλ' ε kesaj dote beɳe kerkimε neper te-tere Cqiperít per barerate, drurete, mεtalεte, ɒererat' ε-ɒaλa εtj. te Cqipεríse, si εᾶε ɒererat' ε-vjεtera te ᾶεt εgoɳese ε te ɳεritrεgoɳese. Cíla-do nga keto te-dy keεiλa te musievεt dote nxjεpe ɳe flεtorε ɳe here ne muajt, ne te-cilat te εkrujne kerkimεt' ε ɒendjεt' ε-tyrε εᾶε εume diturirera prεj ç' behεne n' Evroɳe ε ɒεtke per keto ɒunera. Ne biblioᾶεk'ε-maᾶε dote behεte ε te kεte brenda livra εtj. te-εkruara te-nεvojta ε te-vyεra ne ɒiᾶe ɒuhet qe munt te mεrεne vεεε ne Cqiperí.

N' ata vendε te Cqiperise qe flitεɳe εᾶε te-tjεra ɒuhe perveç Cqipεse, si bulgaríεt, ɒrεqíεt, vλahíεt ata qe flasine keto ɒuhe dote mesojne ne εkoλat te-para ɒuhen' ε-tyrε εᾶε εqipεne baεke; εkoλat' ε-dyta ε te larteta dote jεne Cqip; ɒo ne daεçine, munt te bejne εᾶε εkoλa te-mbeᾶa ne ɒuhet te-tyrε per vεhtε; pô, pos ditne te εkruajn'ε te kendojne εqip, ne noɳe ɒune te qεvεrise s' hyjne dot, as ne keεiλat mundine te xɒiᾶεne si misε.

XIV. Hunerat' ε-perɒiᾶçimε.

Has dituríse kujdεs' ε Cqipetarevεt ε m' ε-maᾶε nεvoj' ε-tyrε dote jεte per ɒunerat' te-perɒiᾶçimε, te-cilate dote sjελine bεɒatí ε ɒasjε te-maᾶε ne Cqi-perí. Uᾶete, uᾶet' ε-hεkurta, limanete, te hapurit' ε lumeɳεt ε te kenεtavεt, mεtalεte, pyjεte εtj. jane mê te-nεvojεimεt' ε mê te-vyεrat' ε ɒuneravεt qe dote beɳe Cqiperia, mε te ɒasure duart' ε kembete xɒi-ᾶure. Uᾶete per te-cilat taní Cqipetarete ɒaɒuajn'a-qe sa muntε mε to te farkoheεine ɒiᾶe uᾶet'ε Cqi-

pperise mɛ ɛɡent, munt te goditɛne mɛ fort me pake ɛɛrgent prɛj ɳe qɛvɛɹijɛ se-drɛjte ɛ mɛ ndɛr, ɛ te ppunojne ɳɛrezit' ɛ kafɛete pa rɛzik me te-ɡiđ' anete.

Ие uđ' ɛ-hɛkurte te nisɛte prɛj Manastiri, ɛ si te ɛɛkoɳe nga Korça, te ndahɛte me dy dɛga, nga te-ccilate ɳera te sosɛte ne Πrɛvɛze dukɛ ɛkuare neper JJanine, ɛ tjatera te ɛkoɳe ne Bɛrat ɛ ne Skendɛrbɛ-ggas, ɛđɛ s' andɛjmi te ndahɛte prape me dy per te sosure ɳera ne Vlore, tjatra ne Durese, dukɛ xɡatu-rre ɛđɛ ɳe dɛge ɡɛr n' Elbasan. Ие tjatre uđe nga MManasiri te ɛkoɳe n' Ohri ɛ s' andɛjmi, dukɛ mape aanen' ɛ Drinit, ɳe dɛge t' uɳɛte ne Ɠkodre ɛ ne ILɛɛ; tjatra te ɛkoɳe nga Πizrɛni ɛ te baɛkohɛte nne Fɛrizovik mɛ uđet te mađɛ qe vɛtɛ ne Sɛlanik ɛ ɛ n' Avstri.

Keto uđera te hɛkurta ɛđɛ mɛ ca dɛga te-dyta nmundine te mbarohɛne ne pake kohe ndo prɛj ɛo-qqerijɛ te-huaja ndo prɛj Ɠqiperise vɛte mɛ te mape ppake hua, ɛ te sjɛλine ne vendit ɳe pasjɛ ɛ ɳe qy-tɛtɛri te-mađɛ.

Πas uđevɛt m' ɛ-para pune per te bere eɛte My-zzɛqɛja. Kjo fuɛ' ɛ-ɡɛre eɛte ɳe maɡ' ɛ-mađɛ qe munt tt' uɛqɛɳe ɡiđe Ɠqiperine, ɛ te nxjɛp' ɛđɛ ɛume dri-đđe ɛ te-tjɛra ɡerera, po qe te ndertohɛte si duhɛte. Πer te ndertuare kjo fuɛe duhɛte te hapɛne lumeɳ-tte, Sɛmani, Lum' i Bɛratit, Dɛvoλi ɛtj. si ɛđɛ Vijo-ssa ɛ Ɠkumbimi qe rjɛđine neper anet te-saj. Keta llumeɳ duhɛte, te đɛλohɛne, ɛ t' u behɛne murɛ tɛk dduhɛte qe te mos perndahɛte ujet ɛ-tyrɛ neper fu-ɛɛet. Atehɛrɛ munt t' u behɛne ɛđɛ ca dyɛre ɛ vija qqe te hapɛn' ɛ te mbyλɛne, ɛ mɛ te cilate te ujitɛte ɡɡiđe fuɛa. Atehɛrɛ dote mundine te perđahɛne ɛđɛ

kaqe kenɛta ɛ moçalɛ ne te cilat qendron ujet' ɛ-tɛpre ne vɛre, ɛ priɛ ɛâɛ ɛren' ɛ ɠiâe vɛndit dukɛ qɛlbure; ɛâɛ ne dimere dote ɐpetoɳe ɠiâ' ajo fuɐe ŋga te qenete ŋe kenɛt' ɛ-pa-prɛre ɛ-mbyture n'uje. Myzɛqɛja dote beheɛte ŋe ar'ɛ-ɠɛr'ɛ ɛ-ɠate ɛ-cila mɛ qene nen' uje ɛ mɛ te pasure ŋe âɛ fort peλor, do-te beheɛte ŋe Eɠypt' ɛ-dyte. Brɛgorɛt'ɛ Myzɛqɛse munt te mbulohɛne mɛ vrɛɛta ɛ mɛ uλiŋ; ɛâe lua-âɛt' ɛ-saj munt t' ueqɛjne kuaj ɛ bageti sa te mbu-ɐine jo vɛtem Gqiperine pô ɛâɛ Evropene.

Te hapurit' ɛ limanit te Duresit, liman í-ɠɛr' ɛ i-bukure n' anet te vɛriut te keti qytɛti, te-cilene Suλtan Mɛhmɛti ɛ ka mbyλure mɛ pa diturit te-ti per te mos hyre aniɛt' ɛ Vɛneçanevɛt. Te hapurit' ɛ grykes' se keti limani ɛâɛ te âɛλuaret' ɛ te brendes-mit dot' a beŋe kete qytɛt te perseritɛte si ka qe-ne ŋe hɛre qemoti, ɛ te beheɛte ŋe Trijɛst' ɛ-dyte a ŋe tjatre Sɛlanik. Eâɛ ɐume te tjɛre limanɛ munt te hapɛn' ɛ te qerohɛne neper anet t' Adriatikut, si Butrintoja ɛtj. ɛ ɐume skɛla mɛ trɛgeri te-maâɛ te çpikɛne, ɛ te vɛne mbare.

Ne ɐoqeri vapoɾeɐ munt te ngriheɛte, ɛ te punoŋe vapoɾɛ neper skɛlat te Gqiperise ɛâɛ ɠɛr ne Trijɛ-ste, ne skɛlat t' Italiɐe ɛ te Grɛqise. Vapore ɛ aniɛ munt te punojne ɛâɛ neper kenɛtat, te Gkodrese, t' Ohrise, te Πrɛspɛse ɛtj. si ɛâɛ ne ca nga lumeŋte qe dote hapɛne.

Γiâe keto punera si ɛâɛ pyjɛt'ɛ mɛtalɛte dote veɛto-hɛne prɛj ministres' se puneravɛt te-perɠiâçimɛ. Ç' do pyλ dote ndaheɛte me disa gastra, ɛâɛ ɠɛr sa te viŋe raâa te pritɛte gastr' ɛ fundit, gastra q' uprɛ te parene hɛre dote jɛt' apiture per se-riɛ; ɛ keɛtu

gjiđe-ŋe dote pritɛte lende ŋga pyjɛt, ɛđɛ kupe pyjɛ:te dote mos mbarohɛne, pô dote perseritɛn' ɛ te jɛ:ne kur-do te lulezuare. Mɛtalɛte dote kerkohɛne nɛ:per te-gjđ' anet te Gqiperise, ɛ te nxirɛne ku-do tɛ: gɛndɛne.

Eđɛ mjɛɛterite ɛ trɛgerija si ɛđɛ bujqesija • bagɛetija dote kɛne kujdɛsen' ɛ kesaj ministrɛ, ɛ-cila dɛote perkujdɛsɛte te vɛje mbare ne ç' do vent ajo mɲjɛɛterí, ne te-cilet jane mesuare vendesite: lɛɛi, liiri, pambuku, mendafɛi, hɛkuri, druri t' apihɛt' ɛ tɛ: punohɛte sa te mundɛte mê tɛpre, qe te mos kɛte Gqiperia aqe ɛume nɛvoje te sjɛđe ŋga keto se jaɛtɛesmí.

XV. Hunerat' ɛ bɛsevɛt.

He ŋga ministrɛt, i diturise a i gyqit, dote kɛt' ɛđɛ punerat' ɛ bɛsevɛt. He Myfti i-mađ per myslimanete, ŋe Eksark per te kriɛtɛret' ordođokse ɛđɛ ŋe kryɛpiskop per katolikete, keta dote vɛɛtojne gjđe punt' ɛ te-tri bɛsevɛt ne Gqiperi; Xamite, kiɛa tɛ:, tɛqɛte, manastirete, myftiŋte, imamete, myɛzzinete, prifterite ɛ gjđe ŋɛrezit' ɛ vendɛt' ɛ bɛsese, si ɛđɛ te-pasurat' ɛ ketyrɛ ɛ vakefɛte dote vɛɛtohɛne ɛ: te vihɛne mb' uđe prɛj ketyrɛ te-trɛ zoterin te-mbeđɛŋ, te-cilete dote kɛn' ɛđɛ ŋga dy keɛiÀa per tte mɛnduare keto punera. Ministri qe dote kɛt' ɛđɛ tte qyrurit' ɛ ketyrɛ punerave dot' u ndihŋe, ɛđɛ dot' u vɛɛtoŋ' ɛđɛ *hɛsapɛte*, pa perzjɛre ne punerat qe jane fjɛɛte te bɛsese ɛ te cilate vɛtem keɛiÀat ɛ bɛsese dote mundine te perzjɛhɛne. Nga te-dy keɛi-

λate, qe ðame qe dote kɛte cili-do nga te paret' ɛ bɛsevɛt, ŋera dote jɛte ɛ mblɛðure fjɛɛte prɛj ŋɛrɛɛs te bɛsese: myftiŋ, ylɛma,-mydɛrrize, dɛrviɛe a piskope, priftre, ðɛoλoge ɛtj. tjatra dote jɛt' ɛ-perzjɛre prɛj te ketiλe ŋɛrɛɛs ɛðɛ prɛj botɛ. E-para dote perzjɛhɛte vɛtem ne punerat te bɛsese, dote vɛɛtoŋ' ɛðɛ livrat' ɛ bɛsese; ɛ-dyta dote vɛɛtoŋe qɛvɛnin' ɛ xamivɛt ɛ te kiɛavɛt, dote vɛɛtoŋe *hisapɛte* ɛ te-tjɛra te-ketiλa gerra. Ca nga míset' ɛ ketyrɛ kɛɛiλavɛ dote vihɛne prɛj te-parevɛt te bɛsevɛt ɛ te vertɛtohɛne prɛj krɛjt te qɛvɛrise dukɛ ɛkruare ati nga an' ɛ ministrit te bɛsevɛt, ɛðɛ ca dote xpiðɛne prɛj vendesɛt.

Te paret' ɛ bɛsevɛt, do-mɛ-ðene Myftiu i-mað. Ekɛarku ɛ Kryɛpiskopi dote jɛne ne ndɛr te-mað, pô nuke dote perzjɛhɛne pervɛç sɛ ne punerat te bɛsese, si ɛðɛ myftiŋt' ɛ-tjɛre, piskopete ɛ giðe ŋɛreziť ɛ bɛsese. Ulɛmaja, dɛrviɛete ɛ prifterija dote mos perzjɛhɛne as ne mesimt ɛ ne ɛλoλat pervɛç mesimit te bɛsese qe dota bejne neper xamit. mɛ drɛsɛt kiɛat ɛtj.

Bɛktaɛiŋtë, te-cilete jane miaft te perhapure ɛ teɛume ne Cqiperi, dote kɛne ŋe Kryɛ-baba ne ŋe vent te Cqiperise, i-cili dote beŋe babaŋt' ɛ-tjɛre, ɛ baɛke mɛ ŋe kɛɛiλe te-mblɛðure prɛj babaŋɛ ɛ prɛj dɛrviɛɛs te vɛɛtoŋe ɛ te vere mb' uðe punet ɛ tɛqɛvɛt ɛ te Tarikatit.

Giðe bɛset' ɛ-tjɛra dote jɛne te-çpɛnguara ɛ te dlira ne Cqiperi; Juðɛŋte, Protɛstanete ɛtj. dote kɛne nga ŋe kryɛ me vɛthɛ nene qyrerit te ministrit te bɛsevɛt.

Ç' do ŋɛri bɛsen' ɛ ka per vɛthɛ te-ti, ɛðɛ kupe-

kuɕ s' ka te-drɛjte te ɕtrengoɲe tjatrine per te bɛsuare ɲe ge a per te bere ɲe pune te bɛsese mɛ pa-hir. Te-paret' ɛ bɛsevɛt, ylɛmaja ɛ prifterija vɛtem mɛ fjale ɛ mɛ te-mire dote mundine te sjɛλine botene n' uâet te bɛsese, ɛâɛ kete neper xamit, mɛdrɛsɛt, tɛqɛt, kiɛat ɛtj. ɛ jo jaɛte. Noɲe ɲɛri nuke dote ɛtrengohɛte te paguaɲe ge per punerat ɛ per vendɛt te bɛsevɛt; vɛç kuɕ te doje vɛte t' ape ç' i do zemra.

XVI. Hunet' ɛ bɛgatise.

(Gqiperia ɛot, pas pagɛsavɛt qe mɛr qɛvɛrí ɛ Tyrqisse ne te-katre vilajɛtɛt, mɛ giâe kumɛrqe ɛ krip' ɛtjj., nxjɛp afro 3,000,000 lira tyrku ne mott, perveç ç' viâɛn' ɛ ç' hajɛn' ɛ ç' humbasine kot.

Bɛt' ɛ-vertɛte qe te ɛumat' ɛ pagɛsavɛt jane tetɛpra, si pagɛs' ɛ bagetivɛt ɛtj., ɛâɛ duane unure, qee te lɛhcohɛne bota. Hô kundrɛjt ketyrɛ jane kaqe geerera qe ɛot humbasine, ɛ vɛne kot, si pyjɛte, mɛtaλɛte ɛ kaqe gerera te-tjɛra qe, pô te veɛtohɛne si i duhɛte, mundine te sjɛλene ɲe bɛgatí te-maâɛ.

Mɛ giâe keto, ɛ pô te veɛtohɛte si duhɛte, Gqipeeria munt te kɛte ne mott ɛume mê tɛpre t' arâuree; pô lɛ te na apijne 3,000,000 lira franciɛtɛ, ne tecililat s' ka ndryɛim, do-mɛ-âene 60,000,000 franga.

Gqiperia, kur te jɛte me vɛthɛ, duhɛte mɛ te-pareet te godíɲe monɛλa te-çquara ɛ te-çkoqura. Ne *lirire* ɛ-arte qe te viɲe *20 copɛ* (franga) ɛâɛ ç' do copɛe te ndahɛte mɛ *100 cinga* (santimɛ). Dote kɛt' ɛâɛ gyymese ɛ ɲe te-katrete te lirese prɛj ari, si ɛâɛ dy

ɛ ɣymese ɛ pɛse lira, do-mɛ-ðene 50 ɛ 100 cope baɛke. Copete dote jɛne prɛj ɛrɣendi. Dote kɛte ɛðɛ dy ɛ ɣymese ɛ pɛse cope baɛke, si ɛðɛ ɣymese ɛ te-katerte te copese, do-mɛ-ðene 50 ɛ 25 cinga te-ɛrɣentta. Prɛj niqɛli dote kɛte monɛʎa 2 ½ ɛðɛ 5 ɛðɛ 10 ɛðɛ 20 cɪngaɛ. Keto dote jɛne ɣiðe monɛʎat' ɛ Gqiperise; pô rez' ɛ ðɛmɛl' i tyrɛ dote jɛte lir' ɛ arte; monɛʎat' ɛ-ɛrɣentta ɛ te niqɛlta dote jɛne vɛtem per te mbuɛure sumat' ɛ-vogela ɛ aqe te-paka sa te mos mundine te ndrojne te vyɛret' ɛ lirese pas pjaces' s' ɛrɣendit ɛ te niqɛlit, si behɛte sot ne Tyrqí nga te qenete *mɛɣidɛt'* ɛ-barða mɛ bare.

Ne banke komberiɛte do ngrehure qe krɛjt ne Gqiperi. Ɪið' ata ŋeres qe kane te-hoʎa, ɛ s' dine ku ɛ qyɛ t' i ruajne, ɛ humbasine jo vɛtem uzurene pô ɛume hɛre ɛðɛ krɛrete, dote lɛne te-hoʎat' ɛ-tyrɛ pa frike ne kete banke te-vertɛtuare ɛ te zotuare prɛj qɛvɛrise. Eðɛ pagɛsate qe dote mbleðe qɛvɛrija nuke dot' i ɯbaŋe neper arka, pô dot' j' a ape ne çast bankese. Banka dote kɛte ne ç' do gastre ɛ ne ca nenegastra te-trɛkta dɛga te sajte. Kɛstu kjo banke dote jɛte gati neper te-tere Gqiperit, ɛðɛ ŋerɪ dote mos kɛte nɛvoje te mbaŋe te hoʎa ne ɣit ɛ ne kuletet; banka dote jɛte arketor i ɣiðe botese. Kjo ɣiðe te-hoʎate qe dote mape nga bota ɛ nga qɛvɛria dot' i punoŋe, ɛ te sjɛʎe bɛgati ɛ bukurɪ ne memeðɛt, ɛðɛ ne vendit t' atyrɛ dote nxjɛpe monɛʎe te kartet (banknot), ɛðɛ keto dote perdorɛne mê tɛpre ne botet per te mos mbɛture ari ɛ ɛrɣendi pa punuare ɛ pa uzure.

Dy ɣerera i priɛine ɛume hɛre ŋɛrezit' ɛ ŋe qɛvɛrijɛ: roɣ' ɛ-tɛpre q' u haŋ uðen' priɛjɛs' ɛ se

maäderise, eäɛ rog' ɛ-pake q i ben te vjɛäin' ɛ te mos s yeɛtojne pune. Π'andaj ne Gqiperi duhɛte te mos s kete as roge ɛume te-maäɛ as ɛume te vogele.

Πder ɛembeλe mundime te ɛenojme rogat' ɛ nenepunaesɛt, ɛ te ɛoheme sa munt te behɛne pίäe ne muaajt:

		nga	cope
	Krɛj i Πlɛqesise . . .	3000	3000
	Nenekrɛj	2500	2500
13	Miɛte	2000	26000
15	Gkroɲes	300	4500
7	Ministre	2000	14000
	Kryɛ-ministri	2500	2500
8	Kryɛ-ɛkroɲes	1000	8000
8	Kamarɛ ɛkroɲes . . .	2000	16000
3	Te pare te bɛsevɛt . .	2000	6000
3	Keɛiλa ɛ ɛkroɲesit'ɛ tyrɛ	2000	6000
15	Qɛvɛrindare	1500	22500
15	Kryɛɛkroɲes.	750	11250
15	Qyrɛs bɛgatijɛ . . .	750	11250
15	„ mesimi.	750	11250
15	„ pun. te-perɲiâçime	750	11250
15	„ te ɲyqit	750	11250
15	Suma-ɛkroɲes	2000	*30000*
50	Neneqɛvɛríndare . . .	750	*37500*
50	Gkroɲes	300	*15000*
50	Neneqyres bɛgatijɛ . .	300	*15000*
50	Te-tjɛre ɛkroɲes ɛtj. .	300	*15000*
50	Γyqètorɛ te-para . . .	1000	*50000*
15	„ te-dyta.	2000	*30000*
1	„ ɛ larte	5000	*5000*
50	Gkoλa te-dyta	2500	*125000*
2000	„ te para	200	*400000*
20	„ te-larta. . . .	5000	*100000*
		fr.	**989750.**

		nga	cope
	Te prura	—	*989750*
10	Akadɛmia, ɛtypetorja, yjvɛɛtoɳa, muzɛja, biblioðɛka ɛtj. . . .	*5000*	*50000*
20000	Uɛtare ɳerí mi tjatrine	*40*	*800000*
	Kadr' ɛ uɛteris' se luftese ɛ ẓandarmete . .		*500000*
	Uãete ɛ te-tjɛra punera te pergiðçimɛ . . .		*500000*
	Aniat' ɛ luftese . . .		*500000*
	Te-derguare ne vendɛ te-huaj		*25000*
	Hera ɛ tjatera . . .		*75000*
	Ne muajt , ...		*3439750*
	Te cilat bejne ne mot .		*41277000*
100	Misɛ te keɛiλes' se-pergiðçimɛnga *1000* c. (2 m.)		*200000*
	Kryɛ, nenekryɛ ɛ ɛkroɳes		*10000*
	Ne mott	—	*41487000*

Keɛtu giðe te-priɛurate nuke behɛne ɛume mê tɛpre sɛ 2 miliune lira, ɛãɛ tɛperojne afro ɳe miliun lira, te-cilate dote priɛɛne per te bere uãera te-hɛkurta, uãera qɛpɛjɛ, limanɛ ɛ te-tjɛra punera te-pergiðçimɛ, si ɛãɛ aniɛ ɛ vapore per luft'ɛ per trɛgerí-Keto ɡerera dukɛ ɛpene giðe-ɳe sa mbar'ɛ mê mbare, dote ɛtojne mot mɛ mot mê tɛpre t' arãurat' ɛ Cqiperise, aqe sa munt te viɳe ɳe dite qe te qɛvɛriɛete vendi vɛtem mɛ pagɛsat' ɛ kumɛrqɛvɛt ɛ te trɛgerivɛt; ɛãɛ te ɛpetojne fɛataret' ɛ-varfere ɳga pagɛsate q' apene per vɛtehɛ, per bageti, per ãɛt ɛ per ɛtepit te-tyrɛ, pagɛsa qe po u ãyɛjne mɛze ɛ s' i lene te mapene fryme. Ate-hɛrɛ Cqipetarete, si Amɛrikanete sot, dote rojne si ne parajse.

Monɛλ'ɛ Gqiperise me ŋeret faqɛ dote kɛte ŋe Gqiipɛ te-qendruare me kembe mɛ krahe gymesehapure ɛ mɛ ŋe yλ (Hyjne) mi baλet, ɛeŋen' ɛ Gqiperrise, do-mɛ-ðene, ɛðɛ rotuλe ɛmenin' ɛ Gqiperise ɛ nɩene kembet te ɛqipɛse mone q' eɛte ɛtypure. Ne faqɩɛt tjatre dote kɛte ne mɛst te ŋe rɛði prɛj dɛgaɛ nunmurine ɛðɛ nene te ɛmenine ɛ copevɛt a te cingavvɛt.

XVII. Katunderite.

M' i-lumtur' i vendɛvɛt ne botet eɛt' ay, tɛk ndjɛhɛtte fort pake dor' ɛ qɛvɛrise. Sa te mundɛte qɛvɛrijɩa te mos kɛte te beŋe drɛjt per drɛjt mɛ vendeɛet. Per kete pune duhɛte te jene katunderite tegoditura bukure, ɛ vendesite te mos ŋohene perveç ketyrɛ, ɛðɛ keto te ŋohene qɛvɛrine, ɛ te kɛne te bejne mɛ te. Pagɛsate dot' i mblɛðe katunderija. ɛ t' j' a ape qɛvɛrise; gyqɛt' ɛ-vɛgele ne mɛst te botese dot' i veɛtoŋe katunderija; uðet'ɛ-vogela neper mɛst te pɛateravɛt, rugat' ɛ qytɛtɛvɛt dot' i ndertoŋe katunderija; ɛkoλat' ɛ-para, trɛgɛte ɛ te-tjɛra punera te qytɛtɛvɛt ɛ te pɛatravɛt, si ɛðɛ pyjɛt' ɛ kopɛtat' ɛ-pergiðçim ɛ arat' ɛ vrɛɛtate dote jene nene qyrerit te katunderise.

Ç' do qytɛt i-vogele dote quhɛte ŋe katunderi (bɛlɛdijɛ), te mbeðɛŋte dote ndahɛne me dy a mê tɛpre katunderi. Nga katundɛt ɛ pɛaterat disa qe jane afre ŋeri jatrit ɛ bejne giðe baɛke ŋe pɛλk a pɛð dote zihɛne ŋe katunderi. Keɛtu ç' do nenegastre dote jɛt' ɛ-ndare me disa katunderi.

Ç' do katunderi dote kɛte mblɛâjɛn' ɛ-pɛrpiâçimɛ te-saj, ne te-cilet dote pɛiÂɛne piâe bupate qe kane ɛkuarɛ te 20 vjette ɛ qe kane te pakene ɲe ɛtɛpi ɛ ɲe are a vrɛɛte a kopɛte a tjatre pe qe paguan, te pakene 5 cope (franga) ne mott qɛvɛrise a qe di te ɛkruaɲ' ɛ te kendoɲe. Kjo mblɛâjɛ ɛ-pɛrpiâçimɛ ɲe hɛre ne mott dote xpɛâe ɲe *katundar [nahijɛ mydiri* a *bɛlɛdijɛ rɛisí]*, ɲe *nenekatundar* a ndihmes katundari, trɛ misɛ te kɛɛiÂes' se katunderise, ɲe kryɛ, ɲe nenekryɛ ɛâɛ trɛ misɛ te pyqeris' se paqese (juges de paix). Emerat' ɛ ketyrɛ dot' i ɛkruhɛne neneqɛvɛrindarit, i-cili ate çast dot' i dergoɲe nɛ qɛvɛrindari, ɛâɛ ay dot' i vertɛtoɲe, ɛ t' í kâɛɲe. Ruaɲesit' ɛ uâevɛt ɛ te pyjɛvɛt, cope mblɛâesite *(tahsildarete)*, xandareri'ɛ katunderise ɛtj. dote jɛne nene urâerit te katundarít. Ɛenjɛt'ɛ vendesɛt dote mbliâɛne prɛj katunderise mɛ anet te copembleâesit ɛâɛ mɛ ndihmit te xandarerise, kur te jete nɛvoje, ɛâɛ dote dergohɛne gati ne neneqɛvɛrit. Piâe pyqɛt' ɛ-vogela ndo per âenjɛ ɛ marjɛ ndo per fajɛ dote vɛɛtohɛne ne pykatct te paqɛs' se katunderise ɛ-cila dote muntɲe te vɛɛtoɲe ɛâɛ pyqɛ mê te-mbeâɛɲ pô qe te duane te-dy anete.

Kɛɛtu piâe punet' ɛ vendit dote vɛɛtohɛne prɛj katunderise, ɛâɛ vendesite dote mos ɲohine tjatre qɛvɛri ɲervɛç katunderise q' ɛɛte ɛ-xpɛâure prɛj atyrɛ vete. Qɛvɛríja dote mos perzjɛhɛte pervɛç sɛ ne punerat te-mbeâa ɛ te-pɛrpiâçimɛ. ne punera, te-cilate katunderija, mɛ te mos mundure t' i godiɲe vete, dot' ja dergoɲe neneqɛvɛrise.

Katunderija dote kɛte âenjɛt' ɛ-saj qe dote mblɛ-

ðeɜ ndo nga ɕtepit' ɛ arat' ɛ vrɛɕtat' ɛ pyjɛt ɛtj ndlo nga treqɛt' ɛ nga te-ɕiturat' ɛ te blɛrate ɛtj. Kɛeto ðenjɛ jane jaɕte byxɛse, ɛðɛ mɛ keto dote kðlɕhete katunderija, te paguhɛne ruaŋesite ɛtj.

BKSH

ПƤRMLEƀJE

Nga ɡiđe sa đame mɛpɛte vɛɛɛ fort mire sɛ qyɛ munt te qɛvɛrisɛte Ɠqiperia ɛ sɛ sa vent i-bukure dote beheɛ mɛ ŋe qɛvɛrí te ketiʎe! Sa dote vintɛ mbrođ ɛ te prokopsɛte! Ne pake kohe dote beheɛ ŋe nga mê te-bukurite vendɛ t' Evropese ɛ te-ɡiđe đɛut. Mɛ kete mɛndyre kombi ɛqipetar ne pake kohe dote beheɛ ŋe nga mê te-xɡuaret' ɛ nga mê te-qytɛtuarete kombɛ te đɛut, ɛ Ɠqipetarete, qe kane kaqe qínt vjɛt qe po rojne ne roberi, ne varferi ɛ ne ɛtrengim te-mađ, dote beheɛine ɡiđe te-pasur' ɛ te-lumture ɛ te ronine si ŋɛres!

Ç' duhɛte per te ɛpetuare ky i-ɡore komp ɛ ky i-varfere vent nga kjo zi ɛ-mađɛ q' ɛ ka mbuluare ɛ nga ɡiđe keta rɛzikɛ q' ɛ kane pɛđuare, ɛ per te luluzuare aɛtu si đame? Fort pake ɡe: Vɛtem deɛire! Apin te duame; pô qe te duame, ɛ kɛmi ne dore t' a bejme Ɠqiperine si đame ɛ t' a ɛpetojme nga ɡiđe rɛzikɛt' ɛ nga ɡiđe myxyrate. Kur eɛte ne doret tene, te na Ɠqipetarevɛt, t' a ɛpetojme a t' a humbasime Ɠqiperine, atehɛrɛ te mɛndohɛmi sa faj

i--maδ eɛte te pim' ɛ te mos bejme ŋe! Kjo eɛte te vrare memeδɛne tene mɛ dore tene. Kur ɛ kɛmi ne dlore t' a ɛpetojme, ɛ te mos t' a ɛpetojme, do-mɛδlene qe ɛ vrasime mɛ dore tene!

Πô ç' te bejme?— Ja sɛ ç' duhɛte te bejme:

Duhɛte qe ç' do Gqipetar te kɛte giδe-ŋe, nat' ɛ dlite, nder ment ɛ ne zemre ɛpetimn' ɛ Gqiperise ɛ ŋmbroδesin' ɛ kombit Gqipetar. Kjo mɛ sɛ behɛte?— Ç' do Gqipetar qe do kete duhɛte te doje baɛkimn'ɛ Gqipetarevɛt; giδe Gqipetarete jane veλɛzre, kane ŋe gak ne rembat te-tyrɛ; s' ka *turk* ɛ *kaur*, pô jane giδe Gqipetare! Ay q' eɛte Gqipetar i-vertɛte duhɛte t' i veɛtoŋe si veλɛzre ɛ t' í doje nga zemra Gqipetaret' ɛ-vertɛte, pa lɛ te mos jɛne ne bɛset te-ti. Gqipetari ka qene Gqipetar perpara sɛ te behɛte i-kriɛtɛre a mysliman.

Πr' andaj Gqipetar' í-vertɛt' ɛ i-míre ɛδɛ ay qe do ɛpetimn' ɛ Gqiperise ve giδeŋe ɛ kur-do komberine perpara bɛsese; nuke ka veλɛzre ata qe ka ne bɛset te-tî, pô ata qe ka ne komberít te-tî. Gqipetaret' ɛ-vertɛte jane vɛçan veλɛzre ne mɛst te-tyrɛ; veλazeri ɛ ketyrɛ duhɛte te jɛte aq' ɛ-ɛtrenguare sa ŋe te mos t' a ndaŋ' ɛ t' a çaŋe dot, ɛ ŋe te mos hyŋe dot ne mɛst te-tyrɛ. Qyɛ jane Frankmasonet' ɛ Bɛktaɣite veλɛzre ne mɛst te-tyrɛ, keɛtu duhɛte te jɛne ɛδɛ Gqipetaret' ɛ-vertɛte.

Gqipetar eɛte ç' do ŋɛri i-pjɛλe prɛj Gqipetareɛ ɛ ɑe flɛt ɛqip, pô Gqipetar i-vertɛte eɛt' ay qe ka mendjɛn' ɛ zemrene ɛqipetar. Keta Gqipetaret' ɛ-vertɛte jane mɛ te-vertɛt ɛ fjɛɛte Gqipetare. Duane ŋuhen' ɛ kombin' ɛ tyrɛ, ɛδɛ perpiqɛne per mbroδesit te memeδɛut. Kur te behɛne giδe Gqipetarete

a mê te-ɕumet' ɛ tyrɛ keɕtu Gqipetare te-vertɛte, Gqiperia ate-hɛrɛ eɕt' ɛ-bere ɛ ɛ-ɕpetuare nga ç' do rɛzík. Π' andaj ç' do Gqipetar duhɛte te-parene te jɛte vete a te behɛte Gqipetar i-vertɛte, ɛ pastaj te perpiqɛte te beɲe ɛâɛ te-tjɛre ɕoke, qe ca nga ca ɛ ɲerí pas tjaterit te behɛne te-ɡiđe Gqipetare te vertɛte.

Sot ɕume Gqipetare, nenteëɛte per qint, munt te âɛmi, s' jane Gqipetare as mɛ ment as mɛ zemre; kombín' ɛ-tyrɛ ɛ ɡuhene s' ɛ duane as ɛ ndɛrojne; s' duane te kendojn' ɛ te ɕkruajne ne ɡuhet te-tyrɛ, ɛâɛ ɕume kane turɲ ɛâɛ te flasine ɕqip! Πô ne kan' ata turɲ te âone qe Gqiperia eɕte mema jone, Gqiperia ka mê ɕume turɲ ɛ âuní te dukɛte qe ka tetíλe bij! Kombi Gqipetar s' eɕte komɲ per te pasure turɲ prɛj ti; te qenet'ɛ ɲe ɲɛriu nga ɲe komɲ kaqe trím ɛ kaq' i-xɡuare s' eɕte turɲ, pô eɕte ndɛr i-mađ. Ne ka mbɛture pas kombi yne, s' eɕte faj'ití, pô eɕte faji yne; ne ka mbɛture ɡuha ɕqip ɛ-paɕkruare, s' ka mbɛture sɛ eɕte ɡuh' ɛ-lige a ɛ-mɛte, pô vɛtem sɛ s' jɛmi kujdɛsure na t' a ɕkruajme. S' na ka faj kombi, s' na ka faj ɡuha faji eɕt'yni. Jɛmi m' i-vjɛtri komɲ í Evropese ɛâɛ m' i-fisçimi ɛ mê trimi; flasime mê te-vjɛtrene ɛ mê te-mirene ɡuhe te farese arjanɛ.

Ata Gqipeta e qe s'dine te çimojne kombin'ɛ ɡuhen' ɛ-tyrɛ, ɛ s' i pelqɛjne, ɛ s' kane turɲ te duane te quhɛne Tyrq, Grɛq, Gqɛh a te-tjɛre, ata jane trađetore te-çmendur' ɛ te-ɲaditure. Qenj' ɛ-tyrɛ eɕte ɲe turɲ i-mađ per Gqiperín' ɛ per kombine Gqipetar. Sa i-mađ turɲ kur ɲe Gqipetar, ne rembat tecíλít leçín ɡaku i Skenderbɛut ɛ i ɕokevɛt te-ti te ɲoɛtoɲe kombin' ɛ ti ɛ ɡuhen' ɛ memes' se-ti, ɛ te

ndɛrɔŋe ŋe ɡuhe te huaj, te cilene perpiqɛte t' a veendosŋ' ɛ t' a perndaŋe ne vendit t' asaj! Пerpiqɛte qe djɛmt' ɛ ti ɛ niprit' ɛ sterniprite te mos diline ɵqip, ɛ te mos quhɛne Ɛqipetare! I-maɗ turp paer Ɛqiperine te kɛte pjɛʎe te-ketiʎe djɛm! I-maɗ tuurp qenja ɛ rojtj' ɛ te-ketiʎe ŋɛresvɛ mi faqɛ te ɗɗɛut! Kuɵ munt te jɛte m' i-lík ɛ m' i-peɵtire sɛ ay qqe s' do ɛ s' ndɛron memen' ɛ-ti, pô ɛ hɛɗ me ŋe çiçip, ɛ i vjɛn turp te ɗote q' eɵt' i bir' i saj?

Turp' i te-ketiʎevɛ ŋɛres eɵte turp per memeɗɛnne tene! Пervɛç ɗɛut tene noŋe vent ne botet s'ɛp tte-ketiʎe pɛme te-hiɗure! Kaqe te-pasure Ɛqipetare kkane priɵure ɡiɗe ɡen' ɛ-tyrɛ per mbroɗesit te ŋe kkomberijɛ q' eɵte armiku i komberis' se-tyrɛ; per tte bere djɛmt' ɛ-tyrɛ ɛ te te veʎɛzrevɛt te harojne eɵqipɛne ɛ te mos quhɛne Ɛqipetare! Keta s' jane armike, s' ka fjale per te quajture keta traɗetore tte-liq ɛ te-feʎiqure! *S' ka Ɛqipetare*, ɗone, *Ɛqipetare-tte s' jane komp me vɛtehɛ, jane Grɛg* ɗone ca, *Tyrq* ɗone te-tjɛrete, *Ɛqɛh*, ɗone ca te-tjɛre. O! sa fjale ɛ-rende per gojet te ŋe Ɛqipetari! O qyɵ u'a nxe goja kete fjale faqɛ-zɛsvɛt!

Te ketiʎe ŋɛres duhɛte te mos jɛne ne Ɛqiperi, as mi faqɛt te ɗɛut; ɗɛut i rendojne tɛpre keta traɗetore: s' i mban dot; te çporɛne! Ç' do Ɛqipetar i-vertɛte duhɛte te perkujdɛsɛte qe te mos mbɛse as ŋe i ketiʎe Ɛqipetar, sɛ i sjɛʎine dem ɛ turp te-maɗ ɡiɗe Ɛqiperise ɛ ɵqipetarerise. Ç' do Ɛqipetar duhɛte te parene te behɛte vɛte Ɛqipetar i-vɛrtɛte, pastaj te beŋe te-tjɛrete, sa te muntŋe mê tɛpre. Te kujdɛsɛte qe te vɛje mbare ɛ te perhapɛte ɡuha ɵqip, domɛ-ɗene te ɵkruaret' ɛ te kenduaret' ɛ ɡuhes' sane,

KONTROLLI
1974-1975

ɛ te ɕtohɛte mesimi ɛ diturija ne ɲuhet tene. Mɛ ɲe fjale, te perpiqɛte qe te jɛt' ɛâɛ kombi yne ɲe nga kombɛt'ɛ-qytɛtuare ɛ te-ndrituare. Pô te perpiqɛmi ɲiđe per kete pune, kombi yne, mɛ te qene ne naturet i-xɲuar' ɛ trim, ne pake kohe dote behɛte ɲe nga mê te-ndrituaret' ɛ nga mê te-qytɛtuarete kombɛ t' Evropese.

Ne komp i-vjɛtere, m' i-vjɛter' i kombɛvɛt t' Evropese, Ilɛlasget' ɛ-qemoçim te mbajtur' ɛ te-qendruare qe nga kaqe mije vjɛt ɛ tehu sikundr' iɛine, ɲe komp kaq' i-vjɛte e ɛ mɛ ɲiđe kete fort i-ri qe tani po ze te lulezoɲe per se-parɛ hɛrɛ, ɲe komp trim ɛ i-zoti mɛ ɲe koke ɛ mɛ ɲe baÂe qe s' i ka ɛâɛ tjatere, mɛ ɲe ɲuhe te-ɲɛr' ɛ te-plotte. te bukur' ɛ te-lɛhte, q' ɛ meson qe mɛ sise te s' emese, ɲe kombi te-ketiÂe kuɛ munt t' i dale kundrɛjt, ɛ kuɛ munt t' i ɕkoɲe perpara?

O bupani ô Ɠqipetare! sɛ ne daɛçim' ɛ ne u-perpjɛkçime, dote jɛmi ɲe nga mê te-miret' ɛ nga mê te-ndrituaret' ɛ kombɛvɛt t' Evropese, qe te na kɛne nakar ɲiđe bota. O bupani! te mos na mbuloɲe ɲum' i mɛfɛterise ɛ i paditurise, sɛ ne ndeɲçime keɛtu. jɛmi te-humbure. O! sa dem i-mađ ɛ sa turp i-rende te humbase sot, ne kete kohe qe ɛâɛ me te dobetit' ɛ kombɛvɛt po xɲuhɛn' ɛ po lulezojne, ɲe komp si Ɠqipetarete q' eɛte mbajture qe kaqe mije vjɛt ɛ tehu ne kaqe kohera t' ɛgera! Ne komp kaq' i-mençim ɛ mɛ ɲe ɲuhe kaqe te-bukure te humbase nga padija ɛ nga te mos pasure ɲuhe te-ɕkruare! Ne komp kaqe trim ɛ qe s' ɛ kurcɛn ɲakne farɛ te humbase dukɛ copetuare prɛj kombɛvɛ te-dobet' ɛ te-frikçime! Ment kɛmi, trimeri kɛmi, ɲuhe te-bukur'ɛ

te-lɛhte kɛmi, ɛ te mos dime a te mos duame t' i perdorime gjë̃e keto per te miren' tene, pô te pime mɛ duar lë̃ure a, ajo q' eɛte m' ɛ-kɛqɛ, te punojme per humbjɛt tene, te nxjɛpime ë̃ɛmɛlɛt' ɛ kombit tene mɛ paditurit ɛ mɛ vɛrberit te vɛt!

A jɛmi Gqipetare? Bɛsa, fɛja, puna, kujdɛsa, deɛira jone, mɛndimi yne te jɛne per Gqiperine ɛ per ɛqipetarerine, Te ɛpjɛme guhene perpara, t' a xɲɛrojm' ɛ t' a xbukurojme mɛ ɛkroɲa ɛ mɛ dituri; te hapime ɛkoλa, te mesojme, te mos mbɛse noɲe Gqipetar i-paditur'ɛ qe te mos dije te kendoɲ' ɛ te ɛkruaɲe; te ngrɛme ɛkoλat' ɛ-huaja nga Gqiperia ɛ t' a mbuɛime memë̃ene tene mɛ ɛkoλa ɛqip; djɛmte t' ane ne pake kohe te mesojne te kendojn' ɛ te ɛkruajne guhen' ɛ-tyrɛ ɛë̃ɛ diturite q' u duhɛne; mɛ te qene qe guhene ɛ dine vɛtiu, ɛ mundine t' a mesojne ne pake kohe, dote kɛne voli te mesojne mjaft dituri; ɛë̃ɛ bariu ɛë̃ɛ bujku ɛë̃ɛ mjɛɛtr' i murɛvɛt dote mos jɛne pa dituri.

Keto punera jane nga te-drɛjtate tona; kuɛ te mos na lɛre te punojme ne kete uë̃e te se-drɛjtese ɛ te miresise, na ka rembyɛre te-drɛjtene nga dora jone; eɛt' ɛ-drɛjta jone, te perpiqɛmi mɛ fjale, mɛ pune, mɛ goje, mɛ dore, mɛ pende, mɛ arme, qe te çkeputime te drɛjtene tene nga ë̃oɲt' ɛ atyrɛ qe na ɛ kane rembyɛre. Nuke duame te rembɛjme gen' ɛ tjatrit, pô s' duame te lɛme ɛë̃ɛ gene tene ɛ te-drɛjten' ɛ ɛɛɛit te na i rembɛjne mɛ pahir. Te perpiqɛmi per te-drɛjtet tene, per guhet tene, per komberit tene, per te miret te kombit tene; kuɛ te na qendroɲe perpara, ɛ te na ndaloɲe ne kete uë̃e te-ɛeɲtuare, t' a ɛtyjme, t' a rezojme, t' a ɛkɛlim' ɛ

te ɛkojme tutjɛ! Te nxjɛpime zene, te ðerɛsime, te na deɲoɲe bot' ɛ-qytɛtuare, te na ndihin' ɛðɛ ata ne te drɛjtet te-bɛkuare qe duame te mburojme. Te mos trembɛmi ŋga ɲekafɛe, te perpiqɛmi ɛ te mos puɛojme ɲɛr sa te fitojme ate qe kerkojme, jɛmi ne te-drɛjtet, Ilɛrendija eɛte ɲiðe-ɲe ndihmes' i te-drɛjtevɛt, Ilɛrendija eɛt' ɛ-drɛjta vɛte!

O veλɛzre Gqipetare! Te mos na ɲɛɲe si ata t'ɛgertit' ɛ Avstralis' ɛ t' Afrikese, qe vɛn' Evroɲjanet' ɛ i geɲɛjne mɛ ca ruaza ɛ mɛ ca dragolɛ te-qɛlterta a pasqyra te-pafiλta, ɛ u mapine vendɛt' ɛ-tyrɛ ŋga dora. Te mos geɲɛhɛmi ɛðɛ na aɛtu mɛ ca copa pafiλɛe ɛ qɛlqɛe qe s' vlɛjne ɲe farɛ, ɛ te lɛme tedrɛjtat' ɛ kombit ɛ te memeðɛut tene ne duar te tehuajɛt ɛ t' armikevɛt tane. Te ðyɛjme xɲɛðene po na rendon mi xvɛrkut qe kaqe qint vjɛt ɛ teh te keputime hɛkurate qe po na ɛtrengojne kembe te hɛðime se sipermi hijɛn' ɛ-rende qe po na ɛk ɛ na ɛtyp ɛ s' na lɛ te mapene fryme! Te mos ɲ me te mpit'ɛ te-ŋgrire, te levizime duar ɛ kembe, te tundɛmi ɛ te lekundɛmi, t' ɛcíme dlire n' uðɛt te Ilɛrendise, n' uðet te se-drɛjtese:

IIERƁNDIJA, E-DREJTA, KOMBI, I UHA! GQIIIƁRIA, GQIIIƁTARƁRIA!

Ja qeλimi yne! Ja puna jon' ɛ-ɛeɲtuare! Ja bɛsa jone! Γiđ' ata qe kane kete qeλim jane veλɛzerite tane! Ne mɛst te Gqipetarevɛt te-vertɛte s' ka noɲe ndarjɛ, noɲe çarjɛ, noɲe ndryɛim! Jane te-tere ve-
zre, te-niðe ɲe trup, ɲe mendjɛ, ɲe qeλím, ɲe bɛse!

BKSH

BKSH

BKSH